

Bakalářská práce

Společenské postavení sexuálních menšin v Československu a České republice v průběhu 20. a 21. století

Studijní program:

B0114A300069 Základy společenských věd se
zaměřením na vzdělávání

Studijní obory:

Základy společenských věd se zaměřením na
vzdělávání
Dějepis se zaměřením na vzdělávání

Autor práce:

Marie Pospíchalová

Vedoucí práce:

PhDr. Jana Jetmarová, Ph.D.
Katedra filosofie

Liberec 2023

Zadání bakalářské práce

Společenské postavení sexuálních menšin v Československu a České republice v průběhu 20. a 21. století

<i>Jméno a příjmení:</i>	Marie Pospíchalová
<i>Osobní číslo:</i>	P20000451
<i>Studijní program:</i>	B0114A300069 Základy společenských věd se zaměřením na vzdělávání
<i>Specializace:</i>	Základy společenských věd se zaměřením na vzdělávání Dějepis se zaměřením na vzdělávání
<i>Zadávací katedra:</i>	Katedra filosofie
<i>Akademický rok:</i>	2021/2022

Zásady pro vypracování:

Bakalářská práce se bude zabývat postavením sexuálních menšin na našem území v průběhu 20. a 21. století. Autorka nejprve vymezí základní pojmy (sexuální menšiny, komunita LGBT atd.). Poté se bude věnovat analýze situace a postavení sexuálních menšin v kontextu specifických historických období (předprvorepublikové a prvorepublikové, protektorátní, období socialistického Československa, období po roce 1989) s důrazem na politiky, které byly vůči těmto minoritám během měnících se režimů uplatňovány a na ideologie, které stály v pozadí těchto politik. Zároveň bude sledovat vývoj LGBT komunity u nás a její reakce na měnící se politické a společenské klima. Autorka bude pracovat v souladu s pokyny vedoucí práce a bude pravidelně konzultovat.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování práce:

tištěná/elektronická

Jazyk práce:

čeština

Seznam odborné literatury:

BRZEK, Antonín a Jaroslava PONDĚLÍČKOVÁ-MAŠLOVÁ. Třetí pohlaví. Praha: Scientia Medica, 1992, 124 s. ISBN 80-85526-03-4. FANEL, Jiří. Gay historie. Praha: Dauphin, 2000, 527 s., [16] s. obr. příl. ISBN 80-7272-010-4. HIML, Pavel, Jan SEIDL a Franz SCHINDLER, ed. "Miluji tvory svého pohlaví": homosexualita v dějinách a společnosti českých zemí. Praha: Argo, 2013, 649 s. Každodenní život, sv. 56. ISBN 978-80-257-0876-7. JANOŠOVÁ, Pavlína. Homosexualita v názorech současné společnosti. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2000, 218 p. ISBN 80-718-4954-5. SEIDL, Jan. Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti. Brno: Host, 2012, 582 s. ISBN 978-80-7294-585-6.

Vedoucí práce:

PhDr. Jana Jetmarová, Ph.D.

Katedra filosofie

Datum zadání práce:

18. února 2022

Předpokládaný termín odevzdání: 30. dubna 2023

L.S.

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

doc. PhDr. David Václavík, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 11. prosince 2020

Prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Jsem si vědoma toho, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Současně čestně prohlašuji, že text elektronické podoby práce vložený do IS/STAG se shoduje s textem tištěné podoby práce.

Beru na vědomí, že má bakalářská práce bude zveřejněna Technickou univerzitou v Liberci v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Jsem si vědoma následků, které podle zákona o vysokých školách mohou vyplývat z porušení tohoto prohlášení.

Poděkování

Ráda bych poděkovala PhDr. Janě Jetmarové, Ph.D. za odborné vedení práce, vstřícný a trpělivý přístup a poskytování cenných rad a věcných připomínek, které mi v průběhu zpracování práce věnovala. Mé díky patří též rodině a přátelům za neustálou podporu a trpělivost při psaní této práce.

Anotace

Bakalářská práce se zaměřuje na vývoj společenského postavení sexuálních menšin v Československu a České republice v průběhu 20. a 21. století. V práci je sledováno, jak se toto postavení během minulých historických období měnilo s důrazem na různé politické režimy, názory společnosti i LG-BTQ+ komunity na situaci sexuálních menšin. Práce se též zabývá minulými i současnými přístupy k sexuálním menšinám v oblasti práva, politiky, médií, medicíny a naší společnosti samotné. Také se zaměřuje na minulé i současné životy neheterosexuálních lidí, sleduje odlišné postoje heterosexuálů a minulou i současnou problematiku sexuálních menšin. Na závěr jsou uvedeny vysvětlivky pojmů, které provází celou práci.

Klíčová slova

homosexualita, LGBTQ+, bisexualita, sexuální menšina, AIDS, lesba, společenské postavení, transgender, Česká republika, sexuální orientace, gender, Československo, společnost

Annotation

This bachelor's thesis focuses on the development of the social status of sexual minorities in Czechoslovakia and the Czech Republic during the 20th and 21st centuries. The thesis investigates how this status has changed over time, with an emphasis on different political regimes, societal opinions, and the LGBTQ+ community's views on the situation of sexual minorities. The thesis also examines past and present approaches towards sexual minorities in law, politics, media, medicine, and society. It also focuses on the past and present lives of non-heterosexual people, the differing attitudes of heterosexuals, and the past and present issues of sexual minorities. Finally, the thesis provides definitions of the terms used throughout the work.

Keywords

homosexuality, LGBTQ+, bisexuality, sexual minority, AIDS, lesbian, social status, transgender, the Czech Republic, sexual orientation, gender, Czechoslovakia, society

Obsah

Úvod.....	10
1 Úvod do problematiky sexuálních menšin v českých zemích	12
2 Společenské postavení sexuálních menšin v období první republiky	15
2.1 Právní vymezení homosexuality	15
2.2 Prvorepublikové spolky sexuálních menšin.....	17
2.3 Postavení sexuálních menšin v médiích.....	19
2.4 Tisk orientovaný na homosexuální tematiku	19
2.4.1 Hlas sexuální menšiny	19
2.4.2 Nový hlas	20
2.4.3 Časopis Kamarád	21
2.5 Zánik prvorepublikového tisku orientovaného na homosexuální tematiku	21
2.6 Heterosexuální tisk.....	22
3 Společenské postavení sexuálních menšin v době nacistické okupace.....	24
3.1 Právní vymezení homosexuality	26
3.2 Spolky a místa pro sexuální menšiny.....	26
4 Společenské postavení sexuálních menšin v poválečném období.....	28
5 Společenské postavení sexuálních menšin v 50. a 60. letech.....	30
5.1 Právní úprava trestnosti homosexuality	31
5.2 Odtrestnění homosexuality v českých zemích	32
5.3 Represe sexuálních menšin ze strany komunistického režimu	35
5.4 Společenské postavení sexuálních menšin v roce 1968.....	36
6 Společenské postavení sexuálních menšin v 70. letech.....	38
6.1 Význam salónů a lázní pro sexuální menšinu	40
6.2 Psychologická pomoc a její význam pro sexuální menšiny.....	43
7 Společenské postavení sexuálních menšin v 80. letech.....	44
7.1 Význam socioterapeutických skupin na vývoj společenského postavení	45
7.2 AIDS v Československu	45

7.3	Homoparentální manželství a rodina	48
8	Společenské postavení sexuálních menšin v 90. letech.....	50
8.1	Spolky, sdružení a organizace homosexuální komunity	51
8.2	Média zaměřená na homosexuální komunitu.....	54
8.3	Akce a místa zaměřená na homosexuální komunitu	54
9	Společenské postavení sexuálních menšin od nového tisíciletí	56
9.1	Prosazení zákona o registrovaném partnerství.....	58
9.2	Přehled postavení sexuálních menšin z pohledu veřejnosti a komunity do roku 2023.....	61
9.3	Aktuální problematiky a výzvy sexuálních menšin	64
9.4	Rozporuplné názory a výroky k sexuálním menšinám	64
9.5	Snahy o manželství pro všechny	67
9.6	Sexuální menšiny a biomedicínská diskriminace	70
9.6.1	Dárcovství krve neheterosexuálními muži.....	70
9.6.2	Kastrace trans osob	71
9.7	Heteronormativita, pinkwashing, queerbaiting	72
9.8	Možnosti sexuálních menšin v dnešní době.....	73
	Vysvětlivky	76
	Závěr.....	81
	Seznam použitých zdrojů.....	82

Úvod

Ve většině evropských zemí jsou respektována individuální práva osob, včetně těch s odlišnou sexuální orientací. Záměrně jsem uvedla ve většině evropských zemí, protože například Maďarsko omezuje prezentaci obsahu zobrazujícího homosexualitu mladým lidem¹ a sousední Slovensko zavedlo ústavní uzákonění manželství jako svazku muže a ženy.² Na světě existují státy, které zavádí konverzní terapie, diskriminační zákony vůči sexuálním menšinám nebo trestají homosexualitu vězením či smrtí,³ stejně jako země, které přijímají antidiskriminační zákony, umožňují stejnopohlavní manželství, pořádají pochody hrdosti a fungují zde neziskové organizace, věnující se sexuální a genderové problematice. I přes veškeré obtíže, které sexuální menšiny zažívají, žijeme v zemi, která jedince s odlišnou orientací respektuje, umožňuje jim pořádat různé akce a mít volný přístup k informacím o sexuálních menšinách. Cesta k takovému stavu byla nelehká, jak dokazuje následující text.

Cílem této práce je popsat vývoj postavení sexuálních menšin v naší zemi v průběhu 20. a 21. století. Mým záměrem bylo pomocí literatury, novinových článků a dalších dostupných zdrojů analyzovat, jak se během let postupně měnilo postavení gayů, leseb, bisexuálů, transsexuálů a přístup k nim ze strany legislativy, různých politických režimů a občanů. Sledovala jsem nelehké postavení LGBTQ+ komunity v českých zemích, zásahy proti ní a její reakci na měnící se politické režimy a možnosti, které později získala. Minulost sexuálních menšin, kterou je důležité znát, vnímám jako méně připomínanou. I proto jsem si vybrala toto téma. Během zpracovávání jsem se dozvěděla spoustu nových skutečností, které mohou být pro pochopení současného postavení neheterosexuálních jedinců důležité, zvláště v době, kdy je jim více než kdy dříve věnováno mnoho mediálního prostoru a pozornosti.

Bakalářská práce je chronologicky členěna do 9 kapitol podle zkoumaného časového období. V první kapitole je nastíněn úvod do problematiky tématu a bádání o sexuálních menšinách na našem území v průběhu minulých let. Ve druhé kapitole věnující se prvorepublikovému postavení sexuálních menšin, je zmíněna role tisku zaměřujícího se na tematiku sexuálních menšin a sdružování neheterosexuálních jedinců. Třetí kapitola pojednává o zkoumání nelehkého postavení sexuálních menšin za nacistického režimu, jeho právnímu vymezení homosexuality a sankcím za ní. Čtvrtá kapitola se zaměřuje na poválečnou situaci a postavení sexuálních menšin včetně lékařských závěrů významných odborníků. Na to navazuje pátá kapitola o 50. a 60. letech a odtrestnění homosexuality díky postavám psychiatrie a sexuologie, včetně přístupu komunistické legislativy k sexuálním menšinám. Šestá kapitola, věnující se 70. letům, sleduje především společenský život sexuálních menšin včetně důležitých socioterapeutických skupin pro homosexuály. V sedmé kapitole se zabýváme 80. lety, zejména onemocněním AIDS

¹ MUSIL, Adam. Maďarsko nechce osvětu o LGBT. Její zákaz poslanci vměstnali do normy proti pedofilii. Online. In: *ČT24*. 15. 6. 2021. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/3327202-madarsko-nechce-osvetu-o-lgbt-jeji-zakaz-poslanci-vmestnali-do-normy-proti-pedofilii>. [cit. 2023-11-22].

² BERGER, Vojtěch. Slovensko zakotvilo do ústavy manželství jako jedinečný svazek muže a ženy. Online. In: *IROzhlas*. 4. června 2014 19:26. Dostupné z: <https://www.irozhlaz.cz/node/5933005>. [cit. 2023-11-22].

³ BANDRERA, Gerardo. Which countries impose the death penalty on gay people? Online. In: *FairPlanet*. May 27, 2023. Dostupné z: <https://www.fairplanet.org/story/death-penalty-homosexuality-illegal/>. [cit. 2023-11-22].

v Československu, jeho vlivem na neheterosexuální komunitu a homoparentálním rodinám, existujícím již v této době. Osmá kapitola přináší analýzu 90. let, jakožto období zviditelnění sexuálních menšin. Závěrečná devátá kapitola o společenském postavení sexuálních menšin v novém tisíciletí sleduje nejen vznik registrovaného partnerství, ale i současné postoje veřejnosti, médií a veřejných osob k sexuálním menšinám a bohatý komunitní život LGBTQ+ komunity.

1 Úvod do problematiky sexuálních menšin v českých zemích

Ani ve 21. století není ve všech zemích světa postavení sexuálních menšin neproblematické. Obecné odrestnění homosexuálních styků proběhlo poměrně nedávno a stejnopohlavní svazky a rodiny stále nemají v České republice stejná práva, jako heterosexuální páry. Jak se měnily představy o lidské sexualitě a přístup politických režimů ve smyslu represí, měnily se i postoje společnosti k neheterosexuálním lidem. Homosexuál nebyval označován jen za sodomitu nebo hříšníka, ale i asociála, neřáda, zženštilého muže nebo špatného rodiče.⁴ Homosexualita jakožto vlastnost trestaná nikdy nebyla, ale konkrétní projevy homosexuální erotiky ano.⁵ Zatímco ve středověku byly osoby za stejnopohlavní styk trestáni hrdelním právem, trest smrti za „sodomii“ byl zrušen až roku 1787 trestním zákoníkem Josefa II. V raném novověku byl styk osob stejného pohlaví označován za „ne-lidský“, „lidskost zneuct'ující“ nebo „protipřirozený“.⁶ V některých zemích jsou stejnopohlavní činy krutě trestány dodnes.

Nemůžeme se domnívat, že by v minulosti v českých zemích bylo méně odlišně sexuálně orientovaných lidí než jinde ve světě. Pokud bychom srovnali údaje ze světové historie, mohli bychom všimnout prázdných míst, která byla zapříčiněna předsudky vůči sexuálním menšinám spojenými se zákazy. Kdyby by se snad něčí sexuální orientace lišila od té běžné, čekal by jednotlivce ve většině případech trest od sociálního vyloučení, až po vězení či trest smrti. Jestliže bychom se zaměřili na obecné české dějiny, pak bychom našli odlišně sexuálně orientované jedince mezi šlechtou a vyšší společností (např. lékaři, umělci, politici), ale i mezi tou nižší a často sociálně vyloučenou společností (např. prostitutky a podvodníci). Veřejnost tyto jevy ve vyšší společnosti a šlechtě nesměla nebo nechtěla vidět a v případě takových jevů u nižší a sociálně vyloučené vrstvy považovala jedince za odpad společnosti.⁷

S posuny postavení žen ve společnosti se i postoje k sexualitě staly rysem evropské modernity. Od konce 18. století do konce 20. století se neproměňovalo jen společenské vnímání a sankce za stejnopohlavní jednání, ale i jeho koncept a označení.⁸ Již od konce 19. století lze pozorovat různé kruhy, které se homosexualitou zabývaly a usilovaly nejdříve o zrušení trestnosti homosexuality a později o ukončení diskriminace homosexuálních osob. Za dob nacismu byly neheterosexuálně orientovaní lidé pronásledováni a až v 80. letech se těmto lidem dostalo jakožto obětem nacismu pozornosti. Během komunismu došlo k zrušení trestnosti homosexuality, trestný styk s osobou mladší 18 let zůstal trestný a sexuální menšiny zůstávaly nadále stigmatizované. Opravdový svobodný rozvoj LGBTQ+ komunity nastal po

⁴ HIML, Pavel; SEIDL, Jan a SCHINDLER, Franz (ed.). *"Miluji tvory svého pohlaví": homosexualita v dějinách a společnosti českých zemí*. Každodenní život, sv. 56. Praha: Argo, 2013. ISBN 978-80-257-0876-7. S. 10.

⁵ SEIDL, Jan. *Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti*. Brno: Host, 2012, 582 s. ISBN 978-80-7294-585-6. S. 17.

⁶ HIML, Pavel, Jan SEIDL a Franz SCHINDLER, ed. *"Miluji tvory svého pohlaví": homosexualita v dějinách a společnosti českých zemí*, s. 38.

⁷ FANEL, Jiří. *Gay historie*. Praha: Dauphin, 2000. ISBN 80-7272-010-4. S. 389.

⁸ HIML, Pavel, Jan SEIDL a Franz SCHINDLER, ed. *"Miluji tvory svého pohlaví": homosexualita v dějinách a společnosti českých zemí*, s. 10.

roce 1989. Tomu dopomohl od 90. let především internet, kluby, spolky, bary, různé komunitní aktivity, akce a veřejnoprávní média. Další důležitou změnou ve vnímání lidí s odlišnou sexuální orientací se stalo odstranění homosexuality ze seznamu nemocí a mj. se snahami o odstranění diskriminace LG-BTQ+ osob i zavedení registrovaného partnerství.⁹

Obsáhlé zkoumání mužské homosexuality je zapříčiněno i tím, že ve starších obdobích nebyly stejnopohlavní vztahy žen pronásledovány represivními orgány a celkově nebyly tematizovány. Nepřítomnost žen v dějepisectví odpovídalo i nepřítomnosti leseb. V oblasti trestního práva byla ženská homosexualita zachycována zřídka, ale v lékařském prostředí rozšiřuje zájem o lesby od konce 18. století.¹⁰ Navíc obecně bylo a je sankcionováno „žensky“ pasivní chování mužů než „mužsky“ aktivní chování žen. Některé formy jednání, které by u mužů naznačovaly homosexualitu, jsou u žen brány jako normální. Mužské homosexuální chování je pak patrnější než ženské, společnost se jím více zabývá.¹¹

Není obtížné si povšimnout, že homosexuální ženy jako by byly v historii neviditelné, a to i přesto, že se lesby vyskytují dlouho ve společnosti stejně tak dlouho jako gayové. Důvodů může být více. Dlouhou dobu nebyla ženská homosexualita považována za něco, co by skutečně existovalo. Myšlenka romantického nebo sexuálního vztahu mezi ženami nebyla brána v úvahu, tím pádem ani ženská homosexualita nepředstavovala hrozbu pro společnost a čin hodný kriminalizace. Další důvod může souviset s rolí žen ve společnosti ještě před jejich emancipací. Pokud byla homosexualita kriminalizována z důvodu „zvrácenosti“ s rizikem pro společnost a šlo o získávaný jev, nebylo třeba se obávat jejího rozšíření u ženské populace, jelikož ženy neměly stejná práva jako muži a nebyly součástí společenských a politických kruhů. Ačkoliv bývala ženská homosexualita přehlížena, neznamenalo to, že by nedocházelo k diskriminaci, perzekuci, diskriminaci nebo stereotypizaci homosexuálních žen.¹² Přeci jen o prvních homosexuálních aktivistkách v Československu lze nalézt informace již z 30. let 20. století.¹³

Dalším důvodem může být i skutečnost, že stejnopohlavně orientované ženy nebyly tak nápadné a že jich bylo a je méně než homosexuálních mužů.¹⁴ To však může souviset s tím, kolik lidí je otevřených k jejich sexuální orientaci a jak jsou tyto lidé na veřejnosti viditelní. Tvrzení, že lesbických žen je méně, než homosexuálních mužů je velmi těžce prokazatelné, protože taková celosvětová analýza zahrnující

⁹ BEŇOVÁ, Kateřina. *Analýza situace lesbické, gay, bisexuální a transgender menšiny v ČR*. Online. Praha: Úřad vlády ČR, 2007. ISBN 978-80-87041-33-8. [cit. 2023-11-30]. S. 15–17.

¹⁰ HIML, Pavel, Jan SEIDL a Franz SCHINDLER, ed. *"Miluji tvory svého pohlaví": homosexualita v dějinách a společnosti českých zemí*, s. 17.

¹¹ FAFEJTA, Martin. *Úvod do sociologie pohlaví a sexuality*. Věrovary: Jan Piszkiwicz, 2004. ISBN 80-86768-06-6. S. 83.

¹² ZDRÁHALOVÁ, Judita. *Život a kriminalizace českých neheterosexuálních žen v 1. polovině 20. století*. Online, Bakalářská práce. Praha: Univerzita Karlova, Katolická teologická fakulta, Katedra církevních dějin a literární historie. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/177919>. [cit. 2023-10-28].

¹³ HIML, Pavel, Jan SEIDL a Franz SCHINDLER, ed. *"Miluji tvory svého pohlaví": homosexualita v dějinách a společnosti českých zemí*, s. 17.

¹⁴ BRZEK, Antonín a Jaroslava PONDĚLÍČKOVÁ-MAŠLOVÁ. *Třetí pohlaví*. Praha: Scientia Medica, 1992, 124 s. ISBN 80-85526-03-4. S. 87.

každou zemi na světě a každého homosexuálně orientovaného člověka neexistuje, ale v roce 2021 světová výzkumná společnost IPSOS provedla rozhovory s více než 19 tisíci lidmi z 27 zemí ze všech kontinentů ohledně jejich sexuální orientace a genderové identity. Z průzkumů vyšlo najevo, že globálně se muži častěji identifikují jako homosexuální než ženy identifikující se jako lesbické, popřípadě homosexuální.¹⁵ Dalším a pravděpodobnějším důvodem může být to, že vědeckým výzkumům v oblasti homosexuality se věnovali především muži, které ženská homosexualita a celkově jiná než pasivní představa ženy, příliš nezajímala.¹⁶

Zatímco v západní Evropě se proces zrovnoprávnění homosexuálů, který má kořeny v liberalizačních procesech, děl na začátku sedmdesátých let, v České republice nemělo hnutí gayů šanci na vývoj a plnění svého poslání. Po listopadové revoluci nastaly společenské změny, které umožnily vývoj organizovaného gay hnutí a vytvořily sociální prostor, kde mohly existovat vyspělejší a tolerantnější formy lidského spoluzítí.¹⁷

Od počátku 20. století opustil názor odborníků na homosexualitu křesťanský pohled jakožto hříšnost, pro pojem se začalo hledat lékařské vysvětlení a homosexualita se začala posuzovat jako nemoc. Poprvé se objevila myšlenka, že je homosexualita vrozená a ve společnosti se věnovala pozornost zviditelňování individuality, podobám a stylům života a sexuálním zvláštnostem. Pozitivní vývoj byl však přerušen nástupem fašismu, včetně vypuknutí druhé světové války.¹⁸ Po sametové revoluci začaly být přítomnost sexuálních menšin a jejich potřeby vnímány i většinovou společností.

¹⁵ IPSOS. *LGBT+ PRIDE 2021 GLOBAL SURVEY*. Online. New York: Bloomberg, April 23 – May 7, 2021. Dostupné z: https://www.ipsos.com/sites/default/files/ct/news/documents/2021-06/LGBT%20Pride%202021%20Global%20Survey%20Report_3.pdf. [cit. 2023-10-28].

¹⁶ BRZEK, Antonín a Jaroslava PONDĚLÍČKOVÁ-MAŠLOVÁ. *Třetí pohlaví*, s. 87.

¹⁷ STEHLÍKOVÁ, Džamila, Ivo PROCHÁZKA, Jiří HROMADA, Daniel ČERNÝ a Jan ŠIMURDA. *Homosexualita, společnost a AIDS v ČR*. Praha: Orbis, [1995], 140 s. S. 14.

¹⁸ JANOŠOVÁ, Pavlína. *Homosexualita v názorech současné společnosti*. Praha: Karolinum, 2000, 218 s. ISBN 80-7184-954-5. S. 44–46.

2 Společenské postavení sexuálních menšin v období první republiky

Události v českých zemích ukazují, jaké sociální důsledky pro společnost měl fakt, že lidé s odlišnou sexuální orientací nebyli bráni z právního a morálního hlediska za rovnoprávné členy společnosti. O tom svědčí rozmáhající se vyděračství vycházející ze zpráv dochovaných z první československé republiky: jsou to historky nebo aféry, které přežily až dodnes. Vyděračské akce však nepostihovali jen gaye, ale i mnohé heterosexuály. Dobové noviny byly plné zpráv o působení vyděračů. Ti často své oběti doháněli k zoufalství a někdy až ke smrti.¹⁹ Již ve 20. letech 20. století se objevovaly názory na homosexualitu, které předběhly svou dobu. S dobovou právní úpravou pojmu ‚smilstvo‘ nesouhlasil například profesor a sociolog Emanuel Chalupný. O homosexualitě André Gideho se pozitivně vyjadřoval například literární kritik A. M. Piša a homosexualitu ve svých přeložených hrách potvrzoval i Otakar Fischer nebo K. H. Hilar.²⁰

O emancipaci homosexuální menšiny se snažili za první republiky menšiny samotné. Nešlo o dva oddělené světy – mezi oběma světy existovali zástupci odborné veřejnosti, kteří měli k homosexuálnímu společenství přístup a byli například vzdělanými právníky nebo lékaři. Snahy měly podobu úsilí o založení, úřední registraci a udržení činnosti spolku, který by sdružoval homosexuální občany a zasazoval se o jejich práva. Model vyplýval z kontextu občanské společnosti první republiky založené na bohaté spolkové činnosti a z vlivného vzoru Německa, kde se homosexuální emancipace odehrávala právě na bázi spolků.²¹

2.1 Právní vymezení homosexuality

Hlavním úsilím o emancipaci homosexuality za první republiky se stal požadavek na zrušení či změnu paragrafu 129, který mužskou i ženskou homosexualitu kriminalizoval.²² Zatímco před rokem 1918 se čeští autoři vyjadřovali k homosexualitě v reakci na debaty probíhající v zahraničí, ve 20. letech se jejich motivací stalo ozvat se v době, kdy se připravovala reforma trestního práva v Československu a kdy mohli doufat, že ovlivní poměry v českých zemích.²³

Požadavek na zrušení trestnosti homosexuálního chování byl veřejně vysloven již před první světovou válkou. Mezi hlavními argumenty pro změnu v trestním zákoně byly humánní důvody (např. že homosexuální jednání neporušuje ničí práva a že zákon vytváří podmínky pro vydírání apod.). Ty lékařské důvody byly teprve načrtnuty. Tvrzení pro odstranění trestnosti homosexuality byla před první svě-

¹⁹ FANEL, Jiří. *Gay historie*, s. 402–404.

²⁰ Tamtéž, s. 415–419.

²¹ SEIDL, Jan. *Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti*, s. 147.

²² Tamtéž, s. 106.

²³ Tamtéž, s. 111.

tovou válkou publikována nahodile, neodkazovala na sebe a docházelo k nim v různých časových intervalech. Podnětem k takovému vyjádření bylo většinou nějaká informace o aféře nebo publikaci ze zahraničí. Cílem autorů vyjadřujících se pro zrušení trestnosti homosexuality nebylo se problematikou zabývat delší dobu nebo ovlivnit či změnit veřejné mínění o homosexualitě k takovému pohledu, jakým nahlížíme na homosexualitu dnes. Uveřejnění názoru pro zrušení trestnosti homosexuality nebylo chápáno jako součást nějaké akce nebo „boje“.²⁴

Po vzniku samostatného Československa dostala veřejná debata o odrestnění homosexuality novou podobu. Nové hodnoty a postoje lidí bojujících za odrestnění homosexuality i státoprávní změna, ke kterým došlo kvůli válce, byl spojen s faktem, že z osob, které se tématu trestnosti homosexuality před válkou veřejně věnovalo, se po válce už nikdo veřejně nevěnoval. Naopak vznikla nová sestava autorů, která začala na diskuzi o trestnosti homosexuality nahlížet jinak pomocí aktivního prosazování společenského zájmu. Rozvinula a prohloubila náplň diskuze a zahájila organizovanou práci s cílem dosáhnout odrestnění homosexuality.²⁵

Protokol ze schůze Purkyňovy společnosti z 18. prosince 1920, který zachytil Časopis lékařů českých 5. února 1921 zachycuje názory kapacit na přednášku Huga Bondyho o odrestnění homosexuality. Odborníci nad tématem diskutovali a pramen tak zachycuje názory v době, kdy začal cílevědomý boj některých právníků a lékařů za odrestnění homosexuality. Téměř všichni diskutující souhlasili s tím, že existují tři typy homosexuality – vrozená (která by se v žádném případě neměla trestat), získaná a získaná následkem duševní choroby. Panovala nejistota, jak mezi sebou tyto typy bezpečně odlišit. Právě psychiatr Hugo Bondy nabídl celé problematice bezpečnému rozpoznání homosexuality vrozené od získané řešení. A to na základě závěrů doktora Steinacha, který doporučuje u každého obviněného homosexuála odebrat část varlete a mikroskopicky zjistit, jaká je jeho skutečná sexuální orientace.²⁶

Takové experimenty prováděl již v roce 1916 Robert Lichtenstern, který 30letému homosexuálnímu dělostřelci provedl kastraci a implantaci cizího zdravého varlete. Pár dnů po operaci pacient údajně projevil sexuální zájem o druhé pohlaví a o rok později se zamiloval, zasnoubil a zplodil děti. Údajně se jeho původní ženský charakter změnil na mužský a sám uvedl, že se mu po operaci vedlo velice dobře a s odporem hleděl na dobu, kdy se zajímal o pohlaví mužské.²⁷

²⁴ SEIDL, Jan. *Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti*, s. 117.

²⁵ Tamtéž, s. 118.

²⁶ *Časopis lékařů českých*. Online. 1921, roč. 60, č. 6. s. 72-75. Praha. Dostupné z: [https://kramerius.medvik.cz/search/i.jsp?pid=uuid:MED00010976-visk&q=časopis lékařů českých](https://kramerius.medvik.cz/search/i.jsp?pid=uuid:MED00010976-visk&q=časopis%20l%C3%A9kař%C3%BD%20%C4%85esk%C3%BD%20). [cit. 2023-03-29].

²⁷ Tamtéž, s. 73.

2.2 Prvorepublikové spolky sexuálních menšin

První pokus o založení spolku podnikl roku 1923 František Čerovský ve spolupráci s Františkem Jelínkem.²⁸ Spolek chtěli nazvat podle berlínského spolku Vědecko-humánní společnost. Cíl se na rozdíl od navrhovaných stanov dochoval. Cílem spolku bylo takzvaně odstranit křivdu a zlo, které plynulo z nesprávného chápání podstaty homosexuality, pátrat po pramenu zla a odstraňovat ho.

Přípravný výbor získal v krátké době přes dva tisíce adres více než tisíce členů. Zemská správa politická a po ní ministerstvo vnitra však vznik spolku zakázaly. Odůvodnily to tím, že spolek svým účelem, zařízením a činností je protizákonný a státu nebezpečný. Spolek měl údajně přispět k šíření a páčání trestného činu podle paragrafu 129 a měl ohrožovat veřejné zdravotnictví a blaho. Úřady viděly ohrožení i v tom, že by spolek „mohl pěstovat homosexualitu“, ačkoliv oficiálním účelem spolku měla být ochrana homosexuálních jedinců před diskriminujícím zákonem.²⁹

František Čerovský se proti rozhodnutí úřadů odvolal stížností k nejvyššímu správnímu soudu, který ji však zamítl. Přípravný výbor se ještě rozhodl požádat o registraci nového spolku pod jiným názvem *Společnost pro sexuální bádání* a jinými stanovami, které by byly opatrně formulovány i s novými účely a prostředky, kterých chce spolek dosahovat. Měl být posílen dojem vědeckosti a měla být zajištěna nenapadnutelnost záměru. Ani to ale nevedlo k úspěchu.³⁰ Kapitola o zakládání časopisu *Hlas sexuální menšiny*, která bude následovat, je důležitá z toho důvodu, že právě ve třetím čísle časopisu bylo ustanoveno, jako jeden z cílů časopisu, spojení homosexuálně a bisexuálně orientovaných osob v jednu pevnou nepolitickou organizaci, která by měla za cíl spolu s kulturním, hospodářským a sociálním zájmem bojovat za práva a uznání sexuálních menšin.³¹

Organizace Františka Čerovského a jeho bratra měla vzniknout jako pobočka Světové ligy pro sexuální reformu a přijmout širší program, než byl boj za práva homosexuálů. Časopis *Hlas sexuální menšiny* se měl stát tiskovým orgánem budoucí organizace. Koncem listopadu roku 1931 dostal spolek název Československá liga pro sexuální reformu.³² Na schůzi ligy se vyjádřila myšlenka, že homosexuální cit nelze odstranit a měly by se využít prostředky podle zákona, které by umožnily měnit špatnou situaci. Zároveň bylo zdůrazněno, že hlavním problémem je právě neinformovanost heterosexuální společnosti, která v homosexuálně orientovaných lidech viděla zvrhlíky, nemravny nebo nešťastníky.³³

Československá liga pro sexuální reformu byla povolena na jaře roku 1932. Na schůzi v listopadu téhož roku se objevili heterosexuální pracovníci, kteří měli na ligu značný vliv. Během necelého roku působení organizace se úsilí o společenskou a legislativní emancipaci homosexuálů vytratilo. Na říjnové schůzi stejného roku zazněl názor, že nejde o spolek homosexuálních osob, ale o instituci, která usiluje

²⁸ SEIDL, Jan. *Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti*, s. 147.

²⁹ Tamtéž, s. 152–153.

³⁰ Tamtéž, s. 154–155.

³¹ Tamtéž, s. 198.

³² Tamtéž, s. 198–199.

³³ Tamtéž, s. 201.

o sexuální reformu v rámci programu Světové ligy. Aktivní úsilí lidí, kterých se odtržení homoseksuality týkalo, bylo najednou pro organizaci irelevantní a odborníci se v rámci Ligy zabývali jinými sexuálními otázkami.³⁴

Další pokus o založení spolku byl roku 1932. Spolek se jmenoval Osvětové a společenské sdružení Přátelství a měl být místem, kde by se sdružovali homosexuálně orientovaní s větším aktivně bojovným charakterem než u Ligy pro sexuální reformu. Přátelství mělo organizovat akce, přednášky, divadelní představení, taneční dýchánky nebo zájezdy. Mělo tedy významně zasáhnout do společenského života homosexuálního občana. Programem se inspiroval u německých spolků z 20. let 20. století.³⁵ O první ples, který se uskutečnil pod hlavičkou spolku Přátelství,³⁶ se heterosexuální společnost zajímala díky článku v tisku *Express*.³⁷ Ples totiž nabízel bohaté masky, účast lidí různého věku z různých tříd, bohatou zábavu ale i bourání genderových stereotypů. Aby však nedošlo k příchodu nevídaných hostů, musel každý předložit legitimaci a sdělit, jakým hostem či doprovodem byl pozván.³⁸

Spolek Přátelství začal brzy s osvětovou činností, která se mu vcelku dařila, avšak později začala upadat. Akce, na kterých spolek Přátelství spolupracoval, nevyžadovaly aktivní spolupráci a účast ostatních členů. Ne každý se navíc ztotožňoval s nezbytností oficiálního členství a placení členských příspěvků. Jakmile se většina návštěvníků dozvěděla, že se na akcích schází s lidmi, které již zná, její zájem opadl a dál akce nenavštěvovala. Navíc o organizaci a spolkovou příslušnost v oddechových činnostech neměla řada lidí zájem.³⁹

Československá sexuální liga sice nadále existovala, ale jejího hlavního cíle, odtržení homoseksuality v Československu, se jí dosáhnout nepodařilo. Avšak její existence zahrnující odborníky jako byli lékaři nebo právníci a jejich kontakty s heterosexuálním světem, znamenala přínos pro zlepšení životních podmínek homosexuálů za první republiky. Byla totiž především schopna obstarat soudně-znaleckou pomoc homosexuálně orientovaným, kteří se dostali do konfliktu s trestní zákonem, nebo s vyděrači. Je pravděpodobné, že za první republiky existovalo více spolků, ať už úředně povolených nebo neformálních, ve kterých se sdružovala sexuální menšina, avšak kvůli nedostatku pramenů jsou těžko dokazatelné.⁴⁰

³⁴ SEIDL, Jan. *Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti*, s. 202–204.

³⁵ Tamtéž, s. 204–205.

³⁶ „II. maskární ples pánské společnosti v Praze“. *Hlas. List sexuální menšiny*, 2, 1932, č. 3, zadní obálka. In: SEIDL, Jan. *Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti*, s. 205.

³⁷ „Maskární ples ve znamení lásky a paragrafu“. *Express*, 15. 2. 1932, s. 2. In: SEIDL, Jan. *Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti*, s. 206.

³⁸ „Spolková hlídka“. *Hlas. List sexuální menšiny*, 2, 1932, č. 6, s. 95. In: SEIDL, Jan. *Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti*, s. 207.

³⁹ SEIDL, Jan. *Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti*, s. 209–210.

⁴⁰ Tamtéž, s. 212–213.

2.3 Postavení sexuálních menšin v médiích

Média jsou důležitou součástí života všech lidí a bylo tomu tak zvláště ve 20. století. To, jak jsou sexuální menšiny prezentovány v médiích často ovlivňuje názory většinové i menšinové společnosti. Právě kvůli neinformovanosti a neviditelnosti homosexuality jak v médiích, tak v každodenním životě, si pak homosexuálně orientovaný jedinec mohl myslet, že je v celém okolí jediný případ.

Mediální reprezentace spoluutváří představu člověka o světě a jeho okolí. Obsah médií nám přináší informace a zkušenosti a média jako taková mají socializační potenciál. Přináší a prezentují životy, chování, touhy, ale i vzhled homosexuálních mužů a žen. Média jsou tak významná nejen pro zkušenost většiny, ale i pro sebevnímání a identifikaci menšinových skupin.⁴¹

Jak si budeme moci na dalších stránkách všimnout, důležitým aspektem v oblasti médií věnující se problematice homosexuality v českých zemích se stal časopis, třeba i s později zmiňovanými seznamovacími inzeráty. Neméně důležitým aspektem byl i film a jeho postavy, se kterými se někteří homosexuální jedinci mohli ztotožnit nebo jejich herci a herečky, kteří patřili do jejich vlastní komunity. Důležitá byla samozřejmě jak knižní produkce, tak i pornografie. Větší roli později hrály i televizní seriály, různá talkshow, zprávy a zábavné a satirické pořady.⁴² Později se stal velice důležitým zdrojem internet.

2.4 Tisk orientovaný na homosexuální tematiku

2.4.1 Hlas sexuální menšiny

K dalšímu pokusu o založení spolku, který by sdružoval homosexuální občany a hájil by v politice jejich zájmy, došlo roku 1931, po osmi letech od prvního pokusu v roce 1923. Strategie a podoba pokusu byla však jiná. 30. 4. 1931 vyšlo první číslo časopisu *Hlas sexuální menšiny* a majitelem a odpovědným redaktorem byl právě František Černý.⁴³ Ten nabádal čtenáře během krize časopisu roku 1931 k podpoře časopisu, protože v Československu údajně plnil stejnou funkci jako organizace osob homosexuálně orientovaných, která v té době neexistovala.⁴⁴

Hlas sexuální menšiny si dal mj. za cíl hájit „zájmy uznávané vědou a kulturními státy“. Časopis však neměl dostatek čtenářů, aby mohl být finančně zajištěn a místo něj nastoupilo roku 1932 periodikum *Nový hlas*. Ten roku 1934 skončil ze stejného důvodu, jako *Hlas sexuální menšiny*. Mezi nejznámější redaktory Nového hlasu patřili např. Jiří Karásek z Lvovic, E. Weinghart, JUDr. F. Čerovský nebo V. Vávra. Časopis zahrnoval zájmové oblasti tehdejšího života sexuální menšiny. Šlo o sociálně-právní problémy, rozvoj kulturního obzoru a každodenní dění. Nesměly chybět ani inzeráty hledající partnera nebo dobové skandály. Zajímavé jsou zejména ukázky nepřátelského přístupu vůči gayům. Tyto ukázky

⁴¹ HIML, Pavel, Jan SEIDL a Franz SCHINDLER, ed. *"Miluji tvory svého pohlaví": homosexualita v dějinách a společnosti českých zemí*, s. 480.

⁴² Tamtéž, s. 481.

⁴³ SEIDL, Jan. *Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti*, s. 156–157.

⁴⁴ Tamtéž, s. 198.

jsou důkazem toho, jak obtížné bylo v českých zemích pochopit homosexualitu jako jednu z možností sexuální orientace, která je soukromou nedobrovolnou záležitostí.⁴⁵

Hned po zahájení vydávání časopisu Hlasu sexuální menšiny se v každém čísle projevovaly finanční starosti, které vzrůstaly s každým dalším vydáním. Samotná redakce si v článku stěžovala, jak málo má časopis předplatitelů a jak je mu dokonce ze stran některých homosexuálů bráněno v růstu díky pomluvám redakce nebo šířením názorů o konci časopisu. Redakce vynakládala nemálo finančních prostředků na nákladnější zaslání časopisu v uzavřené obálce, jelikož šlo o choulostivý charakter časopisu. Předplatitelé časopisu si však mohli vybrat formu zaslání časopisu – dražší, při kterém si čtenář připlácel za zaslání v obálce a levnější, v pásce. Redakce zaslala časopis zdarma poslaneckým klubům, knihovnám ministerstev, významným členům politického a kulturního života, ale i policejním orgánům a soudcovským organizacím. Kromě poštovní cesty bylo možné časopis získat i na veřejných prostranstvích – v novinových stáncích a knihkupectvích podle velikosti města. I tento způsob distribuce narážel na stud čtenářů – ne každý se nestyděl si časopis koupit.⁴⁶

Dle Františka Čeřovského spočíval neúspěch emancipačního boje homosexuálně orientovaných v lhostejnosti ze stran homosexuálů, nedostatku obětavosti, zakřiknutosti až v zbabělosti. Problém viděl i v homosexuálně orientované vrstvě občanů, která časopis finančně nepodporovala.⁴⁷ 1. dubna 1932 redakce ohlásila konec časopisu. Potíže byly způsobeny nejen nedostatkem financí, ale i předsudky heterosexuální společnosti a nepřízní homosexuální společnosti. Časopis ještě vyzval k odebrání a podpoře nástupnického titulu jménem *Nový hlas*.⁴⁸

2.4.2 Nový hlas

První číslo tohoto časopisu vyšlo 1. května 1932. K jeho vydávání se rozhodla skupina pražských osobností, která považovala zánik časopisu homosexuální menšiny za životně důležitý problém pro organizaci a boj za emancipaci sexuální menšiny. *Hlas sexuální menšiny* s jeho závazky byl odkoupen a převzat novým časopisem. Na podobu časopisu měla hlavní vliv Jana Mattuschová, která se již od počátku podílela na vydávání Hlasu sexuální menšiny a Vladimír Kolátor, který se stal vedoucím redakce. Kolátor si uvědomoval, že s trestností homosexuality nic nemůže jeho časopis udělat. Proto emancipační boj viděl spíše v oblasti (sebe)výchovy homosexuální menšiny k chování a pojetí života, které umožní, že ji heterosexuální společnost začne akceptovat a paragraf pak zmizí automaticky.⁴⁹

Časopis měl nové emancipační strategie. Byly zde snahy splynout s heterosexuální společností, odstranit odlišnosti mezi heterosexuály a homosexuály, odstranit stereotypy, získat pro sexuální menšiny

⁴⁵ FANEL, Jiří. *Gay historie*, s. 392–393.

⁴⁶ SEIDL, Jan. *Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti*, s. 164–165.

⁴⁷ Tamtéž, s. 165–166.

⁴⁸ Tamtéž, s. 167–168.

⁴⁹ Tamtéž, s. 168–178.

uznání a zrovnoprávnění, nebo snahy o zlepšení životních podmínek. To vše s pomocí většinové společnosti. Příspěvatel do časopisu, básník Jiří Karásek z Lvovic viděl odlišnou cestu ke zlepšení podmínek každodenního života homosexuálů v respektování norem, které byly dány heteronormativní společností. Účelem nemělo být splynutí homosexuální občanů s heterosexuální společností, ale co nejdůslednější izolace – tedy separování sexuální menšiny a její osamostatnění. Odlišné názory v pojetí homosexuální emancipace a jejích cílů mohly často souviset s věkovým rozdílem autorů a s odlišnými zkušenostmi.⁵⁰

Existovali i ti homosexuálně orientovaní, kteří si dekriminální homosexualitu nepřáli. Důvody spočívaly v tom, že publicita hnutí sexuálních menšin ve společnosti byla stále minimální a tito lidé netušili, že by se mohlo něco změnit. Kromě toho ne každý věřil ve skutečnost, že by k odrestnění homosexuality někdy reálně došlo, a tak tito lidé necítili potřebu se aktivně do veřejné diskuze zapojovat.⁵¹

2.4.3 Časopis Kamarád

Roku 1932 založil vlastní časopis i okruh brněnských homosexuálů. Časopis dostal název *Kamarád* a jeho první číslo vyšlo 28. května 1932. Redakci časopisu záleželo na tom, aby byl vnímán jako posila snah *Nového hlasu* v Praze a nikoliv tříštění sil. Tyto dva tituly si byly obsahově velmi podobné. Nechyběl emancipačně politický, spolkově organizační i beletristický obsah se seznamovací rubrikou na konci. Větší prostor dostávala v časopisu mužská homosexuální populace. Časopis však informoval o společných setkáních na počátku 30. let, které vedly ke vzniku časopisu. Mnoho čísel časopisu se však nedochovalo a je možné, že bylo první číslo jediné, které kdy vyšlo. Časopis měl tak zřejmě jen epizodní charakter a souvisel se sjezdem Světové ligy pro sexuální reformu v Brně.⁵²

2.5 Zánik prvorepublikového tisku orientovaného na homosexuální tematiku

Do roku 1934 fungoval jako jediný časopis v Československu *Nový hlas*. Počet odběratelů, kteří ukončili své předplatné během hospodářské krize nebyl příliš vysoký. Čtenáři při zastavení odběru *Nového hlasu* většinou uváděli jako důvod obavu, aby jim nevznikla ostuda na veřejnosti, která smýšlí o stylu života homosexuálů negativně a s předsudky. Homosexuálně orientovaný tisk se stal v Německu zakázaným a *Nový hlas* narazil roku 1934 na stejné problémy, jako jeho českoslovenští předchůdci. Časopis se opět dostal do krize čtenářského zájmu. Již v říjnu redakce *Nového hlasu* přiznala, že zvažuje zastavení časopisu ke konci roku 1934, ke kterému nakonec došlo.⁵³

⁵⁰ SEIDL, Jan. *Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti*, s. 178–179.

⁵¹ Tamtéž, s. 180.

⁵² Tamtéž, s. 182–186.

⁵³ Tamtéž, s. 189.

Vávra v doslovu posledního čísla dodává, že bylo příliš těch, kteří touží po tělesné stránce homosexuality, po které dychtí na ulicích, ale paradoxně se bojí, že by je poštovní doručování časopisu mohlo zdiskreditovat. Přitom by někomu takovému mohl odběr časopisu i zlepšit pověst. Nebylo možné v omezeném rozsahu vyhovět všem. Vávra stejně jako jeho předchůdci vyčetl kritizujícím čtenářům nízkou angažovanost a kritiku časopisu.⁵⁴ V dalších letech byly podniknuty ještě dva pokusy o oživení časopisu – v říjnu 1936 a v září 1938, avšak neúspěšně.⁵⁵

2.6 Heterosexuální tisk

Za první republiky se aféry a skandály s „protipřirozenými sklony“ objevovaly na stránkách novin poměrně často. Svě místo v novinách zaujala především Praha, konkrétně Žižkov. V období první československé republiky i na našem území existovaly bary a noční kluby pro homosexuály, ale často se v nich vyskytovala kriminalita.⁵⁶ Například *Nový hlas* informuje roku 1934 o množství lesbických styků na Prostějově.⁵⁷ Ani transvestitismus se nevyhnul pozornosti veřejné společnosti. Roku 1933 psal *Nový hlas* o muži v ženských šatech, kterého zadržel strážník na Josefínské pouti poblíž Karlova náměstí. Kvůli tomu, že vzbuzoval veřejné pohoršení byl odsouzen k policejnímu vězení na sedm dnů a k tomu byl hojně komentován v denních listech. Muže odsoudila i jeho vlastní komunita, která na tyto odchylky nenahlížela příliš vlídně. *Nový hlas* doslova varoval čtenáře „před nechutnostmi, jež ostouzejí homosexuální jedince v očích i nezaujaté veřejnosti. Takové berlínské mravy nepotřebujeme. Snese-li se to na masopustní veselici, není to příjemné při obvyklé večerní zábavě a je protivné, jde-li se s tím na ulici.“

58

Komentář byl i vyhocenějšího rázu právě proto, že se společnost dozvíдалa o homosexuálech především z černé kroniky (aféry a skandály s „protipřirozenými sklony“ na stránkách novin.⁵⁹ Zároveň zpráva informuje o tom, že případ není ojedinělý a podobná situace se odehrála za několik dní. Redakce takové jevy považovala za komplexy méněcennosti a brala je, jako smíšeninu zevnějších jevů, které nemá zapotřebí. Udávala, že není odpornějších zjevů než tato existence.⁶⁰ Jakmile se tedy v tisku objevilo cokoliv s homosexuální tematikou, mělo to vždy negativní charakter.

Český *Hlas sexuální menšiny* se zmínil i o Bratislavské vraždě ze dne 10. 3. 1931, kdy slaboduchý mladík zastřelil své dva přátele z toho důvodu, že si z něj tropili žertíky s homosexuálním rázem, ačkoliv

⁵⁴ VÁVRA, Vl[adimír]: „Doslov“. *Nový hlas*, 3, 1934, č. 12, s. 169. In: SEIDL, Jan. *Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti*, s. 90.

⁵⁵ SEIDL, Jan. *Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti*, s. 90.

⁵⁶ FANEL, Jiří. *Gay historie*, s. 420–421.

⁵⁷ *Aféra prostějovská* (zpráva Posledního listu), *Nový hlas*, 1934, s. 14–15, též s. 76. In: FANEL, Jiří. *Gay historie*, s. 423.

⁵⁸ *Atrakce Josefínské pouti a jiné* (oddíl Poznámky a informace, nepodepsáno), *Nový hlas*, 1933, s. 80. In: FANEL, Jiří. *Gay historie*, s. 424.

⁵⁹ FANEL, Jiří. *Gay historie*, s. 420.

⁶⁰ *Atrakce Josefínské pouti a jiné* (oddíl Poznámky a informace, nepodepsáno), *Nový hlas*, 1933, s. 80. In: FANEL, Jiří. *Gay historie*, s. 424.

ani jeden z nich homosexuálem nebyl. Dvojnásobná vražda rozpoutala homofobní nepřátelskou propagandu (zvláště oficiální list Ludácké strany) proti gayům. Těch bylo spolu s bisexuály dle odhadu Hlasu sexuální menšiny v Bratislavě přes 8 200 (z tehdejších 137 tisíc obyvatel).⁶¹ Prozrazený homosexuál byl evidován za první československé republiky v příslušné rubrice policejní kartotéky, která dnes slouží jako pramen. Existují v nich hojné konkrétní zprávy o sestavování soupisů ve 30. letech.⁶² Transvestity, o kterých se zmiňuje dobový československý tisk, jeden z pisatelů jako „výstřední nechutné ženštiny, které na sebe navěší všechno možné.“⁶³

Existovaly však i výjimky, jako například článek doktora Huga Hechta z listu *Levá fronta* z roku 1932, který tvrdil, že: „...*Tam, kde je zrušen každý rozdíl tříd, kde jest pouze jediná uznávaná třída a sice třída pracujícího člověka, neexistuje žádný útlak a tudíž ani útlak sexuálních menšin. Teprve odstranění vládnoucí třídy a tím odstranění jejich morálních názorů umožní skutečné osvobození sexuálních menšin.*“⁶⁴

⁶¹ FANEL, Jiří. *Gay historie*, s. 427.

⁶² Tamtéž, s. 430.

⁶³ I. Horný, Vážná věc, *Nový hlas*, 1934, s. 106. In: FANEL, Jiří. *Gay historie*, s. 431.

⁶⁴ L. Hecht v rubrice *Levá fronta* o našem problému, *Nový hlas*, 1932, s. 16–17. In: FANEL, Jiří. *Gay historie*, s. 438–439.

3 Společenské postavení sexuálních menšin v době nacistické okupace

Diskriminace homosexuality započala v Německu již roku 1933, kdy došlo k uzavírání některých podniků pro homosexuální subkulturu. Roku 1934 začaly vznikat tzv. „růžové seznamy“ (též Rosa Listen) se jmény homosexuálně orientovaných jedinců a homosexualita se tak začala posuzovat podle paragrafu 175, tedy jako smilstvo proti přírodě.⁶⁵ Od Noci dlouhých nožů roku 1934 mohl kdekdo tušit, že nacismus nebude k homosexualitě tolerantní. Někteří homosexuálové začali během 30. let emigrovat i do Československa a dávali o nacistických postupech k homosexuálům vědět demokratickým kruhům. Po konci druhé světové války stejně tak přeživší koncentračních táborů informovali o speciální kategorii homosexuálních vězňů.⁶⁶

Válečná léta (1939-1945) významně ovlivnila československé homosexuály. Předválečné emancipační hnutí aktivní ve 30. letech bylo kvůli nacistické okupaci velmi oslabeno. Mnoho lidí, kteří se v tomto hnutí angažovali, se nedožilo konce války ať už kvůli sebevraždě nebo koncentračním táborům a žalářům.⁶⁷ Toto období tak poznamenalo další vývoj společenského postavení homosexuálních menšin. Vydávání časopisu pro sexuální menšiny navíc nebylo po osvobození obnoveno, stejně jako činnost Československé ligy pro sexuální reformu.⁶⁸

Nacistická ideologie považovala homosexualitu za jedno z největších nebezpečí pro německý národ. Z toho důvodu se nacisté pokoušeli, stejně jako v případě Židů, Romů, tělesně a duševně postižených a jiných skupin, které považovali za „méněcenné“ i o vyhlazení homosexuální menšiny.⁶⁹ Konkrétně homosexuální muži byli z pohledu nacistické ideologie viněni za to, že „*promrhávají rozplozovací sílu mužů*“. Původně navrhované tresty, které se měly udělovat za homoerotické chování byly například kastrace nebo trest smrti.⁷⁰ Z tehdejších pamětí a záznamů se dozvídáme, jak se gestapo k homosexuálům chovalo a jak o nich smýšlelo. Nazývalo je zrůdami a člověk mohl dopadnout nejlépe, pokud sdělil, že na místo zadržení zabloudil. Ti, kteří byli přistiženi třeba na brněnském nádraží s mužskou společností a byli identifikováni jako homosexuální, byli deportováni do koncentračního tábora na tři roky.

⁶⁵ JANOŠOVÁ, Pavlína. *Homosexualita v názorech současné společnosti*, s. 47.

⁶⁶ HIML, Pavel, Jan SEIDL a Franz SCHINDLER, ed. *"Miluji tvory svého pohlaví": homosexualita v dějinách a společnosti českých zemí*, s. 210.

⁶⁷ PAŽOUT, Jaroslav a Kateřina PORTMANN, ed. *"Nechtění" spoluobčané: skupiny obyvatel perzekvovaných či marginalizovaných z politických, národnostních, náboženských i jiných důvodů v letech 1945-1989*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2018, 254 s. ISBN 978-80-88292-06-7. S. 154.

⁶⁸ SEIDL, Jan. *Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti*, s. 251.

⁶⁹ HIML, Pavel, Jan SEIDL a Franz SCHINDLER, ed. *"Miluji tvory svého pohlaví": homosexualita v dějinách a společnosti českých zemí*, s. 210.

⁷⁰ JANOŠOVÁ, Pavlína. *Homosexualita v názorech současné společnosti*, s. 47.

Někteří měli to štěstí, že se „jen“ přišli druhý den vyfotografovat do policejního archivu. Jednou z možností bylo svůj trest přijmout nebo s německými vojáky a důstojníky navázat vztah, jak vzpomíná jeden z pamětníků.⁷¹

Jan Seidl však udává, že gestapo zajímali homosexuálové především pokud měly jejich činy politickou povahu. Homosexualita mužů a žen pro ně byla hodná zaznamenání, ale nebyla pro ně nejpodstatnější. Praxe stíhání homosexuálně orientovaných na území protektorátu se od předchozích demokratických režimů výrazně nezměnila. Trestní postih jedince sexuální menšiny mohl probíhat různě podle jeho národnosti, podle národnosti partnera nebo partnerky nebo podle jejich politického vyznání. Pokud se navzájem stýkali Češi či Češky bez známek účasti odboje a vyhnuli se kontaktu s gestapem, nemuseli se obávat výrazně přísnějšího trestu než za první republiky.⁷² Zde se tedy kloubí dva názory: jestli i „obyčejný“ homosexuální jedinec mohl být za své homosexuální jednání deportován do koncentračního tábora, jak uvádí Jiří Fanel, nebo zda trestní postih za homosexuální styk přicházel v úvahu pouze pokud chování homosexuálů mělo i politický záměr, jak uvádí Jan Seidl.

Do roku 1940 existovala pro homosexuály možnost zvolit si mezi transportem do koncentračního tábora, kde je ve většině případů čekalo tvrdé zacházení, nepříznivé pracovní podmínky, mučení, nařízená kastrace nebo lékařské experimenty, a kastrací.⁷³ Homosexuálně orientovaní byli povinni nosit v koncentračních táborech růžový trojúhelník. Ten se později v 70. letech stal mezinárodním symbolem především v Severní Americe, kdy jej začali homosexuálně orientovaní muži a ženy používat. Je důležité připomenout, že homosexuálně orientované ženy růžový trojúhelník nenesly. Lesby a bisexuálně orientované ženy byly perzekuovány spíše z jiných důvodů, často musely pohybovat v ilegalitě a skrývat se. I ony byly utlačovány, žily ve strachu, často byly označovány za tzv. asociální živly a mohly skončit v koncentračních táborech s černým trojúhelníkem.⁷⁴

V prvních poválečných letech bylo povědomí o homosexuálech v koncentračních táborech spíše intuitivní a veřejně nebylo reflektované. Homosexualita byla i po válce značně tabuizovaným tématem. Přibližně od 70. let se pronásledování homosexuálů během nacistické nadvlády začala věnovat západoevropská a americká historiografie. Vzhledem k počtu obětí nelze hovořit o „genocidě“ nebo „holocaustu“ homosexuálně orientovaných, avšak tito lidé byli v koncentračních táborech na úplném dně sociální hierarchie.⁷⁵

⁷¹ FANEL, Jiří. *Gay historie*, s. 433.

⁷² HIML, Pavel, Jan SEIDL a Franz SCHINDLER, ed. *"Miluji tvory svého pohlaví": homosexualita v dějinách a společnosti českých zemí*, s. 250.

⁷³ JANOŠOVÁ, Pavlína. *Homosexualita v názorech současné společnosti*, s. 48.

⁷⁴ TREMBLAY, Sébastien. *Případ růžového trojúhelníku: k persekuci gayů a leseb v období národního socialismu*. Online. In: *Queer Geography*. Dostupné z: <https://queergeography.cz/pripad-ruzoveho-trojuhelniku-k-persekuci-gayu-a-leseb-v-obdobi-narodniho-socialismu/>. [cit. 2023-04-20].

⁷⁵ HIML, Pavel, Jan SEIDL a Franz SCHINDLER, ed. *"Miluji tvory svého pohlaví": homosexualita v dějinách a společnosti českých zemí*, s. 210–211.

Přeživší homosexuální vězni z koncentračních táborů se snažili po válce svou homosexuální minulost vytěsnit z paměti a pokoušeli se heterosexuálně adaptovat (založit manželství, popř. rodinu) nebo na prožívání své sexuality rezignovali.⁷⁶

3.1 Právní vymezení homosexuality

V Čechách, na Moravě a ve Slezsku platil trestní zákon, jenž byl dříve rakouský, z roku 1852, který pod názvem „smilstvo proti přírodě“ klasifikoval homosexuální styky jako zločin a v následujícím paragrafu je trestal těžkým žalářem od jednoho do pěti let. Na Slovensku a Podkarpatské Rusi platil trestní zákon (dříve uherský) z roku 1878, který trestal pouze homosexuální styky mezi muži vězením do jednoho roku.⁷⁷ Roku 1935 byl v oblasti německého práva legalizován paragraf 175 trestního zákona z roku 1870, kdy „smilstvo proti přírodě“ bylo pozměněno jen na „smilstvo“ a tak potíral i méně závažné přečiny. Do zákoníku byl vložen nový paragraf 175a, který se týkal „těžkých případů smilstva“ trestaných desetiletým žalářem. Oba paragrafy se týkaly pouze styků mezi muži.⁷⁸

Roku 1937 byl založen specializovaný úřad Říšská ústředna pro potírání homosexuality a potratů. Po Mnichovské dohodě se spektrum trestních zákonů na bývalém československém území rozšířilo z původních dvou zákoníků (rakouský zákoník pro Česko a uherský zákoník pro Slovensko) na třetí, německý. V Sudetech tak nastala situace, kdy se po připojení k Německu stala trestní sankce homosexuality ostřejší než v neobsazené části Čech a Moravy. Po Hitlerově výnosu z 16. března 1939 došlo k situaci, kdy pro příslušníky německého národa nebo k němu hlásící se, platil na území protektorátu německý trestní zákon a pro obyvatele protektorátu jiné než německé národnosti platilo „trestní právo protektorátu“, tedy to platné v zemích za první republiky, které bylo dříve rakouské.⁷⁹

3.2 Spolky a místa pro sexuální menšiny

Nepřízeň vůči gayům byla v první polovině čtyřicátých let znásobena nacistickým zavržením homosexuality, avšak společenský život homosexuální komunity neustal. Důkazem toho je fakt, že v Praze měla sexuální menšina místa, kde se scházela a policie o tom pravděpodobně věděla. Tradičním prostorem schůzek se stal hotel Šroubek na Václavském náměstí, později známý pod jménem Evropa. Za první republiky se známými místy setkávání homosexuálů staly bar Casino v Ječné ulici a Batex v Kotvě, bar Orient na Ovocném trhu, a také kavárna U Tlapáků na Václavském náměstí, která byla mezi komunitou zvláště známá. Poté se stal oblíbeným lokál U kupců ve Štěpánské ulici a Bílý beránek (později Globus) v ulici 28. října. Za druhé světové války se stala útočištěm homosexuální menšiny hospůdka na Královských Vinohradech v dnešní ulici Jana Masaryka. Gayové se též scházeli každý víkend v Malostranské

⁷⁶ HIML, Pavel, Jan SEIDL a Franz SCHINDLER, ed. *"Miluji tvory svého pohlaví": homosexualita v dějinách a společnosti českých zemí*, s. 250.

⁷⁷ Tamtéž, s. 213.

⁷⁸ Tamtéž, s. 213–214.

⁷⁹ SEIDL, Jan. *Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti*, s. 214–215.

besedě. Právě odtud tehdy odvezla policie ve dvou nákladních vozech návštěvníky besedy do proslulého Petschkova paláce, sídla gestapa.⁸⁰

Pokud se chtěl nějaký homosexuálně orientovaný jedinec seznámit, nezbývalo mu častokrát nic jiného než zvolit nahodilé seznamování uvnitř komunity nebo ve veřejném prostoru. Proslulé byly hostinské podniky oblíbené homosexuální klientelou. To mohlo vypadat třeba tak, že jedinec žil mimo město s rodinou a do větší lokality dojížděl za seznámením. Homosexuální aktivita tak byla přenášena z blízkého sociálního kruhu do vzdálenějšího anonymního prostředí.⁸¹

Ti, co se ze strachu nebo z jiných důvodů nepohybovali v homosexuální subkultuře se seznamovali sami, často díky své intuici nebo po předchozí praxi. Život homosexuálně orientovaných ve své subkultuře a život těch, kteří v ní nebyli, se značně lišil. Při navazování kontaktů nemuseli homosexuální jedinci své partnery hledat v parcích nebo na ulici, ale mohli se s nimi seznámit pomocí společných přátel nebo v podnicích, kde se homosexuálně orientovaní scházeli. Problémem však mohlo být, jakmile jeden z členů komunity byl prozrazen. Tím pak s sebou strhl i ostatní, aniž by chtěl. Nikdo si tak nemohl být zcela jist, že jeho jméno při výslechu dané osoby nepadne nebo že sám nebude v blízké době zadržen. Ačkoliv tato forma sociability byla značně nebezpečná z hlediska možné dohledatelnosti represivních orgánů, mnoho homosexuálně orientovaných jí dávalo přednost. Ti, co pocházeli z venkova se kvůli možnosti jednoduššího sexuálního života stěhovali do velkých měst.⁸²

⁸⁰ FANEL, Jiří., *Gay historie*, s. 431–433.

⁸¹ HIML, Pavel, Jan SEIDL a Franz SCHINDLER, ed. *"Miluji tvory svého pohlaví": homosexualita v dějinách a společnosti českých zemí*, s. 238.

⁸² Tamtéž, s. 239–240.

4 Společenské postavení sexuálních menšin v poválečném období

Po skončení druhé světové války bylo s homosexuálně orientovanými nakládáno jinak než s ostatními kategoriemi vězňů koncentračních táborů. Homosexualita byla v mnoha evropských zemích stále trestná a ti, co byli kvůli své orientaci dříve deportováni, byli stále považováni za kriminálníky. Návaznost postoje oficiálních míst, kdy poválečná demokratická zřízení nadále odsuzovala homosexualitu a jednala proti ní byly důvodem, proč v 60. letech gay a lesbická emancipačních hnutí projevovala odpor proti tehdejší kontrole odlišné sexuality spolu se snahou získat si ve společnosti lepší postavení. Později se jako symbol příslušnosti k těmto hnutím prosadil růžový trojúhelník, který dodnes zastupuje problematiku a situaci homosexuálů. Na rozdíl od západní Evropy v Československu neexistovalo po válce žádné hnutí homosexuálů, které by se veřejně dožadovalo svých základních práv a mělo příležitost prezentovat své nedávné traumatické zážitky.⁸³

Příčiny toho, že se ve skutečnosti úsilí o emancipaci homosexuality ani po osvobození Československa nerozvinulo (ať už šlo o znovuoobnovení vydávání časopisu homosexuální menšiny nebo obnovu činnosti Československé ligy pro sexuální reformu), je nutno hledat v mnoha důvodech. U těch příslušníků menšiny, kteří se dožili konce války lze hovořit o změně osobních priorit, do kterých už nepatřil na prvním místě boj za odtrestnění homosexuality. Zároveň zde mohlo hrát roli všeobecné očekávání, že v novém státě s levicověji orientovanou politikou dojde ke spravedlivějšímu jednání s odlišně sexuálně orientovanými a k menší diskriminaci.⁸⁴ Inspirací v přístupu k homosexualitě se stal vyvíjející se přístup veřejné moci v Sovětském svazu k homosexuálně orientovaným. Po únoru roku 1948 začaly domácí přístupy silněji fungovat jako inspirace sovětských přístupů.⁸⁵

Roku 1933 došlo k rozhodnutí o opětovném zavedení trestnosti pohlavních styků s osobami stejného pohlaví v evropských republikách SSSR, ačkoliv byly roku 1922 odtrestněny. Sovětská tajná policie započala se zatýkáním homosexuálů, kteří měli představovat bezpečnostní riziko. Kromě věznění byli homosexuálové často trestáni i pomocí mimosoudních postupů tajné policie. Salóny, doupaty, podniky a jiná organizovaná uskupení mohla vést k vytvoření údajných špionážních buněk. Odůvodnění zavedení trestnosti homosexuálních pohlavních styků byla uváděna na příkladu v boji s nacismem, boji s třídním nepřítelem a sociálními anomáliemi, ale i na ochraně společnosti před návyky lidí integrovaných do společnosti z Gulagů. Odtrestnění homosexuality v Československu se do situace homosexuálů v SSSR však nijak mimořádně nepromítlo.⁸⁶

⁸³ HIML, Pavel, Jan SEIDL a Franz SCHINDLER, ed. *"Miluji tvory svého pohlaví": homosexualita v dějinách a společnosti českých zemí*, s. 211.

⁸⁴ PAŽOUT, Jaroslav a Kateřina PORTMANN, ed. *"Nechtění" spoluobčané: skupiny obyvatel perzekvovaných či marginalizovaných z politických, národnostních, náboženských i jiných důvodů v letech 1945-1989*, s. 155.

⁸⁵ SEIDL, Jan. *Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti*, s. 252.

⁸⁶ Tamtéž, s. 255–256.

Významným přelomem se staly na pomezí 40. a 50. let pokusy o léčbu homosexuality pražským psychiatrem a sexuologem Kurtem Freundem, které nepřímo vedly k pozdějšímu zrušení všeobecné trestnosti homosexuálních styků v Československu. Cílem jeho výzkumů bylo dosáhnout heterosexuální adaptace svých pacientů, tedy aby se pacienti nadále pohlavně stýkali více heterosexuálně, ačkoliv by nadále zůstávali v jádru homosexuální. Docházelo však i k opačným aktům. Pamětník v 90. letech vzpomíná, jak se sešlo na lůžkovém oddělení několik pacientů, kteří si udělali z místnosti seznamovací středisko. Výsledky výzkumů sám Freund prezentoval se skeptickým optimismem a přiznával, že počet adaptovaných homosexuálů byl velmi malý.⁸⁷ Homosexualita se stávala pro sexuologii problematická především tehdy, pokud se dostávala do rozporu s prací, protože v 50. letech integrovala jedince do socialistické společnosti právě práce.⁸⁸ Sexuální deviace získávaly postupem času na viditelnosti. Ačkoliv bylo sexuálně deviantních osob v 50. letech málo a byli léčeni ambulantně, neplatilo to pro léta sedmdesátá. Sexuálně deviantní byli od 70. let širší skupinou léčenou ve specializovaných odděleních psychiatrických léčeben, což bylo spojeno i s tím, že takových lidí přibývalo, protože se rozšiřovala definice deviantního chování.⁸⁹ K významné roli sexuologie pro dekriminizaci homosexuality a pro zlepšení komunitního života sexuálních menšin se ještě dostaneme.

⁸⁷ PAŽOUT, Jaroslav a Kateřina PORTMANN, ed. *"Nechtění" spoluobčané: skupiny obyvatel perzekvovaných či marginalizovaných z politických, národnostních, náboženských i jiných důvodů v letech 1945-1989*, s. 155–157.

⁸⁸ LIŠKOVÁ, Kateřina. *Politika touhy: sex a věda v komunistickém Československu*. Přeložil Jan J. ŠKROB. Brno: Host, 2022. ISBN 978-80-275-1380-2. S. 324–325.

⁸⁹ Tamtéž, s. 344–345.

5 Společenské postavení sexuálních menšin v 50. a 60. letech

Komunistický režim v Československu nepořádal nenávistné kampaně proti homosexualitě. Komunistická legislativa byla na rozdíl od nacistické, meziválečné a císařské tolerantnější. To však neznamená, že byla homosexualita přijímána jako plnohodnotná a rovnocenná orientace s heterosexuálními. Komunistická strana nepodporovala různorodost a nepřijímala identity, které by ohrožovaly heteronormní řád společnosti, a především zpochybňovaly ideologické základy státního socialismu. I tak se represivní složky režimu zaměřovaly spíše na jiné skupiny společnosti (hippies, věřící). Historicky zakořeněné předsudky o homosexualitě, které ve společnosti přežívaly se mísily se systematickou destrukcí osobní svobody a individuality.⁹⁰

Neheterosexuální lidé žijící v komunistickém Československu zažívali překážky a diskriminaci v mnoha oblastech jejich osobního i veřejného života, byli vystavováni nahodilým projevům násilí a šikany ze strany VB a StB a neměli podmínky pro vytvoření otevřené a legální komunity.⁹¹ Ochranu jejich práv a obranu proti diskriminaci nic nezaštiťovalo. Homosexualita jedince mohla být použita režimem k odstranění nevhodných lidí. Pozice homosexuálně orientovaných jedinců častokrát nebyla bezpečná, aniž by si to jedinci vždy uvědomovali. Vydírání nemuselo nutně spočívat v hrozbě vězení, ale v konfrontaci s rodinou, známými nebo veřejností. Homosexuálně orientovaní tak byli zranitelnější a mohli být jednodušeji disciplinováni.⁹²

Sexuální menšiny v období komunismu netvořily žádnou homogenní skupinu, ale velice nesourodou společnost, kterou není možné zařadit do kategorií „gay“ nebo „lesba“, protože užívání těchto termínů bylo v komunistickém období komplikované. Tyto lidi i tak něco spojovalo – byly to nejen stejnopohlavní touhy, ale i prožívání systematického nepochopení, odmítání nebo diskriminace okolním světem.⁹³ Dokud bylo homosexuální cítění vnímáno jako nežádoucí, nemohlo se dočkat podpory veřejné moci a zabraňovalo to i sebeorganizaci homosexuálů. Ustanovení nového paragrafu, které bude zmíněno v další kapitole nadále nutilo homosexuálně orientované k tomu, aby se veřejně neprojevovali, žili v ústraní a byli tak neviditelní pro svět heterosexuálů.⁹⁴

Velkou událostí se stal nejen pro homosexuální menšinu příjezd amerického beatnického básníka Allena Ginsberga do Československé republiky. Jeho údajně ztracený zápisník vypovídal o sexuálních

⁹⁰ HANÁKOVÁ, Petra, Barbara HAVELKOVÁ, Kateřina KOLÁŘOVÁ, et al., HAVELKOVÁ, Hana a Libora OATES-INDRUCHOVÁ, ed. *Vyvláštěný hlas: proměny genderové kultury české společnosti 1948-1989*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2015, 512 s. POST, 14. svazek. ISBN 978-80-7419-096-4. S. 243–244.

⁹¹ Tamtéž, s. 246.

⁹² Tamtéž, s. 283–285.

⁹³ Tamtéž, s. 251.

⁹⁴ HIML, Pavel, Jan SEIDL a Franz SCHINDLER, ed. *"Miluji tvory svého pohlaví": homosexualita v dějinách a společnosti českých zemí*, s. 291.

povyraženích s pražskými chlapci. Jeho zápisník je důkazem, že homosexualita v socialistickém Československu opravdu existovala. Skutečnost, že byl známý básník kvůli svým aktivitám vyhoštěn z Československa, se stala jednou z mezinárodních ostud.⁹⁵ Na tehdejší československé politické scéně a jejím vztahu k homosexuální menšině se do jisté míry projevovaly podobné poměry jako v zahraničí. Hnutí proti diskriminaci gayů v Československu sledovalo situaci na Západě i Východě, aby přehledem tamního veřejného dění získalo podněty a poučení uplatnitelné na domácí půdě.

Existovaly komunistické časopisy, které nebyly namířeny proti homosexuálně orientovaným lidem.⁹⁶ Takovými byly například již zmíněná *Levá fronta* a článek z května roku 1932, který zapojil respektování homoerotického emancipačního hnutí do propagandy své ideologie. Dalším příkladem je proletářský časopis *Slunce*. Jeden článek totiž dokazoval, že lze homosexuály operací změnit v takzvané normální lidi, kteří jsou schopni dál spokojeně žít.⁹⁷ Ukázkový příklad lze nalézt v *Rudém právu* z 20. září 1931. V článku *Za práva sexuálních menšin* se odhaduje, že nejméně tři čtvrtě miliónu dospělých mužů a žen patří k homosexuální minoritě a že tito lidé nejsou nemravní, ale nešťastní. Obhajují se zde jejich sklony, které nezávisí na tom, zda chtějí být homosexuální nebo ne, ale že se řídí zákony přírody. Prostitutce je zde hodnocena jako škodlivá kvůli pohlavním chorobám, na rozdíl od homosexuality a paragraf 129 je hodnocen jako přežitek doby.⁹⁸

5.1 Právní úprava trestnosti homosexuality

Roku 1950 byl v trestním zákoníku nahrazen paragraf 129 o „smilstvu proti přírodě“ paragrafem 241 o trestnosti pohlavního styku s osobou stejného pohlaví. Významný zlom v právním postavením gayů a leseb přinesla až reforma trestního zákona, platná od roku 1961, což bylo pro homosexuální menšinu příznivou nadějí na změnu ve společnosti. Zavedením paragrafu 244 přestal být pohlavní styk mezi dvěma osobami staršími osmnácti let kriminálním aktem. Pouze v případě, že jedna z osob nedosahovala této věkové hranice a druhá ano, vztahoval se na starší z nich trest odnětí svobody na jeden rok až pět let. Protože věková hranice, přípustná pro heterosexuální styk, byla stanovena nad patnáct let, stále přežívala diskriminace homosexuality. Zároveň bylo nadále možné považovat za diskriminační, že stejně bude stejně potrestán ten, kdo „pohlavním stykem s osobou téhož pohlaví budí veřejné pohoršení“ – to mohlo být trestáno až pětiletým vězením.⁹⁹

Jiná situace však byla ve veřejném povědomí než v tom právním. Mállokdo si totiž troufl riskovat ohrožení příbuzenských vztahů, svého postavení a možnosti zaměstnání svým otevřeným životem. Homosexuálně orientovaný jedinec se ocital v pasti a bloudil v kruhu, v anonymních ghettech. Pokud kolem sebe neměl trvalý okruh stejně založených známých přátel (což měla jen menší část homosexuální

⁹⁵ FANEL, Jiří. *Gay historie*, s. 436.

⁹⁶ Tamtéž, s. 438–439.

⁹⁷ P. Skalník, K recenzi v časopise *Levá fronta* (číslo 6, strana 180), *Nový hlas*, 1932, s. 17–18. In: FANEL, Jiří. *Gay historie*, s. 439.

⁹⁸ I. Matyáš, *Deníky a poznámky*, s. 31–32. In: FANEL, Jiří. *Gay historie*, s. 439.

⁹⁹ FANEL, Jiří. *Gay historie*, s. 445.

populace), nemohl najít spřízněnou osobu jinak než tajně a většinou nakrátko, v příšeří míst jakými byly například veřejné záchodky, nádražní kouty a jiná obecně známá kontaktní místa ve městech, kterým se říkalo „holandy“, kam mnozí chodili po setmění. Pokud si veřejnost takových míst a úkazů všimla, jen jí to utvrdilo v odsuzujícím postoji. Právě to byl bludný kruh, ze kterého se mnohým lidem, o nichž jejich okolí nic netušilo, nedařilo uniknout. Mnozí z nich byli morálně kvalitními osobnostmi, ale jejich na veřejnosti potlačovaná orientace je zaháněla do sexuální ilegality a s ní spojených kritických životních situací.¹⁰⁰

Roku 1950 vláda vedená Komunistickou stranou vydala zákon, v němž § 241 homosexualitu znovu kriminalizoval, což se pro mnohé jedince z homosexuální menšiny stalo nečekaným zklamáním. Své roztrpčení nad nelegalitou homosexuality vyjádřil slovenský novinář a znalec v oboru sexuologie Imrich Matyáš. V listu českým sexuologům dr. K. Nedomovi a dr. K. Freundovi z 26. října 1959 uvádí častá pronásledování homosexuálů končící smrt a připomíná zde i osud novináře Vojtěcha Černého (jednoho ze zakladatelů časopisu sexuální menšiny za první republiky). Ten byl vyšetřován pražskou policií kvůli svým důvěrným kontaktům s pětadvacetiletým přítelem. Namísto toho, aby ho roku 1935 společnost zlikvidovala, se sám raději rozhodl pro sebevraždu. Takový způsob úniku volili gayové nejednou i v nových politických podmínkách. V listech Ministerstvu spravedlnosti z roku 1956 bylo zmíněno hned 18 takových případů.¹⁰¹

Proč však zůstávala homosexualita nadále až do roku 1961 trestná, ačkoliv se dříve uvažovalo o její dekriminalizaci, není jisté. Zřejmě za to mohla skutečnost, že v Sovětském svazu byla homosexualita nadále postavena mimo zákon.¹⁰²

5.2 Odtrestnění homosexuality v českých zemích

Největší význam pro zrušení všeobecné trestnosti homosexuality měla studie psychiatrů (též sexuologů) Kurta Freunda a Václava Pinkavy v roce 1959, ve které konstatovali, že homosexuální muži se stávají stykem s jiným homosexuálním partnerem jen výjimečně nebezpečnými mladistvým a snad vůbec ne dětem. Výsledky studií pak byly zveřejněny ve Freundově titulu s názvem *Homosexualita u muže* v roce 1962.¹⁰³

Ve výsledku tedy pochybný charakter heterosexuální adaptace a stabilní věk vytožených partnerů vedly psychiatry Kurta Freunda a jeho kolegu Karla Nedomu k tomu, aby v 50. a 60 letech vyvinuli úsilí o úpravu příslušného paragrafu v trestním zákoně. V 50. letech již nebyl pro komunistický režim systém trestů za politické činy únosný a přijetím nové ústavy mělo Československo překonat práh socialismu.

¹⁰⁰ FANEL, Jiří. *Gay historie*, s. 445.

¹⁰¹ Tamtéž, s. 440–441.

¹⁰² LIŠKOVÁ, Kateřina. *Politika touhy: sex a věda v komunistickém Československu*, s. 317.

¹⁰³ PAŽOUT, Jaroslav a Kateřina PORTMANN, ed. *"Nechtění" spoluobčané: skupiny obyvatel perzekvovaných či marginalizovaných z politických, národnostních, náboženských i jiných důvodů v letech 1945-1989*, s. 157.

V novém trestním zákoně z roku 1961 již všeobecná trestnost homosexuálních styků nebyla stanovena.¹⁰⁴ Návrh trestního zákona projednala 20. října 1961 vláda a o 9 dní později Národní shromáždění. Poté jej podepsal prezident republiky Antonín Novotný a dne 1. ledna 1962 nabyl účinnosti. Tímto dnem tak poprvé v českých zemích nebyly dobrovolné pohlavní styky osob stejného pohlaví mezi dospělými osobami trestné.¹⁰⁵ Navíc u nás byla všeobecná trestnost homosexuálního chování zrušena dříve, než třeba v Německu nebo Velké Británii. Stalo se tak zásluhou tvůrců tehdejších zákonů a sexuologů.¹⁰⁶

Paragraf 241 byl sice roku 1961 zrušen, ale místo něj byl uzákoněn paragraf 244. Ten odkazoval na to, že pohlavní styky osob stejného pohlaví starších osmnácti let nejsou trestným činem, pokud k nim dojde dobrovolně, bez úplaty a za okolností, které nebudí veřejné pohoršení. Za úplatu však mohlo být bráno i pozvání na večeri. Veřejné pohoršení bylo možné škatulkovat a hranice 15 let pro pohlavní styk jako v heterosexuálním vztahu neexistovala, což bylo značně diskriminující.¹⁰⁷

Za odrestnění homosexuality však nelze hledat absolutní respekt vůči neheterosexuálně orientovaným a odstranění jejich diskriminace. Důvodem k dekriminálníci homosexuality byl například názor, že homosexualitu nelze léčit a že by těmto lidem měly pomoci nebo je napravit společenské organizace. Homosexualita byla viděna jako úchylka a trestní postih mohl vést k psychickým poruchám, sebevraždám a zneužívání či využívání těchto osob zločinci. Náprava ve společenských organizacích měla představovat ukončení homosexuálního jednání nebo eliminaci homosexuálního citění. Vzhledem k neléčitelnosti homosexuality šlo však jen o nereálnou představu, která měla potěšit vlivné osoby. Zmínku o působení společenských organizací k nápravě homosexuálů můžeme chápat tak, že dobrovolné homosexuální styky mezi dospělými nebyly podle nového trestního zákona pro společnost nebezpečné, ale byly v rozporu s ideálem nového socialistického člověka, a tak si nadále zasloužily veřejný zásah.¹⁰⁸

Ačkoliv homosexuální styky nemusel nově stíhat státní aparát, kontrolovaly je organizace a kolektivy s výchovným potenciálem. Fakt, že byla homosexualita považována za něco zavrženíhodného se tedy nezměnil.¹⁰⁹ K odrestnění homosexuality sice došlo, avšak vládnoucí vrstva neusilovala o to, aby se sexuálním menšinám dařilo lépe.

Odtrestnění homosexuality mezi dospělými tak nebylo umožněno díky liberálnější stránce režimu, jak se může někdo domnívat. Homosexualita byla nadále považována za něco zavrženíhodného. Navíc

¹⁰⁴ PAŽOUT, Jaroslav a Kateřina PORTMANN, ed. *"Nechtění" spoluobčané: skupiny obyvatel perzekvovaných či marginalizovaných z politických, národnostních, náboženských i jiných důvodů v letech 1945-1989*, s. 158.

¹⁰⁵ SEIDL, Jan. *Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti*, s. 282.

¹⁰⁶ STEHLÍKOVÁ, Džamila, Ivo PROCHÁZKA, Jiří HROMADA, Daniel ČERNÝ a Jan ŠIMURDA. *Homosexualita, společnost a AIDS v ČR*, s. 14.

¹⁰⁷ FANEL, Jiří. *Gay historie*, s. 434.

¹⁰⁸ SEIDL, Jan. *Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti*, s. 282–284.

¹⁰⁹ PAŽOUT, Jaroslav a Kateřina PORTMANN, ed. *"Nechtění" spoluobčané: skupiny obyvatel perzekvovaných či marginalizovaných z politických, národnostních, náboženských i jiných důvodů v letech 1945-1989*, s. 158–159.

se stále předpokládalo, že homosexualita jednoho dne, s vývojem vědy, léčitelná bude. Většina homosexuálně smýšlejících občanů Československa nový trestní zákon uvítala.¹¹⁰ Hlavní roli na dekriminální homosexualitu měla československá sexuologie s pomocí Kurta Freunda a Karla Nedomy.¹¹¹

Nově tak dobrovolné pohlavní styky mezi osobami stejného pohlaví patřily do kategorie, která byla v rozporu s představou nového „socialistického“ člověka a již ji nemusel stíhat státní aparát. Po vzoru Sovětského svazu byla homosexualita definována jako buržoazní jev. Homosexualita sice přestala být roku 1922 v nově vzniklém Sovětském svazu trestná, avšak roku 1933 ji sovětská vláda pod vedením Stalina opět kriminalizovala a trestala. Její kriminalizace byla používána k vytváření sítě informátorů z řad homosexuálů. Každý, kdo se pohlavně stýkal s osobou stejného pohlaví, měl být potrestán odnětím svobody až na jeden rok. Žádná osvětová kampaň proti myšlence představující homosexualitu za nebezpečnou pro společnost nenastala. Proto byla homosexualita veřejností nadále považována za úchytku a byla nadále tabuizovaná.¹¹²

Opravdu se vyskytovaly případy, kdy společenské organizace (označovány Freundem a Pinkavou jako korporace) považovaly homosexualitu za náplň jejich činnosti. Jak moc byla tato praxe rozšířená však zůstává neznámé. Pokud by došlo k výzkumům, zda se lidové soudy zabývaly stíháním homosexuálních projevů, znamenalo by to, že v roce 1961 vlastně o žádné opravdové odrestnění homosexuality nešlo. Kdyby naopak nebyl zásah místních lidových soudů a jiných společenských organizací do života homosexuálních občanů příliš výrazný, bylo by možné hovořit o tom, že komunistické vedení dekriminální homosexualitu vlastně nechťně.¹¹³

Je možné předpokládat, že se ministerstvo spravedlnosti domnívalo, že za pomoci současného stavu lékařské vědy homosexualitu vyléčit nelze, ale v budoucnu to třeba možné bude. Dle jednoho z pamětníků se objevila iniciativa po revoluci v roce 1968, aby byl založen klub jménem Oscar Wilde. Faktem zůstává, že v roce 1968 byly učiněny pokusy o zakládání homosexuálního klubu (ačkoliv nesouhlasili všichni jedinci komunity), ty však byly nakonec zmařeny. Proto po roce 1969 nadále stát nabízel homosexuálům především medicínskou pomoc.¹¹⁴

Díky právní změně se atmosféra přece jen trochu uvolnila a mezi gayi panovaly ironické poznámky typu: „*To je dobře, že už jsme považováni jen za nemocné.*“ Způsob života gayů začal být opravdu

¹¹⁰ SEIDL, Jan. *Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti*, s. 284–286.

¹¹¹ Tamtéž, s. 295.

¹¹² BERNATT-RESZCZYŃSKÁ, Markéta. Homosexuálové čelili za socialismu opovrzení a vyhazovům z práce. Online. In: *Paměť národa*. 24. 3. 2021. Dostupné z: <https://www.pametnaroda.cz/cs/magazin/pribehy/homosexualove-celili-za-socialismu-opovrzeni-vyhazovum-z-prace>. [cit. 2023-11-28].

¹¹³ PAŽOUT, Jaroslav a Kateřina PORTMANN, ed. *"Nechťně!" spoluobčané: skupiny obyvatel perzekvovaných či marginalizovaných z politických, národnostních, náboženských i jiných důvodů v letech 1945-1989*, s. 159–160.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 160.

rozmanitější, ačkoliv se různé podoby společenského soužití uplatňovaly již dříve, nyní se vytvarovaly jasněji.¹¹⁵

Gayové a lesby postupem času nacházeli své přechodné i stálejší partnery, scházeli se a žili dle svého, ačkoliv s jistými omezeními. Docházelo k situacím, kdy, ačkoliv se o někom vědělo, že je homosexuál, byl přesto respektován, na veřejnosti oblíben a jeho aktivita byla přijímána ve veřejných spolcích. I v nových společenských podmínkách a při trvání platnosti paragrafu 129 existovaly nadále lokály, kde se gayové scházeli, například smíchovská vinárna Na bělidle. Docházelo však i k situacím, kdy za pouhý akt společné domácnosti dvou mužů a nepřiznání jejich vztahu vznikl rozsudek dva roky podmíněně. Rozsudek ve výši dvaceti pěti let odnětí svobody zněl pro pátera, který udržoval milostný vztah s chlapci z roku 1952. Nejčastější obhajobou se stalo popírání činu, a pokud byl obžalovaný zproštěn viny, bylo k rozsudku připsáno, že jisté podezření stále zůstává.¹¹⁶

I tak se v 60. letech stal život gayů viditelnějším. Pravá strana Václavského náměstí v Praze (směrem dolů od Národního muzea) se stala pověstným místem setkávání homosexuálně orientovaných. O této skutečnosti věděli i nezájímaví pozorovatelé. Jak dokazují pamětníci, věděli o tom například vysokoškolští studenti, kteří se tam občas objevili. Většina lidí se však těmto místům vyhýbala, což dokládá odraz společenských poměrů. Společnost homosexuály odsuzovala a ti, kteří si svou pravou orientaci začali uvědomovat, se jí snažili co nejdříve potlačit nebo skrýt. Byli i jedinci, kteří si svou odlišnou orientaci přiznali a stali se součástí kulturní a umělecké scény.¹¹⁷

5.3 Represe sexuálních menšin ze strany komunistického režimu

Ačkoli česká sexuologie hrála v životech neheterosexuálních lidí pozitivní roli, Veřejná bezpečnost a Státní policie představovaly ohrožení. Restriktivní aparát a policejní stát zásadně omezovaly možnost individuálního vyjádření lidí, kteří se nějak odlišovali od většinové společnosti nebo tehdejší „normality“. Možnost zásahu policie v místě zakázaného setkávání, následné předvolání k výslechu, povinnost poskytnout osobní údaje své nebo svých přátel či omezování svobody na veřejnosti byly situace, které byly tehdy pro mnohé lidi odlišné sexuální orientace běžné. Represe do velké míry závisela na jednotlivých policistech a jejich přístupu nebo momentální náladě v danou chvíli.¹¹⁸

Odlišná orientace však byla často až druhotným zájmem policie, a nikoliv hlavním důvodem, proč byli někteří homosexuální občané šikanováni nebo sledováni. StB měla o homosexuály zájem, pokud od nich mohla získat další, politicky důležitější informace o lidech v jejich okolí. Vědomí o odlišné orientaci bylo prostředkem a nástrojem pro získávání dalších informací, ale pokud byla něčí homosexualita „použitelná“, policie tuto skutečnost neváhala použít a zneužít. Policejní represe se mnohem častěji

¹¹⁵ FANEL, Jiří. *Gay historie*, s. 445–446.

¹¹⁶ Tamtéž, s. 433–434.

¹¹⁷ Tamtéž, s. 435.

¹¹⁸ HANÁKOVÁ, Petra, Barbara HAVELKOVÁ, Kateřina KOLÁŘOVÁ, et al., HAVELKOVÁ, Hana a Libora OATES-INDRUCHOVÁ, ed. *Vyvláštěný hlas: proměny genderové kultury české společnosti 1948-1989*, s. 259–260.

zaměřovala spíše na muže než na ženy. Mužská sexualita byla interpretována jako aktivnější, veřejnější, početnější a historicky důležitější než ženská sexualita. Ženy pak měly mít „přirozeně“ určité charakteristické rysy, díky kterým bylo na ženskou homosexualitu nahlíženo jinak. Není pravda, že by lesbicky orientované touhy a chování nebyly v socialistickém Československu přítomné.¹¹⁹

V socialistickém Československu to byly především těžce sehnatelné knihy (např. *Studna osamění*), které pomohly mnoha mladým ženám uvědomit si svou sexuální orientaci v době, kdy termín „lesba“ v takovém znění jako dnes neexistoval. Je nutné si uvědomit, že i když v socialistickém Československu fungovala cenzura a snaha upevnit zdravou heterosexuální orientaci, knihy, jako byly manželské příručky pomáhaly k sebeidentifikaci jedince díky interpretační schopnosti určité knížky daným jedincem.¹²⁰

Osobní inzeráty v médiích byly jednou z nejdůležitějších a nejběžnějších cest, jak se seznámit s ostatními lidmi stejného zaměření. Stejnopohlavní inzeráty neměly žádnou speciální sekci, a tak byly často „ztraceny“ v jiných sekcích tisku. Například v 60. a 70. letech některé časopisy, jako například *Svobodné slovo*, *Mladý svět* nebo *Lidová demokracie* přijímaly tyto inzeráty do sekce „různé“. Takové inzeráty se však neobjevovaly po celé období komunismu, navíc jich bylo jen několik (tedy přijímaly je jen některé vybrané časopisy). Jejich umístění záleželo na individuálním posouzení určitých redaktorů a šéfredaktorů. Ačkoliv byla cenzura v tisku plošná a podléhala státní kontrole, byla zároveň velmi individualizovaná a její aplikace záležela na schopnosti a ochotě určitých lidí ji uplatňovat nebo nějakým způsobem obcházet.¹²¹

5.4 Společenské postavení sexuálních menšin v roce 1968

I když byla v Československu odrestněna homosexualita roku 1962, v některých sousedních zemích byla v té době homosexualita ještě stále trestná. Německá demokratická republika dekriminální homosexualitu roku 1968 a Spolková republika Německo roku 1969.¹²² Rakousko roku 1971¹²³ a například až Ukrajina roku 1991.¹²⁴ V roce 1968 došlo v Československu ke značnému uvolňování poměrů v souvislosti s tzv. pražským jarem. To bylo pokusem o reformu dosavadní podoby socialismu, ale původní naděje na uvolnění společenských poměrů záhy padla. V Československu neexistovalo žádné hnutí, které by mohlo ovlivnit československou homosexuální scénu. Navíc chyběly osoby, které by se

¹¹⁹ HANÁKOVÁ, Petra, Barbara HAVELKOVÁ, Kateřina KOLÁŘOVÁ, et al., HAVELKOVÁ, Hana a Libora OATES-INDRUCHOVÁ, ed. *Vyvláštěný hlas: proměny genderové kultury české společnosti 1948-1989*, s. 261–262.

¹²⁰ Tamtéž, s. 267–268.

¹²¹ Tamtéž, s. 268.

¹²² The long road to legal reform. Online. In: *Arolsen Archives*. 24. February 2022. Dostupné z: <https://arolsen-archives.org/en/news/the-long-road-to-legal-reform-2/>. [cit. 2023-11-27].

¹²³ WALKER, Alicia. LGBTQ+ rights in Austria. Online. In: *Expatica*. 02/11/2023. Dostupné z: <https://www.expatica.com/at/living/gov-law-admin/austria-lgbt-78729/>. [cit. 2023-11-28].

¹²⁴ BIDNENKO, Oksana. Breaking Free: Legal Developments for LGBT Rights in Ukraine. Online. In: *LYMEC*. May 17 2023. Dostupné z: https://www.lymec.eu/breaking_free_legal_developments_for_lgbt_rights_in_ukraine. [cit. 2023-11-29].

chtěly na zlepšení postavení sexuálních menšin veřejně angažovat. Překážela v tom mj. stálá veřejná tabuizace a přetrvávající trestnost vzbuzování veřejného pohoršení.¹²⁵ Jeden z pamětníků té doby si vzpomněl na inzeráty v Mladém světě, kde pod rubrikou ‘Přátelé’ hledali osoby svou (samozřejmě ne doslovně) spřízněnou duši. Komunistická moc roku 1964 opravdu odvolala zákaz seznamovacích inzerátů, který sama roku 1948 uvedla v platnost. Ačkoliv šlo v podstatě o nevinnou snahu navozovat kontakty právě přes inzeráty, normalizační proces to opět zrušil.¹²⁶

Ačkoliv došlo na počátku 60. let k odrestnění homosexuality, většina homosexuálně orientovaných mužů a žen se bála nadále. Lidé se báli výsměchu a poznámek ze strany veřejnosti, svého postavení v očích druhých, hrozícího prozrazení své pravé sexuality, ale i heteronormativní představy o zženštilosti homosexuálů, která bývala upevňována a odsuzována. Proto si i někteří neheterosexuálové svoji orientaci přiznat nechtěli nebo si ji neuvědomovali. Svou roli hrála i tradiční morálka a skutečnost, že se o homosexualitě ve škole zkrátka neučilo.¹²⁷ Až situace po sametové revoluci tak pomohla některým homosexuálním osobám uvědomit si nebo si přiznat svou sexuální orientaci.

¹²⁵ HIML, Pavel, Jan SEIDL a Franz SCHINDLER, ed. *"Miluji tvory svého pohlaví": homosexualita v dějinách a společnosti českých zemí*, s. 296.

¹²⁵ SEIDL, Jan. *Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti*, s. 292.

¹²⁶ HIML, Pavel, Jan SEIDL a Franz SCHINDLER, ed. *"Miluji tvory svého pohlaví": homosexualita v dějinách a společnosti českých zemí*, s. 292–293.

¹²⁷ Tamtéž, s. 308–309.

6 Společenské postavení sexuálních menšin v 70. letech

Ačkoliv byla homosexualita roku 1961 dekriminována, sexuální menšiny neměly možnost otevřeně prezentovat svou orientaci. Zákon sice nově téměř nic nezakazoval, avšak například prezentovat svou náklonost k partnerovi nebo partnerce stále mohlo dle zákona vzbuzovat rušení veřejného pořádku, odlišnou sexuální orientaci tak musely sexuální minority skrývat nebo předstírat orientaci heterosexuální. Přibývalo předstíraných heterosexuálních sňatků a v LGBTQ+ komunitě panoval strach. Homosexuál nebo lesba by obtížně našli nějaký sociální vzor, nevycházely žádné knihy týkající se homosexuální tematiky a někteří byli navíc vedeni v seznamech tajné policie pro případné vydírání a použití pro práci samotné tajné policie.¹²⁸

Ideologický režim v Československu sice nevystupoval proti sexuálním menšinám tak ostře jako v jiných zemích, ale omezoval informovanost, zabraňoval veřejnému sdružování sexuálních menšin, a tím i znemožňoval viditelnost homosexuality, takže pro mnoho lidí něco jako jev homosexuality prakticky neexistoval. Zásahy cenzury navíc zakazovaly otevřeně publikovat články o homosexualitě v běžných médiích. Až roku 1987, jak zde později uvádím, se objevily, se vzrůstající společenskou liberalizací a potřebou otevřené informovanosti o prevenci HIV a AIDS, první informace o homosexualitě v médiích.¹²⁹

Dalším problémem pro LGBTQ+ komunitu bylo seznamování. Do tehdejších deníků sice bylo možné nenápadně propašovat inzerát hledající partnera či partnerku stejného pohlaví, nikdy to však nebylo explicitně řečeno. Vyvíjení sebeorganizace nebo programové osvěty pro veřejnost zevnitř komunity nebylo možné. Informace o neviditelné komunitě se šířily ústně, jelikož neexistovalo médium, které by dalo sexuálním menšinám prostor pro sebevyjádření. Těsně před sametovou revolucí se sice o homosexuální tematiku začali zajímat někteří redaktoři, avšak lidé s odlišnou sexuální orientací byli často nadále deprivováni a hledali útočiště především u psychologů a sexuologů, kteří často cítili potřebu homosexuální komunitu zviditelnit a veřejně prezentovat.¹³⁰

Kolektivní komunitní vědomí a pocity vzájemné solidarity mezi homosexuálními lidmi v období komunismu zcela jistě existovaly a fungovaly. Jak už bylo řečeno, někdy se stejnopohlavní inzeráty objevily přímo mezi heterosexuálními, nejčastěji v podobě hledání přátelství, společné turistiky nebo návštěvy divadel.¹³¹ Záleželo však na přijetí či odmítnutí inzerátu a jeho umístění. To značilo i jistou frustraci, momenty zoufalství ale i vzdoru, protože byli některé osoby, které se písemnými dopisy ohra-

¹²⁸ BEŇOVÁ, Kateřina. *Analýza situace lesbické, gay, bisexuální a transgender menšiny v ČR*, s. 267.

¹²⁹ STEHLÍKOVÁ, Džamila, Ivo PROCHÁZKA, Jiří HROMADA, Daniel ČERNÝ a Jan ŠIMURDA. *Homosexualita, společnost a AIDS v ČR*, s. 15.

¹³⁰ BEŇOVÁ, Kateřina. *Analýza situace lesbické, gay, bisexuální a transgender menšiny v ČR*, s. 267–268.

¹³¹ HANÁKOVÁ, Petra, Barbara HAVELKOVÁ, Kateřina KOLÁŘOVÁ, et al., HAVELKOVÁ, Hana a Libora OATES-INDRUCHOVÁ, ed. *Vyvláštěný hlas: proměny genderové kultury české společnosti 1948-1989*, s. 269.

zovaly proti nepřijetí inzerátu hledajícího přítele/přítelkyni stejného pohlaví. Takoví lidé bourají představu zcela pasivního a odevzdaného člověka žijícího v prostředí pozdního socialismu a podkopává podobu homosexuálně orientovaného člověka, žijícího svůj život ve strachu a tichu a snaží se být takřka neviditelný. Vzhledem k tehdejší „deviační“ definici je pochopitelné, že se jako homosexuál člověk neidentifikuje přímo. V konfrontaci se státními a federálními úřady naznačovali někteří svou homosexualitu co nejotevřeněji.¹³² Někteří věděli o sexualitě jedince i ve veřejném prostoru (například ve školství) a neměli s tím problém.¹³³

Je nutno mít na paměti, že se lišil případ od případu a častokrát záleželo na jedincích, jak přijímali svou sexuální orientaci a na jeho okolí, které se s jeho sexuální orientací vypořádávalo. Na příkladu pamětnice lze ilustrovat její odlišnou zkušenost, kdy byla kvůli své sexuální orientaci diskriminována a následně vyhozena z práce.¹³⁴

Osoby si účastí v heterosexuálně normativním prostředí (např. pořad *Správná dívka*) nebo členstvím v KSC zajišťovaly svůj „štit“. Státní úřady pro tisk a informace nebyly schopny jasně odůvodnit, proč by stejnopohlavní inzeráty neměly být uveřejňovány. Převážně informovaly o brutálních vraždách se sexuálním motivem, kdy si homosexuální muži hledali mladšího partnera, který se stal obětí trestné činnosti. Na základě ministerstva vnitra ČSR bylo šéfredaktorům periodického tisku doporučeno, aby k inzerci osob hledajících seznámení s osobou stejného pohlaví přistupovali opatrněji.¹³⁵

Bylo proti zájmům a cílům státu a společnosti, aby si homosexuálně orientovaní hledali známosti. Skutečně však neexistovala žádná jednotná cenzura namířená proti homosexuálním inzerátům, která by postupovala vždy ve shodě. Její interpretace a aplikace spočívala na jednotlivcích v různých pozicích orgánů moci. To vysvětluje rozdíly v jednotlivých médiích a ukazuje, jak různí redaktoři uplatňovali svou svěřenou moc subjektivně a různorodě. Co se týče diskurzu o homosexualitě, komunikace mezi homosexuálně orientovanými, státními úřady a institucemi ukazuje jistý strach či obavu zúčastněných z pojmenování jejich sexuality či identity.¹³⁶

¹³² HANÁKOVÁ, Petra, Barbara HAVELKOVÁ, Kateřina KOLÁŘOVÁ, et al., HAVELKOVÁ, Hana a Libora OATES-INDRUCHOVÁ, ed. *Vyvláštěný hlas: proměny genderové kultury české společnosti 1948-1989*, s. 271.

¹³³ Tamtéž, s. 263.

¹³⁴ Pamětnice Jana Kociánová sdílí v rozhovoru svoji zkušenost, jaké bylo být lesbou za komunismu. Nebylo pro ni jednoduché si uvědomit, že je lesba, dokonce se měla vdávat. Svou orientaci skrývala před rodinou i v práci, zvykla si žít dvojitý život. Odmítla vstup do KSC, byla sledována tajnou policií, pracovala na magistrátu a v cestovní kanceláři a později si založila vlastní. Svoji přítelkyni navštěvovala bez vědomí okolí. Mladší bratr ji zavrhl a zakázal jí kontakt se svými dcerami. Pokud by v práci přiznala svou sexuální orientaci, dostala by výpověď. Kromě dotěrných otázek zažívala v práci i posměšky a drby. Odmítala nabídky kolegů z práce a předstírala heterosexuální orientaci. Současnou situaci homosexuálů hodnotí v porovnání s minulým režimem pozitivněji, především v oblasti zaměstnání. (JANSOVÁ, Petra. *Homosexuální láska za časů komunismu. Jak se žilo lesbičkám?* Online. In: *Aktuálně.cz*. Dostupné z: <https://magazin.aktualne.cz/rozhovor-s-janou-kocianovou/r~68d6b21a758411e4833a0025900fea04/>. [cit. 2023-09-20]).

¹³⁵ HANÁKOVÁ, Petra, Barbara HAVELKOVÁ, Kateřina KOLÁŘOVÁ, et al., HAVELKOVÁ, Hana a Libora OATES-INDRUCHOVÁ, ed. *Vyvláštěný hlas: proměny genderové kultury české společnosti 1948-1989*, s. 271.

¹³⁶ Tamtéž, 272–273.

6.1 Význam salónů a lázní pro sexuální menšinu

Nejdříve je nutno poznamenat, že najít si stejnopohlavního partnera v socialistickém Československu bylo velmi obtížné. Převažoval nedostatek klubů, hospod, společenských organizací nebo spolků. Československé poměry nedovolovaly rozvoj „slušných“ míst vhodných k seznámení. Vznikla tak veřejná místa pro navázání rychlého kontaktu, především sexuální povahy. Šlo o místa jako veřejné záchodky, městské lázně nebo parky. Ne každý byl na tato místa setkávání hrdý a je nutné si uvědomit, že československá společnost ani jiné možnosti hledání partnera nepřipustila a pokud tak jedinec nechtěl žít v osamění, častokrát se musel uchýlit k volbě jednoho z veřejných míst setkávání. Členové sexuálních menšin potřebovali bezpečné prostředí, kde si osoba mohla být jistá, že tam jsou pouze homosexuální jedinci nebo kde bylo možné zjistit něčí orientaci rychle a bez ostudy.¹³⁷

Homosexuálně orientovaní si v podstatě po celém světě v pro ně nelehkých časech vytvořili místa, kde se mohli snadněji seznámit především díky větší koncentraci „svých“ lidí. Taková místa převážně nebyla předem domluvená, nebylo o nich psáno a nijak se nepropagovala. Právě záchodky a lázně byly důležité z toho důvodu, že poskytovaly určitou intimitu, soukromí a značnou anonymitu. Kromě tzv. holand, což byla veřejná prostranství (parky, záchody, lázně, ulice), kde se setkávali homosexuální lidé, existovalo několik kaváren, barů a restaurací, kde se nacházela pouze nebo převážně homosexuální klientela.¹³⁸

Kromě těchto míst bylo možné seznámit se na soukromých oslavách, domácích večírcích nebo v tzv. salónech, které se organizovaly nepravidelně a vícekrát za rok v domácnostech některých slavných homosexuálů. Takové salóny však nebyly přístupné všem – člověk musel dostat pozvánku nebo musel být doprovodem pozvaného kamaráda, který za něj ručil. Všechny tyto možnosti si navíc musel jedinec najít sám. O jiných a důstojnějších místech se osoby často dozvídali na záchodcích přes známosti a kontakty. Někteří si však netroufali do těchto míst vůbec vkročit a zůstali tak bez informací a nezačlenění do komunity.¹³⁹

Od 70. let bylo možné mezi gayi nalézt čtyři způsoby společenského života: něco jako „rodinné“ společnosti, intelektuální „salóny“, lázně a bary klubového typu. Rodinné společnosti vznikající v Praze, Brně nebo maloměstě (např. Litvínov) lze označit za drobnější okruhy přátel, kteří se spolu pravidelně scházeli na víkendových večírcích, pro které si někdy připravovali soukromý zábavný program. To dopomáhalo k rozvíjení a udržování trvalejších přátelských kontaktů. Vznikalo i narůstalo povědomí, že „tito lidé“ nejsou vydáni pouze samotě a strachu z opovržení. Do tohoto kruhu přátel spadaly i blízké přátelské kontakty uměleckých osobností a celebrit, o kterých se v povědomí veřejnosti vědělo, že jsou

¹³⁷ HIML, Pavel, Jan SEIDL a Franz SCHINDLER, ed. *"Miluji tvory svého pohlaví": homosexualita v dějinách a společnosti českých zemí*, s. 313.

¹³⁸ Tamtéž, s. 313–314.

¹³⁹ Tamtéž, s. 314–315.

součástí sexuální menšiny, ačkoliv neposkytovaly veřejnosti žádné informace o svém soukromém životě.¹⁴⁰

Salóny, které v českých zemích plnily dříve vlasteneckou funkci, se konaly v domácnostech vyšší společenské třídy. Hostiteli byli totiž podnikatelé, umělci nebo právníci. Jejich postavení je pravděpodobně chránilo před policejním zákrokem, zároveň jim umožňovalo, aby se nemuseli stýkat na záchodech nebo v parcích, protože by je všichni poznali, a tak se raději scházeli v soukromí. Často se zde nestýkali jen lidé homosexuální, ale i občané ze svobodomyšlného kulturního prostředí.¹⁴¹ Intelektuálněji salóny častokrát nevyžadovaly pozvánku a byly tak přístupnější.¹⁴²

Například spoluautor knihy o životě spisovatele Ladislava Fuks se vyjadřuje o jeho homosexualitě takto: „*Dnes je homosexualita považována za něco přirozeného, za něco, co není třeba skrývat... Ještě v 60. a 70. letech nepatřily tyto ‚menšiny‘ podle měřítek tehdejší socialistické morálky do slušné společnosti. Fuksův soukromý život tím byl samozřejmě výrazně ovlivněn. Jako známá osobnost byl snadno zranitelný, a protože se pohyboval jen v úzce intelektuálně i profesně vymezené a poměrně nepočetné společnosti, obtížně si hledal partnery. Z jejich strany byl pak někdy vystaven nebezpečí indiskrece či dokonce vydírání a z pochopitelných důvodů se bál skandálu.*“¹⁴³

Salóny byly otevřenějším společenstvím než „rodinné“ společnosti. Člověk se do nich nemohl dostat sám, ale musel tam být uveden nějakým svým známým, který salón navštěvoval. Pak už tam mohl docházet a nalézat v kulturním a uměleckém prostředí blízké lidi, podobné jemu samému. Salóny se nacházely většinou v ateliérech, kde s větší otevřeností vítaly i ty, kteří do skupiny homosexuálně orientovaných vůbec nepatřili a jen se s těmito lidmi přátelili. Znamená to, že se zde v menším měřítku vyskytoval model soužití lidí bez ohledu na jejich sexuální orientaci a docházelo tu ke vzájemnému respektu mezi homosexuály a heterosexuály.¹⁴⁴

Rodinné společnosti představovaly skupiny, které nahrazovaly chybějící podniky pro homosexuální komunitu. Bývala to skupinka lidí, která věděla kdy a kde setkání proběhne a mohla plánovat i program. Schůzky probíhaly především v bytech a v přátelském duchu, což je důležité zmínit. Osoby, které rodinné společnosti navštěvovaly, vyrůstaly v tabuizaci, kriminalizaci nebo byla zesměšňována jejich sexuální orientace a taková společenská situace nedovolovala vytvářet homosexuálům přátelské vztahy, ale pouze sexuální kontakty.¹⁴⁵

¹⁴⁰ FANEL, Jiří. *Gay historie*, s. 446.

¹⁴¹ HIML, Pavel, Jan SEIDL a Franz SCHINDLER, ed. *"Miluji tvory svého pohlaví": homosexualita v dějinách a společnosti českých zemí*, s. 315–316.

¹⁴² Tamtéž, s. 321.

¹⁴³ FUKS, Ladislav a TUŠL, Jiří. *Moje zrcadlo: Vzpomínky, dojmy, ohlédnutí / Ladislav Fuks. & co bylo za zrcadlem / Jiří Tušl*. Autor úvodu Arnošt LUSTIG. Praha: Melantrich, 1995. ISBN 80-7023-210-2. S. 194.

¹⁴⁴ FANEL, Jiří. *Gay historie*, s. 448.

¹⁴⁵ HIML, Pavel, Jan SEIDL a Franz SCHINDLER, ed. *"Miluji tvory svého pohlaví": homosexualita v dějinách a společnosti českých zemí*, s. 323–324.

V období mezi druhou světovou válkou a sametovou revolucí existovaly v Praze podniky, kde se scházela homosexuální klientela. Za socialismu, na rozdíl od první republiky, neexistoval homosexuální časopis, a tak se informace o podnicích musely informace předávat ústně. Někteří pamětníci si na místa jako kavárna Evropa, T-klub, U Petra Voka a restauraci/bar Globus vzpomínají. Podle některých pamětníků tato zařízení trpěla proto, že tam měla StB a KGB svoje donašeče. Tyto podniky, které přežily druhou světovou válku a fungovaly i do začátku padesátých let byly sice zaměřeny na heterosexuální klientelu, ale nevyhýbaly se ani té homosexuální. Především vinárny a podniky, kde se pořádaly plesy se odehrávaly i travesti shows.¹⁴⁶

Je důležité poznamenat, že výše zmíněné podniky nebyly nikdy označeny za místa určená pro homosexuální komunitu. Jejich zřizovatelé, vlastníci nebo personál mohli patřit k sexuální menšině, ale na pohled se jednalo o podniky určené pro heterosexuály. Personál se mj. mohl chovat k homosexuálům „přátelsky“, o to větší důvod měli homosexuálové k navštívení takového podniku. Spousta těchto zařízení však rychle zanikla, aby později zase vznikla nová. Především je třeba si uvědomit, že oficiální místa pro homosexuály nebo pro setkávání homosexuálů neexistovala.¹⁴⁷

Společensky nejotevřenější homosexuální komunitě byly veřejné lázně. Byly pro každého, a ačkoliv je hojně navštěvovali především gayové, povaha otevřenosti byla docela jiná. Na rozdíl od salónů si gayové museli dávat pozor. Mohli zde potkat někoho ze zaměstnání, kdo mezi jeho skupinu nepatřil, a tak se o jeho soukromém životě mohli dozvědět kolegové. Nutná obezřetnost se přenášela do ostražitých pohledů a tajných návštěv v kabinkách. Nejtradičnějším místem tohoto druhu byly Karlovy lázně. Kromě těchto lázní byla navštěvována i ostatní pražská lázeňská zařízení: Na supi, Koruna, Žižkov nebo Smíchov. Lázeňské prostory však byly stále méně udržovány a navštěvovány, až postupem času docházelo k úplnému uzavírání lázní. V sedmdesátých letech se i nadále udržovala tradice barových klubů. Zde se pořádaly večírky, karnevaly, ale i různá představení transvestitů, z nichž někteří získali kabaretní zkušenost již ze Slovenska.¹⁴⁸

Jeden z pamětníků udává, že do lázní chodilo nemálo homosexuálních lidí, a tak nehrozilo nebezpečí, že by se homosexuální návštěvník dostal do problémů. Navíc si heterosexuální klienti údajně na tento jev natolik zvykli, že jim nepřekážel a pokud jim vadil, tak si příliš nestěžovali ani nijak neprotestovali. Jeden z respondentů dokonce vzpomíná na případy, kdy do lázní chodili hledat sexuální kontakt i heterosexuální muži.¹⁴⁹ Obecně si lze neochotu ze strany heterosexuálních návštěvníků jednat proti homosexuálům vysvětlit tím, že pokusy o seznámení a chování homosexuálů nebyly očividné, ale spíše umírněné a opatrné.

¹⁴⁶ HIML, Pavel, Jan SEIDL a Franz SCHINDLER, ed. *"Miluji tvory svého pohlaví": homosexualita v dějinách a společnosti českých zemí*, s. 325–327.

¹⁴⁷ Tamtéž, s. 326.

¹⁴⁸ FANEL, Jiří. *Gay historie*, s. 450.

¹⁴⁹ HIML, Pavel, Jan SEIDL a Franz SCHINDLER, ed. *"Miluji tvory svého pohlaví": homosexualita v dějinách a společnosti českých zemí*, s. 360–361.

6.2 Psychologická pomoc a její význam pro sexuální menšiny

Pro československé sexuology a sexuoložky nebyla homosexualita hlavním tématem. Po většinu trvání státního socialismu je nepovažovali za „deviantní a trestuhodné“ ani za „nemocné a léčitelné“. Ačkoliv se pokoušeli muže, kteří byli přitahováni jinými muži diagnostikovat a léčit, brzo je vědecké metody přesvědčily o tom, že to není možné. Proto v minulosti bojovali za legalizaci homosexuality a později bránili své pacienty před zásahy státu.¹⁵⁰ Sexuologové a sexuoložky považovali za problematické a zločinné především případy sadismu a pedofilie než styk dvou dospělých mužů.¹⁵¹ Čím se sexuologie nezabývala byla sexuální deviace žen. O ženské homosexualitě téměř nemluvila, a pokud ano, šlo většinou o případy zločinů, díky kterým se žena dostala do vězení. Naopak prostitute byla přechodem, kterému se odborníci z oboru sexuologie věnovali. Takové ženy totiž porušovaly principy státního socialismu, jako bylo odsuzování příživnictví a ideál mateřství, kdy sexuální styk mimo rámec rodiny nešel dohromady s „normálním ženstvím“.¹⁵²

V Brně roku 1976 a v Praze roku 1982 byly založeny dvě socioterapeutické skupiny pro homosexuály, které představovaly první projekt organizovaného shromažďování homosexuálů za komunistického režimu bez účelu bavit se. Existence a fungování těchto skupin byly založeny na názoru, že homosexualita je druhem onemocnění, které spadá do oboru medicíny, která měla za úkol zmírňovat utrpení jedinců. Cílem nebylo změnit nebo vyléčit sexuální orientaci, ale psychické důsledky a komplikace (například vyrovnávání se se svou vlastní sexualitou nebo potíže se začleněním do společnosti), které způsobovala odlišná sexuální orientace. To znamenalo vytvoření malých homosexuálních společenství a podporu jejich sociability. Zdravotnictví bylo do sklonku komunistického režimu jediným veřejným sektorem, díky kterému stát homosexuální sociabilitu v omezené míře podporoval. Někteří kolegové v oboru sexuologie (a i samotná sexuoložka, která skupina vedla) se domnívali, že ona setkání vlastně nahrazují homosexuální kluby.¹⁵³

¹⁵⁰ LIŠKOVÁ, Kateřina. *Politika touhy: sex a věda v komunistickém Československu*, s. 316.

¹⁵¹ Tamtéž, s. 319.

¹⁵² Tamtéž, s. 322–323.

¹⁵³ PAŽOUT, Jaroslav a Kateřina PORTMANN, ed. *"Nechtění" spoluobčané: skupiny obyvatel perzekvovaných či marginalizovaných z politických, národnostních, náboženských i jiných důvodů v letech 1945-1989*, s. 160–161.

7 Společenské postavení sexuálních menšin v 80. letech

Zatímco v 70. letech byla dominantní generace lázeňská, v 80. letech to byla generace diskotéková. Večerní a noční zábava spojená s posezením, popíjením a tancem se pojila jak s většinovou, tak menšinovou společností. Ze dvou vináren v Praze se staly gay kluby, které vítali mladší, starší, domácí, cizí i utajovanou klientelu. Policie v tom ihned viděla příležitost, a tak se stávalo, že její pracovníci občas zašli na diskotéku a dotazovali se, kdo jsou určití návštěvníci baru. Poté si tajně sestavovala kartotéku homosexuálů. Záminkou k této registraci spojené s výslechem, otisky prstů a vyfotografováním jedince se stala vražda třicetiletého gaye z Jižního Města počátkem osmdesátých let. Od té doby až do roku 1989 si zvala policie členy pražského gay společenství, kteří byli vyslýcháni jen proto, že navštívili některý z podniků, kde se nacházeli gayové.¹⁵⁴

Nutno podotknout, že seznamy homosexuálů byly vedeny již dříve. Jan Seidl se ve své práci *Od žaláře k oltáři* zmiňuje o seznamech vedených již za první republiky, které později pravděpodobně pomohly k identifikaci osob i nacistickému gestapu.¹⁵⁵ Jiří Hromada se o tzv. růžových seznamech zmiňuje v souvislosti s StB, která se díky nim pokoušela gaye a lesby z řad disidentů zdiskreditovat.¹⁵⁶ Franz Schindler zařazuje seznamy homosexuálů již do 50. let.¹⁵⁷ Do jaké míry seznamy homosexuálů za socialismu navazovaly na předchozí seznamy však není jasné.

Byl tu však ještě jeden důvod, proč státní orgány zjišťovaly, kdo je homosexuálně orientovaný. V té době se totiž rozmáhala nákaza pohlavních nemocí, jako byl syfilis a vir HIV. Existenci syndromu získaného selhání imunity (neboli AIDS) si však lékaři, odborníci a společnost začali uvědomovat od prvních náznaků a zpráv z roku 1982 až k pochopení vážnosti a povahy nemoci včetně její prevence v druhé půlce 80. let. Pokud přišel homosexuál či bisexuál k takové nemoci, musel nahlásit všechny své kontakty. V důsledku tohoto společenského tlaku žil takový jedinec v nepochopení a studu.¹⁵⁸

Ve velkých československých městech se i za komunistického režimu udržely sociální praxe homosexuálů tradované z generace na generaci shodné s praxemi z dob minulých.¹⁵⁹ Za první doložený projev pozitivně přijaté skupinové homosexuální viditelnosti v československé veřejnosti lze určit

¹⁵⁴ FANEL, Jiří. *Gay historie*, s. 450–451.

¹⁵⁵ SEIDL, Jan. *Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti*, s. 156.

¹⁵⁶ KARÁSKOVÁ, Ivana. Jiří Hromada: Jiří Hromada byl hlavním „tahounem“ mezi těmi, kteří přesně před deseti lety vybojovali pro české gaye a lesby registrované partnerství. Online. In: *MF DNES*. 15 Mar 2016. Dostupné z: <https://www.pressreader.com/czech-republic/mf-dnes/20160315/282080570944839>. [cit. 2023-11-28].

¹⁵⁷ HIML, Pavel, Jan SEIDL a Franz SCHINDLER, ed. *"Miluji tvory svého pohlaví": homosexualita v dějinách a společnosti českých zemí*, s. 283.

¹⁵⁸ FANEL, Jiří. *Gay historie*, s. 451.

¹⁵⁹ SEIDL, Jan. *Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti*, s. 305.

plavbu po Vltavě na lodi Berounka 16. června 1989. Akci zajistili členové Klubu/Lambdy a byla navštívena sedmdesátí hosty.¹⁶⁰

7.1 Význam socioterapeutických skupin na vývoj společenského postavení

Členové terapeutických sezení pro homosexuály a jejich přátelé do poloviny 80. let začali pořádat různé neformální akce oddechového rázu (výlety, večírky, silvestrovské oslavy). Na konci 80. let pak svou činnost vyvíjel i Socioterapeutický klub homosexuálů (volnější platforma než předchozí skupiny) pod hlavičkou pražského sexuologického ústavu, který se scházel na Gorského náměstí (dnes Senovážném náměstí). K jejich akcím se mohli připojit i ti, kteří nebyli členi klubu.¹⁶¹

Od roku 1987 se začal scházet v pražské restauraci U Rozvařilů klub jménem Lambda. Poprvé od konce první republiky začalo homosexuální společenství promýšlet cesty ke zlepšení své společenské situace. Lze to považovat za ranou fázi homosexuálního aktivismu v Československu. Členi Lambdy i Socioterapeutického klubu tvořili neoficiální uskupení, uvažovali nad svými kolektivními požadavky a zároveň šlo o setkání pacientů a jejich přátel. Mezi hlavní požadavky patřilo zrušení diskriminačních ustanovení v trestním zákoně a povolení oficiální společenské organizace homosexuálů. Došlo také k tomu, že na počátku roku 1989 začal Socioterapeutický klub vydávat občasník Lambda což bylo po padesáti letech první československé periodikum tohoto zaměření. Právě úsilí těchto homosexuálních společenství přesvědčovalo určitá média, aby zveřejňovaly seznamovací inzeráty homosexuálů.¹⁶²

7.2 AIDS v Československu

Slovo AIDS je zkratkou pro Acquired Immune Deficiency, tedy syndrom získaného selhání imunity. Je jím označováno onemocnění vyvolané likvidací imunitního systému, které zapříčiňuje virus HIV (Human Immunodeficiency Virus). Nákaza se přenáší především pohlavním stykem, ale i přijetím kontaminované krve, sdílením infikovaných stříkaček nebo přenosem z matky na dítě v době před narozením dítěte. AIDS však nebyl a není problémem jen medicínským. Nemoc ohrožovala i lidská práva a společenské hodnoty. Šíření infekce viru HIV bylo produktem lidského chování v různých sociálních kontextech, které jsou utvářeny kulturou a sociálními strukturami. Šíření viru bylo tak mj. fenoménem sociálním a behaviorálním.¹⁶³

V roce 1983 byla nejen československá společnost přinucena k tomu, aby se na veřejnosti (především v novinách a časopisech) hovořilo o homosexuální menšině. Bylo to způsobeno pandemií viru HIV, kdy

¹⁶⁰ SEIDL, Jan. *Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti*, s. 309.

¹⁶¹ PAŽOUT, Jaroslav a Kateřina PORTMANN, ed. *"Nechtění" spoluobčané: skupiny obyvatel perzekvovaných či marginalizovaných z politických, národnostních, náboženských i jiných důvodů v letech 1945-1989*, s. 161.

¹⁶² Tamtéž, s. 162–163.

¹⁶³ STEHLÍKOVÁ, Džamila, Ivo PROCHÁZKA, Jiří HROMADA, Daniel ČERNÝ a Jan ŠIMURDA. *Homosexualita, společnost a AIDS v ČR*, s. 8.

právě homosexuálové se stali jednou z rizikových skupin.¹⁶⁴ První případy onemocnění AIDS byly zaznamenány v roce 1981 v USA, ačkoliv se onemocnění vyskytovalo již dříve. HIV virus, který provází nemoc, byl pak objeven roku 1983. Muži, kteří se chovali homosexuálně nebo bisexuálně se stali první skupinou, kterou postihla epidemie HIV spolu s infekcí nejen v USA, ale i v západoevropských zemích a středoevropských státech. Již v časech, kdy byl AIDS poprvé odhalen (tedy počátkem 80. let) bylo několik procent homosexuálních mužů ve velkých amerických městech infikováno virem HIV. U dalších probíhala infekce, kdy ještě nebyly známy přesné způsoby přenosu. Infekce postupovala a proměňovala se mezi gay komunitou se rychle zvětšovala.¹⁶⁵

Na začátku pandemie bylo mezi oběťmi ve světě tolik homosexuálů, že se jevu přezdívalo gay mor (nebo gay rakovina¹⁶⁶). Ačkoliv reportáže působily záporně, vedly k prolomení tabuizace tématu. Nakažená osoba se kromě smíření se s neléčitelnou nemocí musela vyrovnat i se společenskou izolací. Jeden z pamětníků vzpomíná, jak policejní seznamy posloužily k předvolání starších homosexuálů na testování krve a jak se k nim zdravotní personál choval nevybíravě.¹⁶⁷

Tehdejší neinformovanost homosexuálů byla vzhledem k těžko přístupným nebo nedostupným materiálům přítomná. Jisté informace o tom, jak se má člověk před nákazou chránit byly omezené.¹⁶⁸ V České republice byl první případ AIDS diagnostikován u muže s homosexuálním chováním již v roce 1985.¹⁶⁹ *Rudé právo* v září roku 1987 informovalo o situaci AIDS v Československu.¹⁷⁰ O první oběti v důsledku této nemoci v Československé socialistické republice informovalo *Rudé právo* ve stejný rok v listopadu.¹⁷¹ Přitom o některých obětech už lékaři věděli, ale ne vždy všechny oběti umíraly na následky spojené s AIDS. Docentka a zakladatelka prvního AIDS centra v Československu, Marie Staňková zavzpomínala v rozhovoru: „Věděli jsme, že jsou pozitivní, ale v tehdejší režimu u nás ‚neexistovala‘ homosexualita a rizikové chování, takže jsme nemohli mít ani tyto pacienty.“¹⁷²

Hrůza z rozšíření informace o HIV pozitivním stavu mohla kolikrát vyvolat větší strach než z vlastní choroby. Pro nakaženého jedince by to znamenalo jak vyloučení z vlastní homosexuální komunity, tak

¹⁶⁴ HIML, Pavel, Jan SEIDL a Franz SCHINDLER, ed. *"Miluji tvory svého pohlaví": homosexualita v dějinách a společnosti českých zemí*. s. 295.

¹⁶⁵ STEHLÍKOVÁ, Džamila, Ivo PROCHÁZKA, Jiří HROMADA, Daniel ČERNÝ a Jan ŠIMURDA. *Homosexualita, společnost a AIDS v ČR*, s. 9.

¹⁶⁶ WRIGHT, Joe. Remembering the Early Days of 'Gay Cancer'. Online. In: *NPR*. May 8, 2006 4:00 PM ET. Dostupné z: <https://www.npr.org/templates/story/story.php?storyId=5391495>. [cit. 2023-11-27].

¹⁶⁷ HIML, Pavel, Jan SEIDL a Franz SCHINDLER, ed. *"Miluji tvory svého pohlaví": homosexualita v dějinách a společnosti českých zemí*, s. 296.

¹⁶⁸ SEIDL, Jan. *Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti*, s. 297.

¹⁶⁹ STEHLÍKOVÁ, Džamila, Ivo PROCHÁZKA, Jiří HROMADA, Daniel ČERNÝ a Jan ŠIMURDA. *Homosexualita, společnost a AIDS v ČR*, s. 9.

¹⁷⁰ Otázka. Online. *Rudé právo*. Sobota 12. září 1987, roč. 67, č. 214, s. 2. Dostupné z: <https://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1987/9/12/2.png>. [cit. 2023-11-28].

¹⁷¹ První oběť AIDS v ČSR. Online. *Rudé právo*. Sobota 21. listopadu 1987, roč. 68, č. 274, s. 2. Dostupné z: <https://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1987/11/21/2.png>. [cit. 2023-11-28].

¹⁷² PÁNEK, Jiří. *Před 30 lety podlehl AIDS první Čech. Laxní přístup zlomil až Mercury*. Online. In: *IDNES.cz*. 31. října 2017. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/aids-umrti-hiv-ceskoslovensko.A171024_123916_domaci_iri. [cit. 2023-04-23].

problémy v soukromém i veřejném životě (například ze změny zaměstnání z důvodu povinnosti lékařské prohlídky).¹⁷³ Kořeny diskriminačních postojů k homosexualitě a AIDS je nutno hledat v tradici institucionalizovaných a omezujících postojů k homosexualitě, které zaujímala například katolická církev, psychiatrické vědy a socialistická morálka, ale také v dobových přežívajících rozšířených předsudcích.¹⁷⁴

Dva roky před sametovou revolucí dostalo téma homosexuality v oficiálním tisku poměrně značný prostor i v redakčních textech. Důvodem byla rostoucí panika z toho, že by se do Československa mohla dostat epidemie viru HIV, ačkoliv na území už několik málo nemocných bylo, a také poukázat na menšinu, mezi kterou se nemoc AIDS nejvíce šířila. Jeden homosexuální pamětník o situaci tvrdil, že homosexuálové byli po celou dobu do převratu zbaveni možnosti veřejného vyjádření k vlastní situaci a že pouze lékaři se vyjadřovali k jejich problému chápavě. Problém s veřejností byl v tom, že se o homosexuálech mluvilo bez vyjádření členů komunity. Řada vrstevníků komunity a heterosexuální společnosti to tak neviděla a diskuze o homosexualitě ve veřejném prostoru je pobuřovala.¹⁷⁵

Ke konci června roku 1989 zemřeli na následky nemoci AIDS tři lidé. Homosexuální aktivisté v Klubu/Lambdě začali téma viru HIV a onemocnění AIDS uplatňovat ve své argumentaci za emancipaci homosexuality. Pokud by se dle jejich názoru změnilo postavení homosexuálů ve společnosti, nevyhledávali by členi sexuální menšiny rizikové sexuální chování. S tímto výrokiem souhlasil i pražský Sexuologický ústav.¹⁷⁶

Existenci viru a jeho šíření nemohly zastavit státní hranice ani železná opona. I proto se československá sexuologie více zapojovala do mezinárodních kontextů. Lze tak usoudit, že příspěvky o homosexualitě v masových médiích za komunistického režimu vzbudily v některých vrstvách společnosti šok, který u určitých jedinců zpochybnil jistoty o fungování světa, jak si ho představovali. Za nedlouho se pluralita názorů stala normou veřejné rozpravy.¹⁷⁷ Koncem 80. let tak došlo k pronikání tématu homosexuality do médií zejména díky uvolnění poměrů v konečné fázi komunistického režimu v Československu a díky hrozbě AIDS. Homosexualita se tak stala společensky aktuálním a opomíjeným tématem. V tom viděla homosexuální část společnosti pozitivní posun.¹⁷⁸

¹⁷³ HIML, Pavel, Jan SEIDL a Franz SCHINDLER, ed. *"Miluji tvory svého pohlaví": homosexualita v dějinách a společnosti českých zemí*, s. 298.

¹⁷⁴ STEHLÍKOVÁ, Džamila, Ivo PROCHÁZKA, Jiří HROMADA, Daniel ČERNÝ a Jan ŠIMURDA. *Homosexualita, společnost a AIDS v ČR*, s. 12.

¹⁷⁵ PAŽOUT, Jaroslav a Kateřina PORTMANN, ed. *"Nechtění" spoluobčané: skupiny obyvatel perzekvovaných či marginalizovaných z politických, národnostních, náboženských i jiných důvodů v letech 1945-1989*, s. 163–164.

¹⁷⁶ SEIDL, Jan. *Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti*, s. 310.

¹⁷⁷ PAŽOUT, Jaroslav a Kateřina PORTMANN, ed. *"Nechtění" spoluobčané: skupiny obyvatel perzekvovaných či marginalizovaných z politických, národnostních, náboženských i jiných důvodů v letech 1945-1989*, s. 164.

¹⁷⁸ SEIDL, Jan. *Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti*, s. 313.

7.3 Homoparentální manželství a rodina

Mnoho homosexuálních mužů a žen žilo v období komunismu v heterosexuálních manželstvích. Toto manželství si často zvolili kvůli diskriminaci gayů a leseb v minulém režimu, kdy tito lidé žili buď v osamění, nebo ve skrývaném vztahu, ke kterému posloužilo heterosexuální manželství. Pokud se chtěli stát rodiči, neměli jinou možnost. Mnoho žen a mužů však vstupovalo do heterosexuálních manželství bez vědomí o vlastní pravé sexualitě. Odlišnou orientaci nebylo lehké v objevit v represivních podmínkách, absenci informací a heteronormativních tlaků.¹⁷⁹

Pro některé homosexuálně orientované (především ženy) bylo možné vytvořit homoparentální rodinu a žít v jedné domácnosti s malým dítětem. Bylo to však možné jen pokud byla sexuální podstata vztahu popřena nebo nebyla explicitně pojmenována. Častokrát neměl nikdo zájem do rodinné situace zasahovat a měnit ji, pokud bylo o dítě řádně postaráno. Neschopnost či strach z pojmenování názvu problematiky nebo sexuality měly jak negativní, tak pozitivní důsledky. Co nebylo vyřčeno a pojmenováno, bylo mnohem těžší zakázat, perzekuovat nebo potrestat, což vytváří prostor pro subverzi.¹⁸⁰

Pro mnoho homosexuálně orientovaných bylo manželství fungující zástěrkou jejich sexuality z mnoha důvodů. Ať už šlo o skrytí jejich sexuální orientace nebo splnění přání rodičů. Byly tu zde i důvody, jako pomoc příteli/přítelkyni k odchodu na západ nebo k získání bytu. Manželství bylo důležitou institucí a vyhledávaným statusem nejen pro tyto důvody, ale i kvůli zvýšení sociálního postavení (koupě bytu nebo auta), což využívali i někteří heterosexuálové.¹⁸¹

Manželství tedy mohlo přinést homosexuálnímu jedinci v socialistické společnosti prestiž, váhu a znak dospělosti. Zvláště pro ženy měl tento akt přínos v tom, že se ze „slečen“ stávali „ženami“. Čeští sexuologové považovali homosexualitu a manželství za kompatibilní. Manželská adaptace představovala od konce 50. let jednu z nejdůležitějších a nejužívanějších terapeutických metod pro „úspěšnou socializaci homosexuálů do společnosti“. Vstupovat do manželství bez předchozí porady s odborníkem bylo považováno za nezodpovědné a nemělo být podnikáno bez průběžných porad se sexuologem, se kterým se mělo setrvat v kontaktu i později, během úspěšně fungujícího manželství.¹⁸²

Sexuologové trvali na tom, že pokud se homosexuálně orientovaný jedinec rozhodne vstoupit do manželství, měl by přerušit jakékoliv vztahy a kontakty s údajným homosexuálním prostředím. Pokud mu manželství mělo naplnit smysl života (jako např. potomstvo, usazení se, strach z osamělosti), pak by měl přistoupit k odříkání způsobu života, který mu připadá nejpříťažlivější. Takové touhy sexuologové porovnávaly s heterosexuálním manželstvím, kdy se muž po letech poohlíží se zájmem po cizí

¹⁷⁹ HANÁKOVÁ, Petra, Barbara HAVELKOVÁ, Kateřina KOLÁŘOVÁ, et al., HAVELKOVÁ, Hana a Libora OATES-INDRUCHOVÁ, ed. *Vyvláštěný hlas: proměny genderové kultury české společnosti 1948-1989*, s. 273.

¹⁸⁰ Tamtéž, s. 274.

¹⁸¹ Tamtéž, s. 275.

¹⁸² Tamtéž, s. 276.

ženě a zatouží po ní. Manželství je však pro něj cennější než sexuální uspokojení, a tak se rozhodne manželku nepodvést.¹⁸³ Sexuologové tak častokrát užívaly genderové stereotypy, které rozšiřovaly.

Argument přirozené touhy po dětech byl v socialistickém období jedním ze základních důvodů, proč sexuologové obhajovali terapeutickou metodu „manželské adaptace“ a legitimizovali vstup homosexuálů do manželství. Tím v podstatě přiznávali práva homosexuálních lidí na výchovu a pořízení dětí. Manželství se však nevztahovalo na soužití homosexuálního muže a homosexuální ženy. Sexuologové podporovali žití dvojích životů a podporovaly tradiční podobu manželství.¹⁸⁴

Situování homosexuality do kontextu heterosexuálního manželství bylo jednou z mála možností, jak dostat informace o odlišné sexualitě do populárního tisku. Česká sexuologie tak ve státním přístupu k homosexualitě hrála důležitou roli a spoluvytvářela jak heteronormativní tlaky, tak i podmínky pro gay a lesbickou emancipaci. Sexuologické postoje a argumenty založené na zakořeněných genderových stereotypch, privilegovaly mužskou sexualitu nad ženskou a pozici gayů nad lesbami. To mělo důsledky pro vytváření neheterosexuálních identit jedinců, formování gay a lesbického hnutí po roce 1989, ale i pro tvorbu celkového diskursu o genderu a sexualitě ve společnosti.¹⁸⁵

¹⁸³ HANÁKOVÁ, Petra, Barbara HAVELKOVÁ, Kateřina KOLÁŘOVÁ, et al., HAVELKOVÁ, Hana a Libora OATES-INDRUCHOVÁ, ed. *Vyvláštěný hlas: proměny genderové kultury české společnosti 1948-1989*, s. 276.

¹⁸⁴ Tamtéž, s. 277–278.

¹⁸⁵ Tamtéž, s. 278–279.

8 Společenské postavení sexuálních menšin v 90. letech

Jak jsme si mohli v předchozí kapitole povšimnout, běžná populace více vnímala homosexualitu v druhé polovině 80. let.¹⁸⁶ Komunistický režim v Československu nevystupoval proti sexuálním menšinám tak ostře jako například Sovětský svaz nebo Rumunsko. Tím, že však omezoval informovanost o homosexualitě, zabraňoval její publicitě a omezoval možné sdružování homosexuálů zapříčinil, že jev pro mnoho lidí neexistoval nebo šlo o čin hodný léčby, ne trestnosti. Společnost si i tak uchovala poměrně tolerantnější postoje k sexuálním menšinám i v podmínkách totalitního režimu. Změna společenských poměrů umožnila větší otevřenost společnosti k problémům a potřebám homosexuálních lidí a vedla k lepším a kvalitnějším změnám v informovanosti o homosexuální tematice. Koncem 80. let se tak vytvořily lepší podmínky pro zmenšení homofobie ve společnosti. Navíc u nás spojování šíření nemoci AIDS s homosexuálními muži nikdy nebylo tak vysoké jako třeba v USA a nevedlo k výrazné změně liberálních postojů.¹⁸⁷ Události ke konci roku 1989, zejména Sametová revoluce a změna politického režimu, přinesly bouřlivou změnu v mentálním nastavení společnosti. Zmizel univerzální tlak na cenzuru a různé vrstvy společnosti začaly definovat a otevřeně artikulovat ve veřejnosti své zájmy.¹⁸⁸

Změny postojů společnosti k homosexualitě nejvýrazněji ukazují výsledky dotazníkových studií o znalostech, postojích a chování lidí k AIDS z roku 1988 a 1993, které provedl Sociologický ústav. Podle těchto údajů se po listopadové revoluci začal měnit vztah českých obyvatel k homosexuální menšině, především v oblasti sociálních vztahů a právních norem. Podíl netolerantních až extrémních postojů k homosexualitě klesl, zvýšil se počet lidí, kteří schvalovali existenci gay klubů nebo registrovaného partnerství. Podíl lidí, kteří souhlasili s vyšší pozorností k tematice homosexuality zůstával poměrně vysoký.¹⁸⁹ Po revoluci tedy došlo k lepší a přijatelnější atmosféře pro českou a slovenskou LGBTQ+ komunitu. Najednou mohl v televizi vystoupit homosexuálně orientovaný jedinec a vyzývat k setkání všech podobně orientovaných, což nikdy předtím nebylo možné. Takovým jedincem se stal Šimon Formánek.¹⁹⁰ Po celé porevoluční období probíhal zájem o dějiny homosexuální menšiny v České republice v odborné i laické historiografii v podobě memoárových a publicistických aktivit. Ty byly spjaté s tehdejší emancipačním hnutím LGBTQ+ komunity. Od nového tisíciletí se těžiště výzkumu přeneslo i na akademickou půdu, zatímco výzkum LGBTQ+ dějin na Slovensku rostl pomaleji.¹⁹¹

¹⁸⁶ LIŠKOVÁ, Kateřina. *Politika touhy: sex a věda v komunistickém Československu*, s. 322.

¹⁸⁷ STEHLÍKOVÁ, Džamila, Ivo PROCHÁZKA, Jiří HROMADA, Daniel ČERNÝ a Jan ŠIMURDA. *Homosexualita, společnost a AIDS v ČR*, s. 15.

¹⁸⁸ SEIDL, Jan. *Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti*, s. 319.

¹⁸⁹ STEHLÍKOVÁ, Džamila, Ivo PROCHÁZKA, Jiří HROMADA, Daniel ČERNÝ a Jan ŠIMURDA. *Homosexualita, společnost a AIDS v ČR*, s. 15–16.

¹⁹⁰ *Queer*. Šimon Formánek – Lásky je silnější než bohové. ČT2, 2020. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10520528904-queer/220562210900011/>. [cit. 2023-02-22].

¹⁹¹ PAŽOUT, Jaroslav a Kateřina PORTMANN, ed. *"Nechtění" spoluobčané: skupiny obyvatel perzekvovaných či marginalizovaných z politických, národnostních, náboženských i jiných důvodů v letech 1945-1989*, s. 154.

Roku 1990 se podařilo odstranit paragraf 244, který udával minimální věkovou hranici pro homosexuální styk 18 let, trestal homosexuální prostituci a homosexuální jednání budící veřejné pohoršení. Nově tak existovala minimální věková hranice patnácti let pro pohlavní styk u homosexuálně orientovaných. V homosexuální komunitě vyvolalo odstranění diskriminujícího paragrafu radost.¹⁹²

Je zajímavé sledovat, jak se v 90. letech vnímaly lesby v kontextu homosexuální společnosti. Lesbismus byl chápán jako zrcadlový ekvivalent mužské homosexuality a lesby se braly jako součást jednoho prostředí společného s mužskými homosexuály. Nedávaly najevo, že by se cítily diskriminovány na základě pohlaví nebo sexuální orientace a nevymezovaly se negativně vůči mužům, ale vůči heterosexuální většině. Takové ženy se v předrevolučním období mohly stát součástí homosexuální subkultury a spoléhat, že takové kroky učiní i jiné ženy, které se zde objeví.¹⁹³

Na přelomu 80. a 90. let se lesby vnímaly jako součást jedné minority společně s gayi a jako takové je chápali i gayové. Gay aktivisté pozorovali, že se lesby homosexuálních akcí příliš nezúčastňují. Měli za to, že pokud chtějí lesbické ženy profitovat ze změny společenských poměrů a žít spokojenější životy, je třeba, aby následovaly mužské komunitní praxe. Gay aktivisté počítali s pomocí lesbických žen při prosazování politických cílů, které gayové chápali jako společné. Tak to braly i lesbické aktivistky.¹⁹⁴

Dalším novým důležitým prvkem v 90. letech se staly veřejné coming outy mediálně známých osob, které nebyly zapojeny do gay a lesbického aktivismu. Často nebyly zcela dobrovolné – byly podniknuty jako obrana před zneužitím osobní informace politickou konkurencí nebo bulvárním tiskem. Gay a lesbická reprezentace tato vystoupení vítala, protože v ní viděla fakt, že se společenské klima za posledních deset let od sametové revoluce podstatně změnilo a zároveň získávala důležité spojence. Coming out znamenal pro komunitu odvážný čin a trend vývoje postoje názorů společnosti a s jeho jedinou fází. Znamé osobnosti podle aktivistů z LGBTQ+ komunity už nemusely nic tajit, protože jim jejich skutečná sexuální orientace neublíží. Nové proměny a vývoj v gay a lesbické komunitě aktivisté vnímali a zvažovali, jak jim přizpůsobit práci v oblasti politického aktivismu.¹⁹⁵

Bylo potřeba najít nový model aktivistické práce. Novým cílem, na který se aktivisté soustředili, bylo prosazení registrovaného partnerství, které se o pár let později nakonec podařilo.¹⁹⁶

8.1 Spolky, sdružení a organizace homosexuální komunity

Začaly vznikat nebo vyvstávat na veřejnost různé homosexuálně orientované organizace a setkávání. Zásadní bylo, že pokud dosavadní veškerá aktivita směřovala dovnitř LGBTQ+ komunity, v 90. letech se projevovala směrem ven – k ostatním lidem, k celé společnosti. Najednou se ozývaly hlasy požadující

¹⁹² SEIDL, Jan. *Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti*, s. 324–325.

¹⁹³ Tamtéž, s. 336.

¹⁹⁴ Tamtéž, s. 347.

¹⁹⁵ Tamtéž, s. 395.

¹⁹⁶ Tamtéž, s. 396–397.

nejen konec společenské diskriminace, ale také kulturní svébytnost umožňující vytvořit kulturu odlišného prožívání světa a k tomu patřičné nástroje – tedy vlastní časopis, vlastní televizní pořad nebo kanál apod. Tak se zrodil program společenského uskupení gayů a lesbiček, který se rozvinul do současné podoby s názvem Sdružení organizací homosexuálních občanů (SOHO). Velký rozmach též nastal v kulturním a zábavním životě gayů.¹⁹⁷

Kromě SOHO, Lambdy a Hnutí za rovnoprávnost homosexuálních občanů, existovaly po sametové revoluci i další organizace. Mezi ty známější patřila Moravská Lambda, LEGA Hradec Králové, na Slovensku působící Hnutie Ganymedes, Gay Help nebo Společnost AIDS pomoc. Vznikání několika organizací však začalo vyvolávat obavy z tříštění sil.¹⁹⁸ Po roce 1989 vznikalo velké množství textů o homosexualitě v tištěných ale i televizních masových médiích.¹⁹⁹ V roce 1990 pak mělo významnou úlohu na emancipaci homosexuální menšiny právě Sdružení organizací homosexuálních občanů (SOHO) a nový časopis *Soho revue*.²⁰⁰

V 90. letech najednou začali být sexuální menšiny vidět. Angažovali se v politických, sociálních i kulturních záležitostech. Zřetelnějším se stalo obtížné sociální postavení gayů a lesbiček v dávných a moderních dějinách a úsilí těchto skupin vymanit se ze společenských nesnází. Hlavním smyslem organizace SOHO bylo zajistit bezpečné sociální postavení homosexuálně orientovaným lidem – tedy umožnit, aby byl základní existenční pocit ohrožení prožívaný předešlými generacemi nahrazen pocitem bezpečí, lidské důstojnosti a sociální jistoty. Vznikla do té doby nevídaná organizace, která měla ve svém programu zastat se všech, kteří jsou nebo byli přehlíženi, zostuzeni nebo šikanováni kvůli své sexuální orientaci. Právě na žádost SOHO byla zrušena policejní kartotéka gayů z 80. let. Kromě toho organizace obstarávala právní obhajobu a medializaci diskriminačních případů gayů v České televizi.²⁰¹

Roku 1990 došlo k významné změně v legislativě. Byl zrušen paragraf 244 a věková hranice pro homosexuální i heterosexuální styk byla změněna na patnáct let. Tím byla v tomto ohledu zrovnoprávněna homosexualita a heterosexualita.²⁰²

Setkání všech organizací, zaměřujících svou činnost na homosexuální komunitu v Bratislavě, přijalo v Bratislavě 16. února 1991 konkrétní organizační strukturu SOHO v čele s prezidentem Jiřím Hromadou. Zúčastnil se jej tehdy generální sekretář mezinárodní organizace gayů ILGA (International Lesbian And Gay Association, jenž tehdy sdružovala 350 aktivit z 55 zemí) John Clark s přítelem Andrzejem Selerowiczem, který se stal velvyslancem ILGA pro východní Evropu.²⁰³ Dalším zásadním cílem SOHO

¹⁹⁷ FANEL, Jiří. *Gay historie*, s. 453–454.

¹⁹⁸ SEIDL, Jan. *Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti*, s. 326.

¹⁹⁹ Tamtéž, s. 330.

²⁰⁰ Tamtéž, s. 331.

²⁰¹ FANEL, Jiří. *Gay historie*, s. 454–455.

²⁰² PROCHÁZKA, Ivo a GRAUPNER, Helmut. *Historie právních postojů k homosexualitě*. Online.

In: *Econnect*. Praha, Vídeň: Sexuologický ústav 1.LF UK; Rakouská sexuologická společnost. Dostupné z: <https://zpravodajstvi.ecn.cz/PRIVATE/logos/pravhist.htm>. [cit. 2023-11-29].

²⁰³ FANEL, Jiří. *Gay historie*, s. 454.

byl podíl na celostátním preventivním programu boje proti AIDS. Přestože bylo zřejmé, že homosexuální orientace není na rozdíl od rizikového chování příčinou onemocnění, automaticky byli homosexuálně orientovaní vyloučeni z dárcovství krve.²⁰⁴

Nejvýznamnější komunikační platforma sexuálních menšin byla v tisku, konkrétně šlo o časopis *Soho revue*. Ten měl sloužit jako časopis pro gaye a lesby, který by zároveň oslovoval i heterosexuální čtenáře a sloužil by jako prezentace gay a lesbického společenství v širší veřejnosti, což se nakonec ukázalo jako příliš ambiciózní. Ačkoliv byl časopis roku 1992 kvůli ztrátovosti zastaven, díky novému řediteli nakladatelství Orbis a dotaci Národního centra podpory zdraví kvůli prevenci šíření viru HIV mohl časopis pokračovat dál.²⁰⁵

Na stránkách časopisu *Soho revue* se nově objevovaly pojmy jako „gay a lesbická minorita“ nebo „komunita“. Do gay a lesbických organizací se však zapojoval málokdo. Nešlo ani o čtvrtinu z celkového počtu homosexuálně orientovaných. Důraz na aktivní identifikaci s gay a lesbickou komunitou byl v časopise prezentováno jako osvobozující krok, který příslušníkům sexuální menšiny pomůže v osobním životě a poslouží jejich osobní cti. Po změně společenských poměrů v důsledku revoluce nemělo jedince sexuální menšiny nic vést k tomu, aby ve společnosti svou orientaci skrývali, styděli se za ni nebo se ji pokoušeli změnit. Příslušníci minority tak byli vyzýváni ke coming outu a aktivní podpoře politické agendy gay a lesbické komunity. Po revoluci se sexuální menšina už neměla čeho bát, ale měla bojovat za to, aby se již nikdy ničeho nadále bát neměla.²⁰⁶

Například Česká sexuologická společnost Jana Evangelisty Purkyně spolupracovala se SOHO na přednáškovém vystoupení bostonského psychologa dr. Kenneta Demskyho. Do povědomí tehdejších českých gayů se tak dostávaly dobové tendence vnímat sexuální zaměření v rozmanitých variantách od pouhé fantazie až po ztotožnění se s homosexualitou.²⁰⁷ Ze studie z roku 1995 pod názvem *Homosexualita, společnost a AIDS v České republice* vychází z postojů obyvatelstva, že existenci homosexuality přijímají heterosexuálové jako zákonitý společenský jev spíše lidé z větších měst, zatímco v menších obcích častěji převládá názor, že jde o „chorobný stav, který lze léčit“, ačkoliv Světová zdravotnická organizace (WHO) spolu s českým zdravotnictvím už roku 1991 vyškrtla homosexualitu z Mezinárodní klasifikace nemocí. Potvrdilo se tak, že menší města a vesnice byla vůči homosexuálně orientovaným méně shovívavá.²⁰⁸

²⁰⁴ FANEL, Jiří. *Gay historie*, s. 456.

²⁰⁵ SEIDL, Jan. *Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti*, s. 337–338.

²⁰⁶ Tamtéž, s. 339–340.

²⁰⁷ FANEL, Jiří. *Gay historie*, s. 457.

²⁰⁸ Tamtéž, s. 458.

8.2 Média zaměřená na homosexuální komunitu

Poprvé v historii nastává spolupráce organizací podporujících homosexuálně orientované i s médii. Kromě nově vzniklého magazínu *Gayčko* (1999), přispívajícímu ke vstřícnému porozumění homosexuální menšiny ze strany heterosexuální veřejnosti, se podařilo zřídit pravidelný pořad Bona Dea v Radiožurnálu Českého rozhlasu. Ten se zabýval světem homosexuálů. Díky změně společenského klimatu přibývalo televizních relací a témat týkajících se homosexuality (např. Tabu, Žijeme mezi vámi, ale..., Právo na lásku). Tématy bylo například trvalé homosexuální soužití mezi partnery, pozdní rozpoznání stejnopohlavní orientace u ženatých/vdaných osob, pokusy o sebevraždu mladších homosexuálně orientovaných jedinců, obtížné hledání partnera/partnerky, diskriminace gayů v zaměstnáních nebo život neslyšících gayů. Prolínaly se zde životní situace, ve kterých se odráželo přežívání předsudků vůči sexuálním menšinám s novými jevy. To vše dokládá rostoucí respekt k sexuálním menšinám a jejich postupné vyšší postavení ve společnosti.²⁰⁹

S rychlým vzestupem internetu na přelomu 90. let a nového tisíciletí vznikaly nové mediální prvky. *Soho revue* sice ztratila svůj aktivistický prvek, ale nově se na mužskou homosexuální část populace soustředil nový titul *Gayčko* a pro lesbickou část populace vzniklo spojením předchozích časopisů tituly *Promluv a Incognito?*. Tištěné gay a lesbické tituly provázely ekonomické problémy a následně zánik, které je nutno hledat v omezení nepřímé státní podpory zejména v rychlém rozšíření internetu, který se stal dominantní komunikační platformou gay a lesbické komunity.²¹⁰ S příchodem internetu tak začala vznikat mnohá diskuzní fóra a stránky zaměřeny na homosexualitu.

8.3 Akce a místa zaměřená na homosexuální komunitu

V 90. letech vznikaly v řadě krajských i okresních měst gay kluby, které měly zprvu podobu spíše skupiny osob než nějakého místa. Vlastní místa neexistovala, ale byla zde možnost zajistit po domluvě s provozovatelem restauračních zařízení pravidelné klubové akce.²¹¹ Taková sdružení posléze zanikala a vznikala nová, přičemž vznik každého nového místa byl brán jako radostná událost, která měla význam nejen pro gaye a lesby z daného regionu, ale i pro celou komunitu.²¹²

Mnoho známých míst, kde se dříve setkávali gayové a lesby, v průběhu let zaniklo. Bylo to nejen kvůli stavebním změnám, ale i díky novým podmínkám pro navazování kontaktů, které poskytovaly speciální podniky, jež nabízely lepší prostředí na běžné společenské úrovni. Byly to např. klubové restaurace, denní vinárny, noční bary a diskotéky, sauny a podobná zařízení bez skrytého dozoru jako v minulosti. Homosexuálně orientovaní jedinci měli nově v 90. letech příležitost účastnit se otevřeně

²⁰⁹ FANEL, Jirí. *Gay historie*, s. 459.

²¹⁰ SEIDL, Jan. *Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti*, s. 384–385.

²¹¹ Tamtéž, s. 342.

²¹² Tamtéž, s. 342–343.

vážnějších i oddychových činností zaměřených na LGBTQ+ jedince, tak jako v jiných vyspělejších kulturních zemích. Různé události (např. Týden boji proti AIDS, „Candlelight“ průvody) a soutěže si získaly respekt veřejnosti natolik, že se konaly pod záštitou tamních starostů měst, kteří ukazovali příkladný postoj heterosexuální společnosti k té homosexuální. Zahraniční prestiž a spolupráce organizace SOHO byla nemalá, jak o tom svědčí členství této organizace v ILGA. Organizace později podepsala dohodu o spolupráci se slovenským hnutím Ganymedes na stejném místě, kde byl ustanoven rozpad československé federace.²¹³

Kromě pokračování tradice mnohých výše zmíněných akcí, včetně jarních lesbických festivalů v Praze, nově došlo roku 1998 k vyslání české výpravy na gay a lesbické sportovní hry Gay Games v Amsterdamu či uspořádání prvního ročníku průvodu gay a lesbické hrdosti v Karlových Varech a roku 1999 k uspořádání prvního českého festivalu filmů s gay a lesbickou tematikou v Čeladné.²¹⁴ Postupně se v českém prostředí rozvíjela reflexe gay a lesbické situace nejen pomocí vědních oborů, ale i pomocí badatelů a badatelek, kteří zvolili homosexualitu jako předmět svého odborného zájmu. Koncem devadesátých let se rozmohl koncept gay a lesbických studií, včetně diplomových prací studentů a studentek českých univerzit. Na počátku nového desetiletí se na českých univerzitách objevily kromě již zmíněných prvních diplomových prací o homosexualitě i první kurzy zaměřené na gay a lesbická studia.²¹⁵

²¹³ FANEL, Jirí. *Gay historie*, s. 456–457.

²¹⁴ SEIDL, Jan. *Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti*, s. 391–392.

²¹⁵ Tamtéž, s. 394.

9 Společenské postavení sexuálních menšin od nového tisíciletí

Pavlna Janošová ve svém výzkumu z přelomu století ukazuje, že postoje společnosti k homosexualitě a jejím projevům svědčí o tom, že se postavení LGBTQ+ komunity oproti letům před rokem 2000 výrazně zlepšily. Situace ve větších městech začínala být srovnatelná se situací ve státech s již dříve prosazovanými demokratickými režimy než v České republice. O sexuálních menšinách a její komunitě začínala být společnost více informovaná, zvětšil se důraz na individualitu, jedinečnost a svobodu jedince nehledě na jeho sexuální orientaci. Vstřícný postoj k lidem s odlišnou sexuální orientací zaujímali především lidé mladšího věku.²¹⁶

Jak už bylo v této práci řečeno, média jsou jednou ze složek ovlivňujících veřejné mínění společnosti, zprostředkováváním informací a prezentací LGBTQ+ osob ovlivňují postoje takřka všech. V demokratické společnosti platí to, že veřejnoprávní média usilují o poskytování objektivního obrazu reality a soukromá média usilují o finanční zisk, popřípadě o ovlivnění názorů lidí určitým směrem. Česká média, co se týče tématu LGBTQ+ komunity, začala svým vývojem po roce 1989 dohánět trendy v západní Evropě. Sexuální menšiny se začaly mnohem více vyskytovat jak v tištěných, tak v elektronických médiích a i kontexty, ve kterých byli tito lidé zobrazováni, začaly být různorodější. I když v první polovině 90. let byla nadále přítomná a dominantní stereotypizace a sexualizace, od přelomu tisíciletí byli LGBTQ+ lidé zobrazováni v běžném chodu společenského života v dokumentech nebo televizních seriálech. Zvláštní přínos měla v této oblasti veřejnoprávní média.²¹⁷

Významnou osobou těchto let se stala lékařka a politička za Stranu zelených Džamila Stehlíková. Ta se již od počátku 90. let věnovala boji proti šíření HIV/AIDS, věnovala se zákonům zlepšujícím postavení homosexuálů a měla k otázkám gay a lesbické emancipace vstřícný postoj.²¹⁸ Upoutala na sebe pozornost médií, když roku 2007 prohlásila, že by se měla začít vést společenská debata na téma adopce dětí gay a lesbickými páry tak, aby v budoucnu tato adopce byla umožněna.²¹⁹ Roku 2008 pak například usilovala o to, aby registrovaní partneři či partnerky měli právo na osvojení dítěte druhého partnera nebo

²¹⁶ JANOŠOVÁ, Pavlna. *Homosexualita v názorech současné společnosti*, s. 194.

²¹⁷ BEŇOVÁ, Kateřina. *Analýza situace lesbické, gay, bisexuální a transgender menšiny v ČR*, s. 47.

²¹⁸ SEIDL, Jan. *Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti*, s. 461.

²¹⁹ ČTK. Stehlíková: Je čas na debatu o adopci dětí homosexuály. Online. In: *Hospodářské noviny*. 27. 2. 2007 00:00. Dostupné z: <https://archiv.hn.cz/c1-20529340-stehlikova-je-cas-na-debatu-o-adopci-deti-homosexuality>. [cit. 2023-11-28].

partnerky z předchozího manželství.²²⁰ Ve stejném roce se též zmínila o problematice ochrany práv sexuálních menšin, která není dobře podchycena a po zkušenostech pochodu hrdosti z Brna roku 2008 zmínila, jaký vztah mají k sexuálním menšinám extrémistická hnutí.²²¹

Roku 2009 byla dokončena transformace poradní skupiny Výbor pro sexuální menšiny. Výbor se na začátku věnoval především otázkám boje proti homofobii, adopce dítěte partnerem jeho biologického rodiče, dárčovství krve ze strany gayů. Zajistil mj. i vznik doplňkového výukového materiálu pro základní a střední školy k prevenci homofobních postojů.²²² V oblasti organizací a akcí vzniklo občanské sdružení *L²* (též eLnadruhou), jehož cílem bylo připravovat program stejnojmenného lesbického festivalu a oslovovat všechny ženy bez ohledu na jejich sexuální orientaci.²²³

Filmový festival Mezipatra se v těchto letech ještě více rozrůstal až do dnešní podoby. V dubnu roku 2010 pak proběhl první ročník festivalu Jiný pohled/Queer eye, který byl určen především pro ženy bez ohledu na pohlaví. V Praze byly pak založeny dva nové vysokoškolské gay a lesbické spolky – v roce 2006 spolek Galibi na ČVUT a v roce 2010 spolek Charlie na Univerzitě Karlově.²²⁴

V následujících letech se uchytil koncept průvodu hrdosti, známý pod názvem Gay pride. Akce od počátku podporovala queer hrdost, toleranci a různorodost, zmírnění homofobních postojů a podporovala i rodičovská práva stejnopohlavních párů, stejná práva pro individuální adopce a možnost osvojení dítěte partnera/partnerky pro osoby žijící v registrovaném partnerství, ale i zviditelnění seniorů jakožto příslušníků sexuálních menšin a zviditelnění problémů transgender jedinců. Průvody se však často neobešly bez přítomnosti odpůrců. Festivaly, průvody a činnost organizací ukazují, že oblastí s největším potenciálem pro emancipační úsilí LGBTQ+ osob byla témata související s rodičovstvím.²²⁵ První pochod gayů a leseb se v České republice udál 28. června 2008 v Brně.²²⁶

Roku 2009 se uskutečnil další pokus vydávat neerotický tištěný gay magazín. Nový časopis dostal název Lui s volnočasovým obsahem. Časopis informoval o různých kontroverzních vyjádřeních poslanců a dodnes si dává za cíl spojovat dva zdánlivě odlišné světy a přispívat k pochopení LGBTQ+

²²⁰ NOVINKY a ČTK. Stehlíková chce umožnit homosexuálům adoptovat partnerovo dítě. Online. In: *Novinky.cz*. 17. 7. 2008. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/domaci-stehlikova-chce-umoznit-homosexuolum-adoptovat-partnerovo-dite-40203140>. [cit. 2023-11-28].

²²¹ SEIDL, Jan. *Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti*, s. 463.

²²² Tamtéž, s. 464.

²²³ *O nás*. Online. eLnadruhou. Dostupné z: <http://www.elnadruhou.cz/cz/o-nas/>. [cit. 2023-09-20].

²²⁴ SEIDL, Jan. *Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti*, s. 468–469.

²²⁵ Tamtéž, s. 469.

²²⁶ STRNADOVÁ, Tereza; VACÁTKO, Vladimír a FOJČÍKOVÁ, Zuzana. Průvod homosexuálů překazili extremisté, útočili pěstmi i slzným plynem. Online. In: *IDnes.cz*. Sobota 28. června 2008. Dostupné z: https://www.idnes.cz/brno/zpravy/pruvod-homosexuálu-prekazili-extremiste-utocili-pestmi-i-slznym-plynem.A080628_1001109_brno_atk. [cit. 2023-04-23].

komunity vedoucí k respektu.²²⁷ Rok 2010 byl zajímavý i tím, že došlo ke kandidatuře prvního otevřeného homosexuálního politika do sněmovních voleb Jiřího Hromady.²²⁸

Kromě Zákona o registrovaném partnerství, o kterém se budu zmiňovat v následující kapitole, se stal dalším důležitým zásahem do života sexuálních menšin Antidiskriminační zákon z roku 2009. Tento právní předpis nadále chrání LGBTQ+ občany jak v zaměstnání, zdravotnictví, školství, tak i v oblasti zboží a služeb. Tyto osoby chrání zákon i před nepříznivým a obtěžujícím chováním, které by mohlo zasahovat do důstojnosti jedince a vytvářet vůči němu zastrašující, ponižující nebo urážlivé chování. Zákon jedinci poskytuje se proti tomuto jednání ohradit a získat i určitý způsob odškodnění.²²⁹

9.1 Prosazení zákona o registrovaném partnerství

Stav gay a lesbické politické agendy a dobová politická situace se v roce 2001 jevily pro sexuální minoritu jako pozitivní. Poslanecká sněmovna sice ke konci 90. let dvakrát zamítla návrh zákona o registrovaném partnerství, avšak prezident Václav Havel se k myšlence registrovaného partnerství stavěl vstřícně a vládnoucí politická strana Česká strana sociálně demokratická se věnovala oproti předchozím vládám více lidským právům. Návrh o registrovaném partnerství již v 90. letech podpořil například Miloš Zeman, Jan Ruml, Jiří Dienstbier nebo Strana zelených.²³⁰

V září roku 2001 předala vláda návrh Zákona o registrovaném partnerství do parlamentu, ale přijetí zákona do dalších voleb po prvním čtení se nepodařilo. Někteří příslušníci a příslušnice gay a lesbické komunity, kteří se dosud do komunitní politické agendy nezapojovali, se nyní domnívali, že v trpělivém a nadějném postoji nelze dál setrvávat a začali se v aktivistické práci angažovat. Naděje na podporu zákona byla v možnosti zvyšování povědomí veřejnosti o registrovaném partnerství pomocí moderních marketingových postupů (jako např. billboardy, weby, dopisy politikům).²³¹

V létě roku 2003 G-Liga úzce spolupracovat s několika lesbickými aktivistkami a utvořila platformu s názvem Gay a lesbická liga. Právě přítomnost gay aktivistů a lesbických aktivistek v televizních a rozhlasových publicistických a zpravodajských pořadech byla v této době v souvislosti s tématem registrovaného partnerství stále častější. Značný ohlas mělo vystoupení Jiřího Hromady v pořadu televize Nova Kotel nebo v pořadu České televize Uvolněte se, prosím i dokument režiséra Martina Pátka Na jedné lodi. Roku 2004 začala Česká televize vysílat pořad LeGaTo zaměřený na gay, lesbickou a transgender komunitu.²³²

²²⁷ *Náš příběh*. Online. LUI. Dostupné z: <https://www.lui.cz/nas-pribeh>. [cit. 2023-04-23].

²²⁸ SEIDL, Jan. *Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti*, s. 473.

²²⁹ ŠABATOVÁ, Anna. *Být LGBT+ v Česku: Zkušenosti LGBT+ lidí s předsudky, diskriminací, obtěžováním a násilím z nenávislí*. Online. Brno: Veřejný ochránce práv, 2019. Dostupné z: <https://www.ochrance.cz/uploads-import/DISKRIMINACE/Vyzkum/Vyzkum-LGBT.pdf>. [cit. 2023-10-04].

²³⁰ SEIDL, Jan. *Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti*, s. 374.

²³¹ Tamtéž, s. 402–404.

²³² Tamtéž, s. 412–413.

11. února roku 2005 byl ve třetím čtení návrh Zákona o registrovaném partnerství sněmovnou zamítnut a na konci dubna stejného roku předložen znovu. Důležitým krokem, který ovlivnil projednávání zákona, bylo jmenování nové vlády pod vedením Jiřího Paroubka. Gay a lesbické iniciativy podporovaly cestu návrhu zákona peticemi, koncertem v pražském Rudolfinu a rozsáhlou informační kampaní. V listopadu roku 2005 byla v sídle Poslanecké sněmovny uspořádána tisková konference s názvem Hvězdy podporují gaye a lesbičky aneb Celebrity ve sněmovně, na které vystoupily mediálně známé osoby, které přijetí zákona podporovaly. Konference se setkala s nemalým zájmem médií, která návrhu z roku 2005 věnovala větší pozornost než návrhům z předchozích let a měla velký podíl na vytvoření společenské atmosféry příznivé pro zastánce zákona. Výrazný vliv měla na tuto atmosféru i diváky oblíbená reality show *VyVolení*. Na začátku tohoto pořadu oznámil jeden z účastníků, Vladimír Dobrovodský, že je gay, a nakonec se stal výhercem soutěže díky rozhodujícím hlasům diváků.²³³

Jak tehdejší vývoj v zahraničí ukazoval, pro prosazení právního uznání gay a lesbických vztahů byla nepostradatelná silná politická podpora vrcholného politika – tím se stal v České republice Jiří Paroubek, který vyzýval poslance a poslankyně ČSSD, kteří nesouhlasili se zákonem, aby nehlasovali proti zákonu, ale místo toho opustili jednací sál. 16. prosince 2005 byl Poslaneckou sněmovnou návrh doopravdy schválen. V polovině ledna 2006 pak návrh projednávaly senátní výbory a 26. ledna téhož roku byl návrh zákona v Senátu též schválen.²³⁴

Tehdejší prezident České republiky Václav Klaus využil svého práva vrátit senátem přijatý zákon o registrovaném partnerství.²³⁵ Na veto prezidenta ostře reagoval tehdejší premiér Jiří Paroubek, který pojal prosazení registrovaného partnerství za svůj zásadní politický úkol, což se mu nakonec podařilo.²³⁶ Prezident Klaus to pak považoval za porážku všech, kteří věří, že rodina je v české společnosti základní, jedinečná a bezkonkurenční a všech, kteří věří v práva univerzální (nikoli skupinová) a v práva zajišťující svobody (nikoliv nároky).²³⁷

Poslanecká sněmovna v závěrečném hlasování z 15. března 2006, které Česká televize odvysílala v přímém přenosu a přerušila tak stávající vysílání, rozhodla, že Zákon o registrovaném partnerství vstoupí v platnost. Výsledek hlasování vyvolal u gay a lesbických iniciativ a dalších příznivců ohromné nadšení. Zákon byl 3. dubna 2006 vyhlášen ve Sbírce zákonů a účinnosti nabyl 1. července.²³⁸

²³³ SEIDL, Jan. *Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti*, s. 420–421.

²³⁴ Tamtéž, s. 421–422.

²³⁵ MACKOVÁ, Martina. Sněmovna schválila zákon pro gaye. Online. In: *Aktuálně.cz*. 15. 3. 2006 20:21. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/politika/snemovna-schvalila-zakon-pro-gaye/r~i:article:102880/>. [cit. 2023-11-28].

²³⁶ SEIDL, Jan. *Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti*, s. 457.

²³⁷ *Prohlášení prezidenta republiky k výsledku hlasování o zákonu o registrovaném partnerství ze dne 15. března 2006*. Online. In: Václav Klaus. 15. 3. 2006. Dostupné z: <https://www.klaus.cz/clanky/2296>. [cit. 2023-11-28].

²³⁸ SEIDL, Jan. *Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti*, s. 427–428.

Během debaty o poslaneckém návrhu z roku 1998 se vyjádřil člen Komunistické strany Čech a Moravy Miroslav Ransdorf o historickém exkurzu o homosexualitě. Kromě známých osobností ze světa i z českých zemí se vyjádřil i o negativním vztahu části lidí k homosexuálům. Za tím podle něj stojí koncept lidského hříchu a negativní hodnocení lidské sexuality.²³⁹ Na druhé straně kritika návrhu se setkala s názory o narušení řádu a oslabení rodiny. Pro návrh zaznívaly i liberální poukazy na možnost pozitivně ovlivnit atmosféru vůči sexuální menšině ve společnosti. Tématem odpůrců byla i výchova dětí v homosexuálním partnerství, jakožto nepřijatelná.²⁴⁰

V diskuzi v prvním čtení z roku 1999 proslul vulgární výrok poslance Pavla Tollnera za KDU-ČSL. Ten v Zákoně o registrovaném partnerství viděl nebezpečí v podobě zhoršení mravního a právního klimatu ve společnosti a v malém náklonu zákona k rodině. Homosexuální a bisexuální jedince označil za zvrácené.²⁴¹

Odpůrci registrovaného partnerství kritizovali hlavně konstrukci zákona, která podle nich odkazem na manželství dávala partnerům příliš mnoho práv. Podporovatelé zákona se snažili předložit kromě argumentů o toleranci a zrovnoprávnění i argumenty potřebnosti nového institutu. Projednávání registrovaného partnerství Poslaneckou sněmovnou, počet zemí, které podobnou úpravu přijaly, a činnost nevládních organizací i médií postupně ovlivňovaly veřejné mínění ve prospěch zavedení registrovaného partnerství.²⁴²

Jak lze usoudit z protokolu schůze Poslanecké sněmovny z 16. prosince roku 2005, poslanec Jiří Třešňák argumentoval pro přijetí zákona porovnáváním příznivých i nepříznivých situací v jiných zemích, ale zmínil i, že homosexualita není léčitelná psychická porucha. Tolerantnější postoj společnosti k homosexualitě neměl vést k jejímu navýšení. Zmínil i spolehlivost tehdy dosavadního lékařského výzkumu, který tvrdil, že homosexualita je podmíněna geneticky, ne výchovou.²⁴³

Jiří Karas argumentoval proti zákonu dokonce možným popíráním rozdílů mezi muži a ženami a přirozenosti heterosexuálního svazku, pokud by k přijetí zákona o registrovaném partnerství došlo. Dle něj údajně docházelo k silnému tlaku na rodinu, aby se muž i žena chovali v rodině stejně. Nešlo o sma-

²³⁹ *Stenoprotokol schůze Poslanecké sněmovny*. Online. In: Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna. Čtvrtek 2. dubna 1998. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/1996ps/stenprot/023schuz/s023231.htm>. [cit. 2023-11-28].

²⁴⁰ *Stenoprotokol schůze Poslanecké sněmovny*. Online. In: Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna. Čtvrtek 26. března 1998. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/1996ps/stenprot/023schuz/s023099.htm>. [cit. 2023-11-28].

²⁴¹ *Stenoprotokol schůze Poslanecké sněmovny*. Online. In: Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna. Středa 31. března 1999. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/1998ps/stenprot/010schuz/s010222.htm>. [cit. 2023-11-28].

²⁴² SEIDL, Jan. *Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti*, s. 439.

²⁴³ *Stenoprotokol schůze Poslanecké sněmovny*. Online. In: Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna. Pátek 16. prosince 2005. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/2002ps/stenprot/051schuz/s051548.htm>. [cit. 2023-11-28].

závání genderových rozdílů, ale o vnučování údajně homosexuální mentality a zaměnitelnosti vůči klasickým rodinám. V konečném důsledku to mělo znamenat, že budou mezi sebou manželé bojovat, ne se doplňovat, což povede k podobě manželství jakožto partnerství po vzoru homosexuální skupiny.²⁴⁴

Debata Poslanecké sněmovny z roku 2005 ukázala, že diskuzi opět ovlivňovala veřejná a mediální rozprava ve prospěch registrovaného partnerství a rostoucí počet států, které již registrované partnerství nebo homosexuální manželství uzákonily.²⁴⁵ Registrované partnerství umožňovalo už v roce 1989 jako první země Dánsko a Norsko roku 1993, v roce 1995 Švédsko, roku 1996 Island a Belgie roku 1998.²⁴⁶ Roku 1996 se stalo Maďarsko první východoevropskou zemí, která uzákonila registrované partnerství. Francie se k registrovanému partnerství připojila roku 1999.²⁴⁷ První zemí, která uzákonila stejnopohlavní sňatky, se stalo roku 2001 Nizozemsko, v roce 2003 Belgie a roku 2005 Kanada a Španělsko.²⁴⁸ Zastánci zákona proto hovořili o všeobecném trendu tolerance, posilování lidských práv a odstraňování diskriminace v souvislosti se Západem, ze kterého by se Česká republika neměla vyčleňovat. Odpůrci návrhu naopak varovali před negativními následky přijetí zákona, který by mohl způsobit destrukci základních stavebních kamenů společnosti.²⁴⁹

9.2 Přehled postavení sexuálních menšin z pohledu veřejnosti a komunity do roku 2023

Od počátku 90. let se o homosexualitě a homosexuálech psalo v České republice poměrně často. Boj o registrované partnerství a jiné aktivity gay organizací našly svůj prostor i v médiích. Ve vědeckém prostředí, kde se sexuálním menšinám věnovala za socialismu především lékařská sexuologie, se začaly objevovat práce, které se tématu homosexuality věnovaly i z pohledu jiných oborů.²⁵⁰ Co může být překvapivé je fakt, že i když docházelo v průběhu 90. let k posunu k liberalizaci, od přelomu tisíciletí došlo ke zpomalení vývoje a v některých otázkách došlo k poklesu liberálních přístupů. Byly to především

²⁴⁴ *Stenoprotokol schůze Poslanecké sněmovny*. Online. In: Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna. Čtvrtek 8. prosince 2005. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/2002ps/stenprot/051schuz/s051332.htm>. [cit. 2023-11-28].

²⁴⁵ SEIDL, Jan. *Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti*, s. 454.

²⁴⁶ PITOŇÁK, Michal; ad. Rovnost manželství ve světě. Online. In: *Queer Geography*. 18. 11. 2022. Dostupné z: <https://queergeography.cz/sexualni-obcanstvi/rovnost-manzelstvi/rovnost-manzelstvi-ve-svete/>. [cit. 2023-11-29].

²⁴⁷ ČTK. Sňatek homosexuálů umožňuje zatím pět zemí v Evropě. Online. In: *Deník.cz*. 30. 12. 2009. Dostupné z: https://www.denik.cz/ze_sveta/snatek-homosexuálu-umožňuje-zatím-pět-zemí-v-evrop.html. [cit. 2023-11-28].

²⁴⁸ PITOŇÁK, Michal; ad. Rovnost manželství ve světě.

²⁴⁹ SEIDL, Jan. *Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti*, s. 454.

²⁵⁰ HIML, Pavel, Jan SEIDL a Franz SCHINDLER, ed. *"Miluji tvory svého pohlaví": homosexualita v dějinách a společnosti českých zemí*, s. 271.

otázky stejnopohlavního manželství a výchovy dětí LGBTQ+ páry, které byly chápány většinovou společností jako kontroverzní. Mezi lidmi nadále panovala míra homofobie a diskriminace na základě sexuální orientace.²⁵¹

Pokud bychom se podívali na průzkumy z 90. let, konkrétně z roku 1994, zjistili bychom, že už v té době více než polovina dotazovaných souhlasila s prosazením registrovaného partnerství. Zároveň v porovnání s rokem 1988 klesl počet lidí hodnotících homosexualitu negativně, jako něco trestuhodného nebo jako škodlivou deviaci či úchylku.²⁵²

V roce 2007, po uzákonění registrovaného partnerství souhlasilo s oním rozhodnutím 69 % dotazovaných. Vůči právu uzavřít sňatek nebo adoptovat děti se společnost vyjadřovala spíše negativně. 67 % dotazovaných nesouhlasilo s adopcí dětí gayi nebo lesbami a 57 % dotazovaných vyjádřilo nesouhlas s právem uzavřít sňatek homosexuálními páry. V porovnání s rokem 2005 bylo zjištěno, že se postoje veřejnosti během dvou let lehce přiklonily k odmítavému postoji. V roce 2005 souhlasila s právem adopce dítěte homosexuálními páry téměř třetina respondentů, roku 2007 to bylo 22 %. S právem uzavřít sňatek pak souhlasilo o 6 % méně dotazovaných, než tomu bylo roku 2005, kdy se sňatky homosexuálů a leseb souhlasilo 42 % dotazovaných.²⁵³

Z průzkumu Centra pro výzkum veřejného mínění vyplývá, že pokud bychom porovnali rok 2008 a 2019, tak narostlo mínění občanů, že přiznání k homosexualitě by problémy v okolí nezpůsobilo. Roku 2008 toto stanovisko zaujímaly dvě pětiny populace (37 %) a roku 2019 to byla téměř polovina populace (48 %). Co se týče adopce dětí partnera/partnerky, vnímají ji občané čím dál pozitivněji, ačkoliv se každým rokem procento souhlasících mění. Navzdory různým výkyvům se z dlouhodobého hlediska postoje společnosti k různým právům LGBTQ+ osob (jako je uzavření sňatku nebo adopce dětí) mění k pozitivnímu.²⁵⁴

Veřejná ochránkyně práv Anna Šabatová se zaměřila na výzkum životů LGBTQ+ lidí v české společnosti. Roku 2019 zjistila, že LGBTQ+ lidé hodnotí své postavení v České republice jako spíše vyhovující, známkou 6,4 bodů z 10 s tím, že známka 10 byla zcela vyhovující. Značná část české společnosti se v dotazníkovém šetření domnívala, že je česká společnost vůči LGBTQ+ komunitě tolerantní, zkušenosti jedinců komunity byly však jiné. Třetina veřejnosti se domnívala, že jsou LGBTQ+ jedinci v České republice stále diskriminováni. U stejné otázky šlo u jedinců z LGBTQ+ komunity o zhruba tři

²⁵¹ BEŇOVÁ, Kateřina. *Analýza situace lesbické, gay, bisexuální a transgender menšiny v ČR*, s. 44–45.

²⁵² JANOŠOVÁ, Pavlína. *Homosexualita v názorech současné společnosti*, s. 50.

²⁵³ ŠKODOVÁ, Markéta. *Češi o některých právech homosexuálních párů*. Online. Praha: Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, 07. 06. 2007. Dostupné z: https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a1020/f9/100694s_ov70607.pdf. [cit. 2023-10-06].

²⁵⁴ SPURNÝ, Martin. *Postoje veřejnosti k právům homosexuálů – květen 2019*. Online. Praha: Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, 07. 06. 2019. Dostupné z: https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a4940/f9/ov190607.pdf. [cit. 2023-10-06].

čtvrtiny dotázaných. Z toho vyplývá, že veřejnost vnímá situaci sexuálních menšin pozitivněji než samotní jedinci LGBTQ+ komunity a problémy, se kterými se menšina potýká, do jisté míry společnost ani nevnímá.²⁵⁵

Průzkum z roku 2019 od veřejné ochránkyně práv ukázal, jak se v té době žilo sexuálním menšinám v České republice. Problém představovala nemožnost uzavřít právoplatné manželství, registrované partnerství bylo považováno již za podřadný institut. Dalšími problémy byly nedostačující zákony ohledně adopce dětí a zkušenosti s napadením, vyhrožováním, zesměšňováním a obtěžováním kvůli své sexuální orientaci. Navíc ve společnosti nadále přetrvávala stigma a předsudky, včetně extrémních názorů. Horší postavení navíc měli transgender osoby. Změna pohlaví u transsexuálních osob byla a je nadále podmíněna provedením sterilizace.²⁵⁶

Roku 2022 v průzkumu *Být LGBTQ+ v Česku* ohodnotili dotazovaní gayové, lesby a bisexuálně orientovaní své společenské postavení 4,9 body z 9, tedy jako průměrné. Trans jedinci zhodnotili své postavení jako výrazně nevyhovující, tudíž 2,9 body. S tvrzením, že „gayové a lesby by neměli svou sexuální orientaci dávat veřejně na odiv, ale v soukromí si mohou dělat, co chtějí“ se „často“ setkalo 78 % dotazovaných. Dalším rozšířeným předsudkem bylo tvrzení, že bisexuálně orientovaní lidé „říkají, že jsou bisexuální, protože nechtějí přiznat, že jsou homosexuální“. S tímto výrokem se „často shodovalo“ 52 % dotazovaných. S názorem, že by homosexuální pohlavní styk měl být trestný, se LGBTQ+ lidé setkávali nejméně často, celkem v 5 % případů, což byla stejná úroveň jako v roce 2018.²⁵⁷

U míry předsudečnosti a nesnášenlivosti došlo v posledních 5 letech do roku 2022 k mírnému snížení. Za důvody jejího snížení uváděli dotazovaní větší viditelnost a zapojení LGBTQ+ lidí ve veřejném životě, podporu ze strany veřejně známých osobností a podporu občanské společnosti. Část respondentů, kteří udávali, že se předsudečnost a nesnášenlivost zvýšila, zmiňovala jako hlavní důvod negativní postoje a diskurz politiků a politických stran vůči sexuálním menšinám. 55 % respondentů se v roce 2022 domnívalo, že míra násilí zůstala za posledních 10 let stejná.²⁵⁸

Vzhledem k následující podkapitole se domnívám, že je důležité uvést opatření, která by podle dotázaných LGBTQ+ lidí pomohla, aby se v České republice žilo sexuálním menšinám lépe. 98 % dotazovaných (ve studii z roku 2019 to bylo 96 %) by ocenilo zpřístupnění manželství párům stejného pohlaví, 97 % respondentů by zpřístupnilo adopce pro osoby stejného pohlaví (zde se jedná o nárůst 4 procent oproti studii z roku 2019). 93 % respondentů a respondentek uvádí, že by pomohlo zavedení strategické prevence homofobní, bifobní a transfobní šikany na školách. 90 % dotazovaných trans a nebinárních osob by ocenilo zrušení požadavku podstoupit operativní zákroky proti zachování plodnosti při

²⁵⁵ ŠABATOVÁ, Anna. *Být LGBTQ+ v Česku: Zkušenosti LGBTQ+ lidí s předsudky, diskriminací, obtěžováním a násilím z nenávislí*, s. 14.

²⁵⁶ Tamtéž, s. 14.

²⁵⁷ PITOŇÁK, Michal a MACHÁČKOVÁ, Marcela. *Být LGBTQ+ v Česku 2022 výzkumná zpráva*. Online. Klecany: Národní ústav duševního zdraví, 2023. ISBN 978-80-87142-51-6. Dostupné z: https://lgbt-zdravi.cz/WEB/wp-content/uploads/2023/02/BytLGBTQvCesku2022_report.pdf. [cit. 2023-11-29].

²⁵⁸ Tamtéž, s. 17–18.

tranzici.²⁵⁹ Je důležité uvědomit si, že diskriminační incidenty (jako jsou urážky nebo útoky) zůstávají v naprosté většině neohlášené. Faktem je, že 92 % dotazovaných svůj incident nijak osobně neřešilo.²⁶⁰

Konečně se dostáváme k výsledkům postojů veřejnosti k právům homosexuálů z roku 2023 z Centra pro výzkum veřejného mínění. Více než polovina dotazovaných (celkem 54 %) se domnívala, že by přiznání k homosexualitě nezpůsobilo potíže v soužití s lidmi v okolí bydliště. 58 % respondentů pak souhlasilo s uzavíráním sňatků homosexuálů.²⁶¹ Oproti roku 2019 vzrostla jak podpora registrovaného partnerství, tak adopce dětí partnera/partnerky. Se sňatky homosexuálů souhlasilo o 11 % více dotazovaných než v roce 2019.

9.3 Aktuální problematiky a výzvy sexuálních menšin

Společnost, její názory, vědecké poznání a právní ochrana se neustále mění a vyvíjí. Díky rostoucí společenské akceptaci sexuálních menšin došlo nejen k dekriminálnímu homosexuálních projevů, ale i k lepší kvalitě společenského, soukromého a rodinného života sexuálních menšin. Dnes již množství právních norem chrání LGBTQ+ osoby před různými diskriminačními či nenávisťnými jevy. Nadále však není homosexuální partnerství rovné heterosexuálnímu manželství a člověk s transsexuální identitou nemá stejný respekt a přístup jako osoba s cisgenderovou identitou. Nadále jsou tu gayové, lesby, bisexuálové a transsexuálové zažívající útoky, nadávky, nebo nevhodné komentáře.²⁶²

Příkladem může být sousední země Slovensko. V hlavním městě v podniku Tepláreň zabil 12. října 2022 ve večerních hodinách devatenáctiletý mladík dva mladé muže. Vrah byl podporovatel antisemitismu a homofobie a po zabití mužů a postřelení jedné ženy spáchal sebevraždu. Majitel podniku také v jednom z rozhovorů sdílel negativní zkušenosti namířené proti LGBTQ+ komunitě a jeho podniku.²⁶³ Násilný akt otřásl jak slovenskou, tak i českou společností, zvláště samotnou komunitou. V Česku se v reakci na to konala 26. října 2022 na Václavském náměstí pietní akce k uctění památky obětí a téměř o rok později 12. října 2023 se konal v Praze, ale i na jiných místech republiky, pietní happening nejen za oběti bratislavského podniku Tepláreň, ale i za další oběti předsudečně motivovaných útoků.²⁶⁴

9.4 Rozporuplné názory a výroky k sexuálním menšinám

I v současné době existují ideologie a instituce, které problematizují práva sexuálních menšin. Jednou z nich je vzhledem ke svému konzervatismu katolická církev a někteří její představitelé, jejichž

²⁵⁹ PITOŇÁK, Michal a Marcela MACHÁČKOVÁ. *Být LGBTQ+ v Česku 2022 výzkumná zpráva*, s. 18.

²⁶⁰ Tamtéž, s. 19.

²⁶¹ ČADOVÁ, Naděžda a MONIKA, Kyselá. *Postoje veřejnosti k právům homosexuálů – duben/květen 2023*. Online. Praha: Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, 20. 6. 2023. Dostupné z: https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a5655/f9/ov230621.pdf. [cit. 2023-10-08].

²⁶² ŠABATOVÁ, Anna. *Být LGBTQ+ v Česku: Zkušenosti LGBTQ+ lidí s předsudky, diskriminací, obtěžováním a násilím z nenávisti.*, s. 11–12.

²⁶³ JAROLÍMKOVÁ, Zuzana; NOVÁK, Ladislav a ČTK. Slovenská policie našla útočníka z centra Bratislavy mrtvého. Před nočním klubem zastřelil dva lidi. Online. In: *IROZHlas*. 13. 10. 2022. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/strelba-bratislava-pachatel-umrti_2210130821_zuj. [cit. 2023-10-28].

²⁶⁴ *Společně proti nenávisti*. Online. © 2023. Dostupné z: <https://spolecneprotinnavisti.cz/>. [cit. 2023-10-29].

výroky uvádím níže. Především konzervativně zaměřené politické strany nepodporují práva sexuálních menšin. Jsou to většinou strany jako SPD, KDU-ČSL nebo ODS. Některé výroky konzervativních politiků a političek z těchto stran uvádím v další podkapitole. Jak si budeme moct povšimnout, členi těchto politických stran většinou neschvalují stejnopohlavní svazky, sexuální menšiny nebo LGBTQ+ aktivismus z různých důvodů. Tito odpůrci práv sexuálních menšin používají pro svá tvrzení a názory různé argumenty. Většinou se týkají ohrožení „tradiční“ rodiny, role muže a ženy, výchovy dětí, ohrožení západní civilizace nebo „přirozeného“ řádu přírody. Šíření dezinformací, strašení veřejnosti nebo zakoreněné předsudky a obavy z ochrany „tradiční rodiny“ a „tradičních hodnot“ může představovat jednu velkou výzvu pro sexuální menšiny, které se s podobnými výroky mohou setkávat a reagovat na ně.

Ve veřejném prostoru si lze povšimnout různorodých názorů na sexuální menšiny, nebo přímo na LGBTQ+ komunitu či činy spojené s ní. Protože máme všichni možnost vyjádřit svůj názor jsou tu i tací, kteří své názory jak pro, tak i proti sexuálním menšinám veřejně artikulují. Takovým příkladem negativního výroku namířeného na sexuální menšiny může být kardinál a bývalý pražský arcibiskup Dominik Duka. Ten problematizuje práva sexuálních menšin, schvaluje kázání proti sexuálním menšinám, již déle nepodporuje průvody hrdosti a nazývá problematiku LGBTQ+ osob ideologií.²⁶⁵

Duka sdělil, že *„Židé i křesťané jsou vystavováni znovu jak za nacismu tak za komunismu úplnému tlaku a my si musíme uvědomit ale, že ten, kdo je nejohroženější, ...není ukrajinský voják, ale na světě je ohrožováno dítě a dítě bez rodičů nejenomže nemůže být, ale také nemůže žít. Je hrozné utrpení těch, kteří jsou vydáni vojenské agresí, ale přiznejme si, co se děje v srdci dítěte, které nemá oporu.“* K příspěvku pak přidal svůj komentář, ve kterém dodává, že *„Židé a křesťané jsou opět jako za nacismu a komunismu pod tlakem, protože hájí manželství muže a ženy.“*²⁶⁶ Z výroku si tak můžeme všimnout, že je nepřímě namířen proti neúplným a stejnopohlavním rodinám a že kardinál Duka obhájí manželství muže a ženy. Proti výroku kardinála Duky se ohradil například rabín David Maxa, který uvedl, že kardinál Duka svými výroky překrucuje historii nemístně srovnává dvě situace.²⁶⁷

V roce 2018, ve svém kázání sdělil katolický kněz Petr Piřha, že *„Svoboda buďto je, a pak z ní všechny ostatní přirozeně vyplývají, anebo není, a je nesvoboda. Tu máme podle Istanbulské úmluvy uzákonit ve jménu mocné nátlakové skupiny genderistů a homosexualistů. Zdůrazňuji homosexualistů, nikoli homosexuálů, z nichž mnozí s názory agresivních homosexualistů nesouhlasí. (...) ...a přistoupím k částečnému výčtu toho, co by nás po zavedení tohoto nového zákonodárství čekalo. ... Vaše rodiny*

²⁶⁵ „Po naší zemi kráčí duhový mor.“ Polská média si všimla, že Duka podpořil krakovského arcibiskupa. Online. In: *IRozhlas*. 11. srpna 2019 20:49. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/dominik-duka-lgbt-krestanstvi-polsko_1908112049_per. [cit. 2023-10-28].

²⁶⁶ DUKA, Dominik. *[Je hrozné utrpení těch...]*. Online, příspěvek. 6. září 2023. Dostupné z: Facebook, <https://www.facebook.com/dominik.kardinal.duka/videos/1031729184663943>. [cit. 2023-11-13].

²⁶⁷ MAXA, David Rabbi [@RabbiDavidMaxa]. *[Pane kardinále @dominikduka...]*. Online, příspěvek. 7. 9. 2023 7:12 dop. Dostupné z: Twitter, https://twitter.com/RabbiDavidMaxa/status/1699651864784990335?ref_src=twsrc%5Etfw%7Ctwcamp%5Etwetembed%7Ctwterm%5E1699651864784990335%7Ctwgr%5Eaef1ba516f61f3021563cebaaa61d4e13d2441de%7Ctwcon%5E51_&ref_url=https%3A%2F%2Fwww.irozhlas.cz%2Fzpravy-domov%2Fkardinal-duka-rabin-maxa-otevreny-dopis-perzekuce-zidu-duhove-rodiny_2309072240_fos. [cit. 2023-11-14].

*budou roztrženy a rozeznány. Bude k tomu stačit, že dětem řeknete že muž a žena nejsou totéž. Vezmou vám děti a zatají vám, kam je zašantročili, kam je prodali, kde je vězni.*²⁶⁸ Můžeme si povšimnout, že v obou případech hájili kardinál Duka i kněz Piřha rodinu muže a ženy. Některé výroky členů římskokatolické církve nemusí být náročné zaznamenat, mediální pozornost se na jejich výroky v době, kdy byly řečeny, velmi zaměřila. Překvapit mohou některé negativní výroky politiků a političek. Níže uvádím ty, kterým se dle mého názoru dostalo velké mediální pozornosti i ze strany veřejnosti.

Poslanec Marek Benda z ODS roku 2018 uvedl, že probíhá rozpad západní civilizace díky snahám uzákonit stejnopohlavní manželství. Nejen kvůli manželství homosexuálních párů, ale i teoriím genderu a pohlaví tak vlastně dle jeho názoru odvrháváme tradice a historii. Podle Benda by bylo vhodné zrušit i registrované partnerství, jaké možnosti v uzavírání partnerství by stejnopohlavní páry měly mít však netuší.²⁶⁹ S podobným názorem přišla předsedkyně spolku Aliance pro rodinu Jana Jochová. Ta uvedla, že tradiční rodina prochází krizí, za kterou mohou LGBTQ+ aktivisté požadující stejnopohlavní sňatky. Kromě možnosti léčby homosexuality jako nemoci by uvítala ústavní zakotvení manželství výlučně jako sňatek muže a ženy.²⁷⁰

Tehdejší prezident Miloš Zeman se ve svém projevu z roku 2021 ohradil proti pochodům hrdosti, ale i transgender lidem, o kterých řekl, že jsou mu bytostně odporní. Změnu pohlaví posoudil jako trestný čin sebepoškozování, ačkoliv to trestným činem není.²⁷¹ Tehdy za svůj výrok sklidil kritiku nejen od části veřejnosti, ale i ze zahraničí.²⁷²

Podobných výroků politiků a političek existuje v českém prostředí více. Ráda bych zmínila, kvůli zájmu médií a odezvě veřejnosti, dva výroky známých politiků. Člen hnutí SPD Tomio Okamura prohlásil přímo na schůzi sněmovny při projednávání manželství pro osoby stejného pohlaví, že než aby byl adoptován stejnopohlavním párem, raději by skočil z okna. Zároveň tvrdil, že osobně mu homosexuálové nevadí.²⁷³ S touhou chránit tradiční rodinu se ztotožňoval i nynější předseda vlády Petr Fiala.

²⁶⁸ ISTANBULSKAUMLUVA [@Istanbulskauumluva]. *Mons. Petr Piřha – katedrála sv. Víta 28. září 2018*. Online, video. 28. září 2018. Dostupné z: Youtube, <https://www.youtube.com/watch?v=vBiyz38PSdQ>. [cit. 2023-11-13].

²⁶⁹ KABÁTOVÁ, Šárka. Manželství homosexuálů? Povede k muslimskému mnohoženství a konci západní civilizace, míní Benda. Online. In: *Lidovky.cz*. 20. května 2018 13:00. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/domov/manzelstvi-homosexualu-povede-k-muslimskemu-mnohozenstvi-homofobnejsem-rika-benda.A180517_141450_in_domov_sk. [cit. 2023-10-29].

²⁷⁰ MATULÍK, Petr a VACHTL, Jiří. Homosexualita není nemocí z politických důvodů, řekla Jochová v Rozstřelu. Online. In: *IDnes.cz*. Čtvrtek 28. listopadu 2019. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/rozstrel-jana-jochova-predsedkyně-aliance-pro-rodinu-tradicni-rodina-manzelstvi-homosexualove-lesby.A191125_160906_domaci_pmk. [cit. 2023-10-29].

²⁷¹ BARTOSZ, Jakub a MENŠÍK, Jan. Transgender lidé jsou mi bytostně odporní, řekl Zeman. Online. In: *Novinky.cz*. 27. 6. 2021 12:24. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/domaci-usporadal-bych-obrovskou-demonstraci-heterosexualu-rekl-zeman-v-reakci-na-duhove-pochody-40364594>. [cit. 2023-10-29].

²⁷² DRAKE, Daniel. Zemanových urážek transgender lidí si všimli v zahraničí. Online. In: *Novinky.cz*. Praha, 28. 6. 2021, 10:39. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/zahranicni-zemanovych-urazek-transgender-lidi-si-vsimli-v-zahranici-40364664>. [cit. 2023-10-29].

²⁷³ KOPECKÝ, Josef. Radši bych skočil z okna, než skončit u stejnopohlavního páru, řekl Okamura. Online. In: *IDnes.cz*. Čtvrtek 29. dubna 2021. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/okamura-manzelstvi-osob-stejneho-pohlavi-adopce-deti-z-detskeho-domova.A210429_095743_domaci_kop. [cit. 2023-10-29].

V souvislosti s tím uvedl, že nevěří v manželství a rodinu stejnopohlavního páru, který by byl rovnocenný heterosexuálnímu. Zároveň zmínil, že nebrání komukoli, aby žil, s kým chce a jak chce.²⁷⁴

9.5 Snahy o manželství pro všechny

Zprvu je potřeba zdůraznit, že registrované partnerství není totéž, co manželství. Ačkoli je registrované partnerství stejnopohlavními páry využíváno, někteří pocítují, že nemají stejná práva, jako kdyby uzavřeli svazek manželský, jiní jsou s registrovaným partnerstvím spokojeni a nevyžadují manželství pro všechny.²⁷⁵ Faktem je, že existují mezi registrovaným partnerstvím a manželstvím nemalé rozdíly. Kromě toho, že registrovaní partneři nemají po smrti partnera nárok na vdovský důchod ani na pobírání dávky po partnerovi, nevzniká jim společné jmění manželů, nemohou si adoptovat dítě nebo být společnými pěstouny. Zákonným rodičem dítěte může být jen jeden z páru, druhý je pouze „faktický rodič“, který si nemůže přisvojit dítě druhého partnera. To vytváří další právní problémy ve vztahu k dětem. Obřad na matrice navíc probíhá bez svědků a společné příjmení si mohou určit až dodatečně po registraci.²⁷⁶

Roku 2018 byl poslanecké sněmovně předán návrh novely občanského zákona požadující manželství i pro neheterosexuálně orientované páry. Novela prosazovala, aby měli stejnopohlavní páry v manželství stejná práva a povinnosti, jako heterosexuální pár v manželství. Současně se však do poslanecké sněmovny dostal návrh, který požadoval opak, tedy ústavní uzákonění manželství jako výhradně svazku muže a ženy.²⁷⁷ V dubnu roku 2021 návrh úspěšně prošel prvním čtením a dostal se do druhého čtení, stejně tak jako ústavní zákon o manželství mezi mužem a ženou. Poslanecká sněmovna nestihla zákon o rovných sňatcích projednat a poté přišly volby do poslanecké sněmovny s novým sestavením. Nedošlo se tak na hlasování o postupu do třetího čtení a návrh se musel projednat celý znovu. Na jaře roku 2022 se zákon o stejnopohlavních sňatcích opět dostal do zájmu politiků poslanecké sněmovny.²⁷⁸ O návrhu se mělo brzy jednat a opravdu se tak stalo.

²⁷⁴ KOALICE ODS, KDU-ČSL, TOP 09. *Petr Fiala od A do Z*. Online. Občanská demokratická strana, 2021. s. 59. Dostupné z: https://pfiala.cz/download/PF_od_A_do_Z.pdf. [cit. 2023-11-27].

²⁷⁵ JANSOVÁ, Lenka. Registrovaní partneři chtějí stejná práva jako manželé. Novela je už přes rok a čtvrt ve sněmovně. Online. In: *IRozhlas*. 29. října 2019 10:54. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zivotni-styl/spolecnost/lesby-gayove-homosexualove-registrovane-partnerstvi-manzelstvi_1910291054_vtk. [cit. 2023-10-30].

²⁷⁶ ROZDÍLY MEZI MANŽELSTVÍM A REGISTRACÍ. Online. Jsme fér. Dostupné z: <https://www.jsmefer.cz/rozdily>. [cit. 2023-10-30].

²⁷⁷ SVITÁK, Matěj. Sňatky homosexuálů, nebo manželství výhradně pro muže a ženu? Poslanci vzrušeně debatovali. Online. In: *ČT24*. 14. 11. 2018. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/2651909-snatky-homosexualu-nebo-manzelstvi-vyhradne-pro-muze-a-zenu-poslanci-vzrusene>. [cit. 2023-10-29].

²⁷⁸ MACHOVÁ, Martina a STUHLÍKOVÁ, Lucie. Další pokus. Do Sněmovny se vrací velké téma, manželství pro všechny. Online. In: *Seznam Zprávy*. 18. 5. 2022 18:50. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-politika-dalsi-pokus-do-snemovny-se-vraci-velke-tema-manzelstvi-pro-vsechny-202790>. [cit. 2023-10-29].

V červnu roku 2022 byla opravdu předložena novela zákona o manželství pro všechny páry. Debata pak probíhala v poslanecké sněmovně na konci května a na začátku června příštího roku.²⁷⁹ Stejnopohlavní manželství byla schválena v prvním čtení Poslaneckou sněmovnou a návrh dál poslán do druhého čtení. Samotná debata a výroky spojené s ní mohou nabídnout pochopení, proč stejnopohlavní sňatky ještě uzákoněny nebyly, ačkoliv podpora ze strany společnosti roste. Poslankyně Nina Nováková z KDU-ČSL označila snahu za prosazení stejnopohlavních sňatků za realizaci neomarxistických myšlenek. Poslankyně též z KDU-ČSL Romana Bělohávková se odkazovala na přirozený řád světa a možnost, že za 15 let bude snaha uzákonit třeba polyamorii. Odkazovala se i na děti, které by mohly být poznamenány výchovou stejnopohlavními rodiči.²⁸⁰

Do zákonodárského procesu byl však poslán i návrh o ústavní změně, který by charakterizovala manželství jako svazek muže a ženy.²⁸¹ Podporovatelé a podporovatelky manželství pro osoby stejného pohlaví naopak argumentovali jak příběhy ze života, tak třeba i vlastními zkušenostmi. Bylo zmíněno, jak se s postupem času mění názory lidí, třeba i těch staršího věku nebo jak se registrované partnerství nerovná manželskému svazku. Olga Richterová z politické strany Pirátů ve svém prosluvu zmínila i bratislavskou vraždu dvou mladíků jako možnost takovému jevu symbolicky zabránit právě přijetím zákona.²⁸²

Pokud by v následujících letech došlo na další čtení zákona o manželství pro všechny a třeba i na jeho hlasování, je na rozdíl od minulých let poměrně jisté, že by zákon podpořil i nově zvolený prezident Petr Pavel. Ten na rozdíl od Miloše Zemana vyslovil podporu manželství stejnopohlavních párů.²⁸³ V předchozích letech se tehdejší prezident Miloš Zeman vyjádřil, že i kdyby mu zákon o manželství pro všechny postoupil k podpisu, sám by zákon vetoval kvůli jazykové problematice slova manželství a také proto, že dle jeho názoru páry v registrovaném partnerství mají všechny potřebné výhody. Problém pro něj představovalo i to, že v rodinném páru k rození dětí nedochází, jako je to u heterosexuálních rodin.²⁸⁴

²⁷⁹ MILDE, Filip. ROVNÉ SŇATKY VE SNĚMOVNĚ 2023: MANIPULACE, NESMYSLY, OBSTRUKCE, ALE TAKÉ FAKTA A SLOVA PODPORY. Online. In: *Jsmefěr*. 9. 6. 2023. Dostupné z: https://www.jsmefer.cz/rovne_snatky_2023_manipulace_nesmysly_obstrukce_fakta_slova_podpory. [cit. 2023-10-29].

²⁸⁰ RAMBOUSKOVÁ, Michaela a JUNA, Petr. Sněmovna řešila manželství pro všechny. V prosluvch došlo i na neomarxismus. Online. In: *Seznam Zprávy*. 1. 6. 11:55. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-politika-snemovna-resi-manzelstvi-pro-vsechny-ma-neomarxisticke-prvky-rekla-poslankyne-231878>. [cit. 2023-10-29].

²⁸¹ RAMBOUSKOVÁ, Bohdana. 5 DŮVODŮ, PROČ JE ÚSTAVNÍ ZÁKAZ ROVNÝCH SŇATKŮ NEBEZPEČÍM PRO CELOU SPOLEČNOST. Online. In: *Jsmefěr*. 11. 9. 2023. Dostupné z: https://www.jsmefer.cz/5_duvodu_proc_je_ustavni_zakaz_rovnnych_snatku_nebezpeci_pro_celou_spolecnost. [cit. 2023-11-27].

²⁸² MILDE, Filip. ROVNÉ SŇATKY VE SNĚMOVNĚ 2023: MANIPULACE, NESMYSLY, OBSTRUKCE, ALE TAKÉ FAKTA A SLOVA PODPORY.

²⁸³ GRIM, Jakub. 10 otázek, 90 odpovědí. Názory kandidátů na Zemana, pomoc Ukrajině, stejnopohlavní sňatky nebo Michla. Online. In: *Irozhlás*. Praha. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/volby/kandidati-na-prezidenta-odpovedi-babis-nerudova-pavel-basta-stredula_2301070700_jgr#stejnopohlavni. [cit. 2023-11-27].

²⁸⁴ GLASEROVÁ, Dominika. Zeman by vetoval zákon o sňatcích lidí stejného pohlaví. Online. In: *ČT24*. 7. 6. 2022. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3500626-zeman-vetoval-zakon-o-snaticich-lidi-stejnepohlavi>. [cit. 2023-10-29].

V druhé polovině roku 2023 pak došlo k zajímavým gestům z hospodářské a kulturní oblasti. 80 firem, 25 divadel a 31 kin v České republice vyzvalo premiéra Fialu k přijetí rovných sňatků a vyjádřily tak podporu LGBTQ+ lidem a stejnopohlavním sňatkům.²⁸⁵ Ten již po obdržení otevřeného dopisu poděkoval za podnět k tématu a dodal, že se nikdy nebránil debatě o tom, jak zlepšit stejnopohlavním párům jejich práva. Avšak firmy, které se pod výzvu podepsaly upozornily premiéra Fialu na určité nerovnosti. Například LGBTQ+ zaměstnanci mají obsáhlejší práci s administrativou a výdaji s ní spojené, protože nemají určité výhody od státu jako ostatní. Bylo zmíněno například volno na uzavření registrovaného partnerství či rodičovskou dovolenou, kterou heterosexuální manželský pár pobírá. Přitom v České republice takzvané duhové rodiny s dětmi už žijí, ale oficiálně mohou mít děti stejnopohlavního páru jen jednoho rodiče.²⁸⁶

Většina české veřejnosti podporuje manželství i pro stejnopohlavní páry a adopci potomka druhého partnera nebo dětí vyrůstajících v dětských ústavech.²⁸⁷ Problém je však na straně současně nepočtenějších poslaneckých klubů (ANO a ODS), jejichž členi se na otázku manželství pro všechny staví odlišně.²⁸⁸ Již v prvním čtení totiž poslanci a poslankyně z ANO a ODS nehlasovali jednotně.²⁸⁹ Důvodů nesouhlasu se stejnopohlavními sňatky může být několik. Kromě osobního přesvědčení, že manželský svazek je pouze pro muže i ženy, se nemusí chtít odpůrci vystavit veřejné kritice, jak uvádí poslanec Patrik Nacher z ODS. Někteří odpůrci ani nechtějí, aby se taková věc projednávala a snaží se jí spolu s hlasováním odsouvat, jak uvádí místopředsedkyně klubu ODS Eva Decroix.²⁹⁰ Jak budou poslanci a poslankyně hlasovat ve třetím čtení můžeme jen odhadovat, a tak není jasné, zda bude v Senátu dostatečná podpora manželství pro všechny. Navíc se objevil kompromis, při kterém by stejnopohlavní páry získaly stejná práva jako manželé, ale jejich svazek by se nazýval partnerstvím.²⁹¹

Navíc 29. června, v den, kdy došlo v prvním čtení Poslaneckou sněmovnou ke schválení návrhu manželství pro všechny, ale i ústavnímu zakotvení manželství jako svazku muže a ženy, se k poslancům dostal návrh novely zákona o registrovaném partnerství, který by manželství pro stejnopohlavní páry

²⁸⁵ MILDE, Filip. 31 ČESKÝCH KIN VYZVALO PREMIÉRA FIALU K PŘIJETÍ ROVNÉHO MANŽELSTVÍ. Online. In: *Jsmefér*. 13. 10. 2023. Dostupné

z: https://www.jsmefer.cz/vyzva_premierovi_ceska_kina. [cit. 2023-10-29].

²⁸⁶ PRCHALOVÁ, Barbora a ČTK. Podpořte manželství pro všechny, žádá 66 firem premiéra. Fiala chce debatu. Online. In: *IDnes.cz*. 6. září 2023. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/manzelstvi-osob-stejneho-pohlavi-fiala-premier-cesko-zmena-zakona-firmy.A230906_110546_domaci_ihal. [cit. 2023-10-29].

²⁸⁷ ČADOVÁ, Naděžda a KYSELÁ, Monika. *Postoje veřejnosti k právům homosexuálů – duben/květen 2023*.

²⁸⁸ *Právo: Zastánci homosexuálních sňatků se kompromisu bojí*. Online. In: *Vláda ČR*. 27. 7. 2023 6:42.

Dostupné z: https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/pri-uradu-vlady/michal_salomoun/z-medii/pravo-zastanci-homosexualnich-snatku-se-kompromisu-boji--207377/. [cit. 2023-11-11].

²⁸⁹ PRVNÍ HLASOVÁNÍ: JAK POSLanci A POSLANKYNĚ HLASOVALI. Online. *Jsmefér*. Dostupné z: https://www.jsmefer.cz/prvni_hlasovani_2023?strana=2. [cit. 2023-11-11].

²⁹⁰ BARTONÍČEK, Radek. Manželství pro všechny má jen malou šanci. Poslanci jsou proti a řeší kompromis. Online. In: *Aktuálně.cz*. 23. 6. 2023 5:30. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/hlasovani-o-manzelstvi-pro-vsechny/r~9ec760fc0ebb11ee8c6f0cc47ab5f122/>. [cit. 2023-10-30].

²⁹¹ DOLEJŠÍ, Václav. Dohoda: Manželství by mělo být pro všechny, ale bude mít dva názvy. Online. In: *Seznam Zprávy*. 20. 10. 2023 5:00. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-politika-dohoda-k-homosexualum-stejna-prava-ale-nesmi-se-to-jmenovat-manzelstvi-238599>. [cit. 2023-11-11].

nahrazoval. Ten by narovnával práva stejnopohlavních párů kromě těch týkajících se dětí. Stejnopohlavní partneři by měli stejná sociální a majetková práva jako manželé a došlo by i ke změně názvu „registrované partnerství“ zkráceně „partnerství“. Podle iniciativy Jsme fér, která se dlouhodobě věnuje prosazování manželství pro všechny, však návrh novely Zákona o registrovaném partnerství nenarovnává práva pro stejnopohlavní páry. Řeší pouze některé nerovnosti, a přitom neřeší nejdůležitější otázku společných rodičovských práv. Vypadá to, že takový návrh poslouží, pokud v budoucnu Poslaneckou sněmovnou neprojde manželství pro všechny, jak tvrdí za iniciativu Jsme fér Filip Milde.²⁹²

9.6 Sexuální menšiny a biomedicínská diskriminace

9.6.1 Dárcovství krve neheterosexuálními muži

Jako diskriminační akt mohou vnímat homosexuální a bisexuální muži darování krve. V České republice platí doporučení, že muži mající pohlavní styk s jiným mužem nesmí 6 měsíců od posledního sexuálního styku darovat krev a homosexuální styk je tak zařazen do skupiny rizikových chování.²⁹³ Odběrová centra ve svých dotaznících požadují po mužském dárci krve informace o posledním sexuálním styku s mužem. Tuto podmínku však česká legislativa neukládá, jedná se pouze o doporučení. Přesto přetrvává situace, kdy si různé nemocnice na svých webových stránkách uvádí jiné podmínky.²⁹⁴ Nemocnice pak byly Společností pro transfuzní lékařství o chybných a diskriminačních informacích kontaktovány, na svých webových stránkách pak údaj opravovaly. Sexuální orientace se totiž automaticky nerovná rizikovému chování, jak uvedla poslankyně Klára Kocmanová, která se problematikou zabývala.²⁹⁵ Přitom již v roce 2016 došlo k zaznamenanému případu, ve kterém transfúzní služby odmítly homosexuálního muže jako dárce krve z důvodu jeho sexuální orientace a sexuální abstinence, které nedůvěřovaly. Jednání bylo posouzeno Veřejným ochráncem práv jako diskriminující.²⁹⁶

Primář transfuzního oddělení Thomayerovy nemocnice Petr Turek však uvádí, že pohlavní styk mezi muži je nadále rizikový kvůli přenosu infekce HIV. Kritérium nadále považuje za rizikové, jelikož v České republice dochází k přenosu dvou třetin infekcí při pohlavním styku mezi muži. Dodává, že stále jde o dobrovolnou aktivitu, při které má být chráněn především příjemce krve. Podle Turka je

²⁹² GAVRINĚV, Vojtěch. Lidovci navrhuji partnerství pro všechny. Chtějí nás opít rohlíkem, tvrdí LGBT. Online. In: *Seznam Zprávy*. 5. 7. 13:40. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-politika-lidovci-navrhuj-partnerstvi-pro-vsechny-chteji-nas-opit-rohlikem-tvrdi-lgbt-233637>. [cit. 2023-10-30].

²⁹³ Společnost pro transfuzní lékařství ČLS JEP. *Doporučení Společnosti pro transfuzní lékařství ČLS JEP č. STL2007_03, verze 10 (2022_07_28)*. Online. Dostupné z:

<https://www.transfuznispolecnost.cz/media/document/8697cb9e64f0a6dda6fc693942ba5aff.pdf>. [cit. 2023-11-12]

²⁹⁴ TYPLT, Viktor. Krve je málo. Gayové ji ale darovat nemohou. Online. In: *Právo21*. 16. 6. 2022. Dostupné z: <https://pravo21.cz/spolecnost/krve-je-malo-gayove-ji-ale-darovat-nemohou-i>. [cit. 2023-11-12].

²⁹⁵ KULASOVÁ, Magdalena. Dárcovství krve od gayů by se mělo změnit. Musíme být opatrní, zní od lékařů. Online. In: *Seznam Zprávy*. 25. 4. 2023. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-zivot-v-cesku-darcovstvi-krve-od-gayu-by-se-melo-zmenit-musime-byt-opatrní-zní-od-lekaru-229609>. [cit. 2023-11-03].

²⁹⁶ ŠABATOVÁ, Anna. *Zpráva ve věci posuzování kritérií pro výběr dárců krve*. Online. Brno: Veřejný ochránce práv, 21. 12. 2017. Dostupné z: <https://www.ochrance.cz/uploads-import/ESO/3997-2016-VOP-IP.pdf>. [cit. 2023-11-12].

zdejší přístup ke gayům jakožto k dárcům krve velmi tolerantní v porovnání se zahraničím díky tomu, že se Československu podařilo přenos infekce HIV brzy podchytit.²⁹⁷

9.6.2 Kastrace trans osob

V České republice stále platí podmínka, že pokud si chce transgender osoba úředně změnit pohlaví, musí podstoupit operaci, při které je třeba kastrace. Přitom tato praxe je Evropským soudem pro lidská práva kritizována a většina států jí už nepraktikuje. Navíc sterilizace transgender osob je v rozporu s Evropskou úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod.²⁹⁸ V minulých letech existovaly pokusy, jak těmto lidem jejich přechod tranzicí ulehčit. Soudy se již zabývaly otázkou, zda transgender lidem neumožnit úřední změnu pohlaví bez operace, Ústavní soud však návrhu nevyhověl. V občanském zákoníku totiž změna pohlaví nastává až chirurgickým zákrokem, kde jsou osobě znemožněny reprodukční funkce a přeměněny pohlavní orgány. Soudkyně pak podotkla, že není úlohou Ústavního soudu, aby inicioval tak velkou společenskou změnu. Dle ní by to měla být úloha parlamentu, který může přetrvávající stav změnit po velké celospolečenské diskuzi.²⁹⁹

Kromě České republiky se musí nechat lidé při změně pohlaví sterilizovat například v Lotyšsku, Rumunsku nebo Srbsku. Navíc pokud osoba sterilizaci odmítne, ale nechce si ponechat své původní jméno a v dokladech ho změnit na to, které mu odpovídá, musí získat znalecký posudek, zda jméno, které si vybral, je v souladu s pohlavím. Většinou to končí tak, že si trans lidé vybírají neutrální jména, která by šla použít jak pro muže, tak pro ženu. Někteří trans lidé tento zákrok nechtějí postupovat. Důvodem je skutečnost, že jde o psychicky náročnou proceduru a o nebezpečnou operaci. Navíc se nejedná o zákrok, který by byl z lékařského hlediska nezbytný, naopak může být pro jedince nebezpečný. Ministerstva jsou však připravena o změně v zákoně jednat. Podle mluvčího ministerstva zdravotnictví Ondřeje Jakoba je nutností novelizovat občanský zákoník, zákon o matrikách a zákon o zdravotních službách. Zrušení podmínky sterilizace podporuje i ministerstvo vnitra. Podle Viktora Heumanna z lidskoprávní organizace Transparent jde nyní o to, aby byl zákon připravený a předložený směrem k Poslanecké sněmovně nebo vládě.³⁰⁰

²⁹⁷ KULASOVÁ, Magdalena. Dárcovství krve od gayů by se mělo změnit. Musíme být opatrní, zní od lékařů.

²⁹⁸ HEJDUKOVÁ, Georgia. Chystané zrušení podmínky kastrace při úřední změně pohlaví je výborná zpráva. Online. In: *Deník Referendum*. 5. dubna 2023 v 11.18. Dostupné z: <https://denikreferendum.cz/clanek/35076-chystane-zruseni-podminky-kastrace-pri-uredni-zmene-pohlavi-jevynborna-zprava>. [cit. 2023-11-02].

²⁹⁹ LANKAŠOVÁ, Markéta. Změnit úředně pohlaví bez operace nepůjde, rozhodl Ústavní soud. Online. In: *IDnes.cz*. Čtvrtek 31. března 2022. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/ustavni-soud-zmena-pohlavi-operace-nejvyssi-soud-specificke-zdravotni-sluzby.A220331_081536_domaci_dape?zdroj=vzbava_idnes. [cit. 2023-11-02].

³⁰⁰ KOŠLEROVÁ, Anna. České zákony o kastraci trans osob jsou evropskou anomálií. Ministerstva jsou připravená jednat. Online. In: *IROzhlás*. 22. března 2023 6:30. Dostupné z: https://www.irozhlaz.cz/zpravy-domov/trans-zakon-gender-zmena-pohlavi-rakusan-spravedlnost-zdravnictvi-vnitro-vlada_2303220630_ank. [cit. 2023-11-03].

9.7 Heteronormativita, pinkwashing, queerbaiting

Kromě problematiky homofobie a coming outu se sexuální menšiny aktuálně setkávají s dalšími výzvami, které by zde bylo vhodné zmínit. Jedním takovým problémem může být tzv. heteronormativita. Pro heteronormativní společnost je heterosexuality normou, jak popisuje poradenský psycholog Jiří Procházka.³⁰¹ Vztah muže a ženy je vnímán jako ideál a cokoliv by se od takového ideálu odlišovalo je vnímáno jako méně hodnotné. Když se pak ve společnosti vyskytuje něco, co se od heteronormativity odlišuje je to tolerováno, ale ne respektováno. Heterosexuality je pak brána jako něco automatického. Heteronormativita ale i ovlivňuje lidské vztahy, zvláště co se týče rolí mužů a žen.³⁰² Ti, kdo se vychylují od heteronormativity, se stávají neviditelnými nebo jsou nuceni podporovat stávající genderový nebo sexuální řád. Heterosexuální normativita je kromě přehlížení a znevažování stejnopohlavních partnerských vztahů spojena i s představou, že touha po změně pohlaví nebo preferování jiného genderu než na základě jeho biologického pohlaví, je nenormální. Tento názor je postaven na tezi, že neexistují další pohlavní varianty a že pohlaví je dané a v průběhu života neměnné.³⁰³

Takzvaný pinkwashing je v posledních letech problémem, na který je stále více upozorňováno. Jedná se o marketingovou strategii, kterou často užívají velké korporace, státy ale i politické strany. Nejčastěji si takového jevu lze povšimnout v měsících, kdy daná země oslavuje Měsíc hrdosti (též Pride Month). Firmy se snaží různými prostředky (často je to například přebarvení svého loga do barev duhy charakteristické pro LGBTQ+ komunitu) vyjádřit podporu a respekt k sexuálním menšinám, ačkoliv žádné akce a gesta na podporu těmto lidem firmy nikdy nekonaly a nekonají. Podobné kampaně pak mohou u veřejnosti vyvolat dojem, že LGBTQ+ komunita je skupina lidí, která se chce zviditelnit a záleží jí více na svém pozitivním obrazu ve veřejném prostoru, než že by šlo o komunitu, která se potýká s různými problémy.³⁰⁴

Queerbaiting pak popisuje jev, kdy spisovatelé, hudebníci, filmaři nebo jiní umělci a známé osoby prezentují ve svých dílech náznaky romantického spojení s druhou osobou stejného pohlaví, avšak za účelem zisku nebo publicity. Většinou jde o snahu přilákat a zaujmout i LGBTQ+ publikum, velmi často pak takový jev můžeme vidět ve filmovém a hudebním průmyslu.³⁰⁵ Daná osoba tak vlastně využívá

³⁰¹ KOSÍKOVÁ, Terezie. Všechny lidi automaticky považujeme za heterosexuální, říká psycholog Procházka. Online. In: *e15*. 29. dubna 2018 18:30. Dostupné z: <https://www.e15.cz/the-student-times/vsechny-lidi-automaticky-povazujeme-za-heterosexualni-rika-psycholog-prochazka-1346194>. [cit. 2023-11-02].

³⁰² Tamtéž.

³⁰³ *Kultura - Média - Komunikace. Speciál: Vyprávění - identita - diference : vybraná témata kulturních studií*. 2009, č. 2. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009. ISSN 1804-1469. S. 85–86.

³⁰⁴ SCHREIBEROVÁ, Adéla. Pinkwashing: jak může duha ubližovat. Online. In: *Fakescape*. 8. 8. 2021. Dostupné z: <https://www.fakescape.cz/blog/pinkwashing-duha-pride>. [cit. 2023-11-01].

³⁰⁵ BENEDEK, David. Queerbaiting a performativna bisexualita. Ako popkultura ublizuje queer komunitu. Online. In: *Duhový rok*. 9. 6. 2021. Dostupné z: <https://duhovvyrok.sk/blog/queerbaiting-a-performativna-bisexualita-ako-popkultura-ublizuje-queer-komunitu/>. [cit. 2023-11-01].

toho, že jsou sexuální menšiny v mediálním prostoru nerepresentovány dostatečně a diváky má tak především dané gesto zaujmout.³⁰⁶ Může být několik důvodů, proč ke queerbaitingu dochází. Například může jít o taktiku, jak k sobě nalákat queer publikum a zároveň zajistit, aby se k heterosexuálnímu publiku dostal queer obsah. Nebo zde může být snaha o marketing směrem k LGBTQ+ podporovatelům.³⁰⁷ Obraz sexuálních menšin je tak často komercializovaný a komodifikovaný.

9.8 Možnosti sexuálních menšin v dnešní době

V dnešní době má LGBTQ+ komunita mnoho možností, jak se informovat o příslušnicích vlastní komunity a LGBTQ+ tématice ze zahraničí i z tuzemska. Dnes si již lze povšimnout neheterosexuálních jedinců všude kolem nás. Zmínky o nich nalezneme v knihách, odborných článcích, studiích, filmech, seriálech a dokumentech, ale i v médiích, tisku, reklamě a ve veřejném prostoru. V porovnání s minulostí tak není možné, aby se současný člověk nesetkal s pojmy jako je homosexuál, lesba, bisexuál, transsexuál apod. V dnešní době navíc existuje spousta spolků, institucí a neziskových organizací zaměřujících svou pozornost na sexuální menšiny. Ráda bych zde především zmínila iniciativu Jsme fér zaměřující se na manželství pro všechny,³⁰⁸ online poradnu Sbarvouven.cz, věnující se problematice sexuální orientace, genderové identity, coming outu a problémům s ním spojených,³⁰⁹ spolek Trans*parent, zaměřující se na transgender, nebinární a intersexuální osoby³¹⁰ a neméně důležitou *Společnost pro queer paměť*, která se zabývá queer minulostí na našem území a provozuje pracoviště Centrum queer paměti, které uchovává prameny a popularizuje sbírky a poznatky z české LGBTQ+ minulosti.³¹¹

Dalšími zajímavými možnostmi, kde má LGBTQ+ komunita příležitost se setkávat jak s podobně orientovanými lidmi nebo s LGBTQ+ tématikou, jsou akce a spolky. Mezi takové patří každoroční průvod hrdosti jak v Praze, tak i v jiných českých městech. Během celého týdne se konají i různé přednášky, filmové projekce, workshopy, výstavy, debaty, večírky, koncerty a mnoho dalšího.³¹² Organizace STUD sdružuje sexuální menšiny a působí v jejich prospěch, rozvíjí komunitní život, usiluje o jejich zrovnoprávnění, překonání předsudků nebo vyrovnání se s vlastní sexuální orientací.³¹³ Tato organizace, spolu

³⁰⁶ NEJEDLOVÁ, Johanna. Dva líbající se muži na sítích ukazují, k čemu může vést diskriminace. Online. In: Radio Wave. 15. červenec 2022. Dostupné z: <https://wave.rozhlas.cz/dva-libajici-se-muzi-na-sitich-ukazuji-k-cemu-muze-vest-diskriminace-8788876>. [cit. 2023-11-02].

³⁰⁷ WOODS, Nicole a HARDMAN, Doug. 'It's just absolutely everywhere': understanding LGBTQ experiences of queerbaiting. Online. Psychology & Sexuality. 2022, roč. 13, č. 3, s. 6. ISSN 1941-9899. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/19419899.2021.1892808>. [cit. 2023-11-13].

³⁰⁸ *Kdo jsme*. Online. Jsme fér. Dostupné z: https://www.jsmefer.cz/kdo_jsme. [cit. 2023-11-04].

³⁰⁹ *O nás*. Online. Sbarvouven.cz. Dostupné z: <https://www.sbarvouven.cz/o-sbarvouven-cz/o-nas/>. [cit. 2023-11-04].

³¹⁰ *Kdo jsme*. Online. Trans*parent. © 2020-23. Dostupné z: <https://jsmetransparent.cz/kdo-jsme/>. [cit. 2023-11-04].

³¹¹ *Centrum queer paměti*. Online. Společnost pro queer paměť. © 2023. Dostupné z: <https://www.queerpamet.cz/>. [cit. 2023-11-04].

³¹² *Historie a podoba festivalu*. Online. PRAGUE PRIDE Z. S. Prague Pride Festival. © 2023. Dostupné z: <https://festival.praguepride.com/o-festivalu/historie-a-podoba/>. [cit. 2023-11-04].

³¹³ *O nás*. Online. STUD. © 1996–2023. Dostupné z: <https://www.stud.cz/o-nas.html>. [cit. 2023-11-04].

s mládežnickou skupinou GaTe, pomáhá pořádat tzv. Queer ball, což je ples speciálně pro LGBTQ+ komunitu, kde si jedinci mohou zatančit, zasoutěžit a především se pobavit.³¹⁴ STUD stál i u vzniku queer filmového festivalu Mezipatra, který každoročně představuje divákům české a zahraniční filmy související s LGBTQ+ tematikou spolu s jejich tvůrci a tvůrkyněmi.³¹⁵

Na univerzitní půdě v České republice existují celkem 4 univerzitní LGBTQ+ spolky a kluby. Univerzitní spolek Charlie pod Univerzitou Karlovou,³¹⁶ spolek OLLOVE vedený lidmi z Univerzity Palackého v Olomouci,³¹⁷ klub Galibi pod záštitou ČVUT v Praze a nejstarší sdružující spolek Gales v Praze, který však není podporován žádnou univerzitou, ale sdružuje LGBTQ+ vysokoškolské studenty.³¹⁸

Kromě různých sportovních, kulturních a odpočinkových aktivit jsou oblíbené i taneční a večírkové aktivity zaměřující se na soutěžní kategorie nebo vystoupení. V České republice existuje mnoho barů, které jsou vhodné pro LGBTQ+ komunitu a ve kterých je možné takové akce konat. Existují však i podniky, které nejsou zaměřeny na sexuální menšiny jakožto návštěvníky, a přesto podporují a pronajímají prostory pro takové akce. Není to příliš dlouho, co se i v hlavním městě České republiky etablovala ballroom scéna, která je z mnoha důvodů pro sexuální menšiny a LGBTQ+ komunitu zajímavou akcí. Ball je večerní událostí, kde účastníci soutěží v různých kategoriích, ve kterých se hodnotí například oblečení, líčení nebo tanec. Oslavuje přitom pocity sounáležitosti, emancipace, seberealizace, a hlavně fantazii a představitost. Historie ballroomů sahá do konce 70. let 20. století v New Yorku k marginalizovaným skupinám obyvatel. Zde trans ženy z latinskoamerických a černošských komunit zakládaly různé soutěže a bally, ve kterých soutěžily, která z nich nejlépe splyne s ženami, které se narodily a cítily jako ženy. Postupem času se do takového prostředí začali dostávat i gay muži nebo queer děti a dospívající, kterých se vlastní rodiny kvůli jejich sexuální orientaci zřekly. V 90. letech se pak ballroom dostal

³¹⁴ *O nás*. Online. STUD. Queer Ball. © 2012 - 2023. Dostupné z: <https://www.queerball.cz/o-akci/o-nas>. [cit. 2023-11-04].

³¹⁵ *O nás*. Online. Mezipatra queer filmový festival. © 2023. Dostupné z: <https://www.mezipatra.cz/festival/o-nas.html>. [cit. 2023-11-04].

³¹⁶ ČTK. Na UK vznikl klub pro homosexuály Charlie. Online. In: *Deník.cz*. 25. 3. 2010. Dostupné z: https://www.denik.cz/z_domova/na-uk-vznikl-klub-pro-homosexuality-charlie20100325.html. [cit. 2023-11-04].

³¹⁷ *Kdo jsme?* Online. OLLOVE. 6. 6. 2023. Dostupné z: <https://www.ollove.cz/o-n%C3%A1s>. [cit. 2023-11-04].

³¹⁸ *Článek o klubu Galibi vyšel v deníku Právo*. Online. Galibi. 3 čvc 2009. © 2023. Dostupné z: <https://www.galibi.cz/2009/clanek-o-klubu-galibi-vysel-v-deniku-pravo/>. [cit. 2023-11-04].

do mainstreamu.³¹⁹ V České republice se tak konají různé ballrooms večery³²⁰ a pro zájemce různé výukové hodiny.³²¹

Dlouhodobě oblíbené jsou mezi LGBTQ+ komunitou i heterosexuální společností travesti a drag shows. Jedná se o uměleckou formu, při které se muži či ženy převlékají a líčí jako opačné pohlaví za účelem zábavy a pobavení sebe i publika. Pro vystupující je to zábava, životní styl a možnost být sám sebou. Během vystoupení jde o zaujmutí publika, získání sebevědomí a pozornosti, ale i o získání si místa ve společnosti. Pro některé jde o malý přívýdělek, pro jiné je to zábava a smysl života. Při večírcích může probíhat karaoke, taneční kreaace, šokující odhalení oblečení performerů a mnoho dalšího.³²² V českém prostředí probíhaly travesti shows již před rokem 1989. Šlo však o utajovaná vystoupení například jako součást bytových večírků.³²³ Ve světě má pak vystupování v šatech druhého pohlaví dlouholetou historii. Mezi drag a travesti účinkujícími a jejich vystupováním existují rozdíly. Drag queen účinkující se identifikují více se zahraničními ikonami a tradiční české travesti účinkující považují za své „předchůdce“. Travesti účinkující častěji napodobují různé známé zpěvačky, zatímco drag queen účinkující prezentují své osobitější alterego. Travesti účinkující na rozdíl od drag queen účinkujících upřednostňují „napodobující“ a komediální čísla. Navíc drag queen účinkující během svých vystoupení vyzdvihují různá aktuální témata ve společnosti, včetně queer aktivismu.³²⁴

³¹⁹ PATOČKOVÁ, Tereza. „Nechceme jen parodovat sexy pohyby.“ Ball je zábava, soutěž, večírek a prostor pro naplnění fantazií o nás samotných. Online. In: *Refreshers*. 27. června 2023 11:00. Dostupné z: <https://refreshers.cz/139252--Nechceme-jen-parodovat-sexy-pohyby-Ball-je-zabava-soutez-vecirek-a-prostor-pro-naplneni-fantazii-o-nas-samotnych#gallery-1>. [cit. 2023-11-04].

³²⁰ HAVLÍNKOVÁ, Tereza. Ballroom je zábava i safe space. V Praze se sešla taneční vogue scéna z celé Evropy. Online. In: *Radio Wave*. 24. říjen 2022. Dostupné z: <https://wave.rozhlas.cz/ballroom-je-zabava-i-safe-space-v-praze-se-sesla-tanečni-vogue-scena-z-cele-8854752>. [cit. 2023-11-12].

³²¹ *Femme flavor*. Online. Taneční škola Voilá. © 2019-2023. Dostupné z: <https://www.tsvoila.cz/femme-flavor.php>. [cit. 2023-11-13].

³²² PATOČKOVÁ, Jana. Pražský drag: „Moje identita je víc než jen žena nebo muž“. Online. In: *Heroine*. 07. listopad 2019. Dostupné z: <https://www.heroine.cz/spolecnost/1617-prazsky-drag-moje-identita-je-vic-nez-jen-zena-nebo-muz>. [cit. 2023-11-04].

³²³ SLOBODA, Zdeněk a Mirka DOBEŠOVÁ. Travesti show po česku. In: MARKOVÁ, Dagmar a Lenka ROVŇANOVÁ, ed. *Sexuality VI : Zborník vedeckých príspevkov*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, Pedagogická fakulta, 2013. ISBN 978-80-557-0479-1. S. 58.

³²⁴ LEBA, Ondřej. *Česká drag queen/travesti scéna optikou sociálních polí a kolektivní paměti*. Online, Diplomová práce. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta filozofická, Katedra antropologie, 2023. s. 52. Dostupné z: https://dspace5.zcu.cz/bitstream/11025/52699/1/DP_LEBA_ONDREJ.pdf. [cit. 2023-11-13].

Vysvětlivky

Sexuální orientace

Určuje, kým je člověk podle své individuální touhy sexuálně a eroticky přitahován. Sexuální orientace může a nemusí být proměnlivá a nemusí mít ani sexuální rozměr.³²⁵ Jinak řečeno jde o zaměření citové a sexuální náklonnosti či přitažlivosti k mužům, ženám nebo oběma pohlavím.³²⁶

Sexuální chování

Vnějším projevem lidské sexuality je sexuální chování. Za určitých okolností se však může většina heterosexuálů chovat homosexuálně, nebo se mohou homosexuálové chovat heterosexuálně. Mnoho lidí, kteří zahajovali svůj život v heterosexuálních vztazích, se následně identifikovalo jako homosexuální. Homosexuální chování pak můžeme vidět mezi heterosexuály v takových místech jako jsou věznice, armáda, internáty apod.³²⁷ Americký psycholog Alfred Kinsey v minulém století přišel se stupňovou škálou chování heterosexuality-homosexuality, která byla používána při hodnocení erotické preference a sebeidentifikace.³²⁸

Sexuální identifikace

Sexuální identifikace se týká vlastního sebepojetí člověka. Sexuální identifikace určuje, za koho člověk sám sebe považuje. Velkou úlohu hraje postoj společnosti nebo rodinné prostředí.³²⁹ Někteří lidé mohou toužit patřit do takové sociální skupiny, kde se identifikuje více lidí jako oni, nebo se odívat a chovat určitým typem příslušným pro komunitu.

Homofobie

Označuje netolerantní, nenávistné postoje vůči gayům a lesbám, ale také nenávist či averzi. Charakterem se homofobie přibližuje sexismu a rasismu. Lze ji tak zařadit do obecného rámce xenofobie.³³⁰

Coming out

Tzv. coming out je období, kdy jedinec začíná vnímat svou sexualitu a její specifika, která neodpovídají „normě“. Proces uvědomování si svého já se začíná odehrávat v pubertě a v období adolescence. Někdy ale může začít mnohem později, protože sexualita nedozrává u všech lidí stejně. Člověk má pak více možností, jak se vyrovnat se svou sexuální orientací. Může nastat proces odmítnutí uvědomění si

³²⁵ FAFEJTA, Martin. *Sexualita a sexuální identita: sociální povaha přirozenosti*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1030-6. S. 11–12.

³²⁶ ŠABATOVÁ, Anna. *Být LGBT+ v Česku: Zkušenosti LGBT+ lidí s předsudky, diskriminací, obtěžováním a násilím z nenávisti.*, s. 8.

³²⁷ JANOŠOVÁ, Pavlína. *Homosexualita v názorech současné společnosti*, s. 15.

³²⁸ STEHLÍKOVÁ, Džamila, Ivo PROCHÁZKA, Jiří HROMADA, Daniel ČERNÝ a Jan ŠIMURDA. *Homosexualita, společnost a AIDS v ČR*, s. 11.

³²⁹ JANOŠOVÁ, Pavlína. *Homosexualita v názorech současné společnosti*, s. 16.

³³⁰ ŠABATOVÁ, Anna. *Být LGBT+ v Česku: Zkušenosti LGBT+ lidí s předsudky, diskriminací, obtěžováním a násilím z nenávisti.*, s. 6.

své sexuální orientace, nebo naopak její přijetí. U jedince nastává zápas s vlastním sebevědomím a nastává intenzivní prožívání své odlišnosti od ostatních.³³¹ Coming out může mít i několik fází, které se můžou mezi sebou prolínat.³³² Kromě uvědomění své sexuální orientace může coming out souviset i s aktivním přihlášením se k dané sexuální orientaci.³³³

Biologické pohlaví

Naše společnost staví na existenci dvou odlišných pohlaví – mužského a ženského, která se ve většině případů navzájem sexuálně přitahují. Existuje však i přesvědčení o existenci pouze dvou pohlaví – jsou totiž společnosti, pro které systém pouze dvou pohlaví neexistuje.³³⁴ Pohlaví rozlišujeme dle úrovně genetické, hormonální a anatomické. Může se lišit podle chromozomů, hormonů v určitém množství nebo podle vnějšího vzhledu jedince a vnitřního uspořádání jeho těla.³³⁵ Dnes již víme, že naše pohlavní role a pohlavní identita i způsob, jak sami sebe chápeme a jak vnímáme naše tělo, jsou do značné míry sociálně ovlivněny.³³⁶ Biologické pohlaví je něčím z čeho vychází konstrukce genderu, ale gender nemusí neustále stvrzovat naše pohlaví. V reálném životě vlastně vůbec nerozlišujeme podle pohlaví, měřítkem je pro nás právě gender.³³⁷

Gender

Termín gender označuje kulturní a sociální stereotypy a očekávání, která se pojí k pohlavím. Jde o sociální konstrukt, který se mezi společnostmi liší a je možné ho sociálně měnit. Ku příkladu fakt, že žena rodí je dáno jejím pohlavím. Avšak představa, že každá žena má nebo musí porodit dítě, jelikož je to její přirozená povinnost, je sociálním očekáváním, a tudíž součástí ženského genderu. Gender je nám vštěpován už od narození a stává se součástí naší identity. Gendery nemusí být jen dva. Homosexuální muž může mít jiné gender než heterosexuální muž, jelikož mužství homosexuála se může pojit s jinými představami než mužství heterosexuála. Počet genderů je dán sociálně a teoreticky jich tak může být nespočet. V každodenních sociálních situacích gender od pohlaví v naší společnosti neodlišujeme a existenci genderu si tak většinou neuvědomujeme.³³⁸

Heterosexuality

Jde o většinovou orientaci, která je ve společnosti normativní. Jedinci jsou přitahováni výhradně opačným pohlavím. Heterosexuality určuje mnohé sociální normy a hodnoty a jsou jí podloženy instituce jako manželství a rodina. Určuje však i naše představy, role, hodnoty a celkový pohled na svět.³³⁹

³³¹ JANOŠOVÁ, Pavlína. *Homosexuality v názorech současné společnosti*, s. 21.

³³² STEHLÍKOVÁ, Džamila, Ivo PROCHÁZKA, Jiří HROMADA, Daniel ČERNÝ a Jan ŠIMURDA. *Homosexuality, společnost a AIDS v ČR*, s. 16–17.

³³³ BEŇOVÁ, Kateřina. *Analýza situace lesbické, gay, bisexuální a transgender menšiny v ČR*, s. 10.

³³⁴ FAJEJTA, Martin. *Úvod do sociologie pohlaví a sexuality*, s. 10.

³³⁵ Tamtéž, s. 39.

³³⁶ Tamtéž, s. 23.

³³⁷ Tamtéž, s. 35.

³³⁸ Tamtéž, s. 30–31.

³³⁹ Tamtéž, s. 76–77.

Opačná homosexuální orientace pak bývá k té heterosexuální občas stavěna jako něco podřadného nebo špatného. Ale právě heterosexualita by nemohla být bez homosexuality normou, stejně tak by nemohla existovat heterosexuální identita.³⁴⁰

Homosexualita

Homosexualita, jakožto opak heterosexuality je taková orientace, ve které jedince přitahují lidé stejného pohlaví. V naší společnosti jsme spíše přesvědčeni o tom, že se člověk s touto orientací narodí, než že by šlo o genetickou podmíněnost nebo volbu. Homosexuální orientace pak člověka provází po celý život a je neoddelitelnou součástí jeho identity. Pokud se pak podíl homosexuálně orientovaných historicky a zeměpisně mění, předpokládá se, že je to dáno tolerancí určité společnosti. I homosexualita spoluutváří podobu společnosti.³⁴¹ Homosexualita se často rozděluje na mužskou a ženskou, v některých případech se lze setkat s možností, kdy homosexualita označuje především mužskou sexuální orientaci.

Bisexualita

Jde o sexuální orientaci, kdy je jedinec přitahován oběma pohlavími. Dalo by se říci, že bisexualita je prostřední variantou mezi heterosexuální a homosexuální identifikací. Bisexual může mít zároveň větší či menší homosexuální nebo heterosexuální preference. Trvale však prožívá souběžnou sexuální náklonost k mužům i k ženám. Partnery si bisexuálové nevybírají podle pohlaví, ale podle přitažlivosti a jiných vlastností.³⁴² Dlouhou dobu byla bisexualita znehodnocována, jako něco neexistujícího. Na významu, jakožto svébytné orientace, získala od 80. let 20. století, když začala být připouštěna, avšak nadále je k ní přistupováno mnohými, i z LGBTQ+ komunity, skepticky.³⁴³

Cisgender

Pojem, který čím dál více rezonuje v české společnosti, označuje lidi, kterým bylo při narození přiděleno pohlaví, které oni sami přijímají a dle něj se i projevují. Pokud je tedy někdo označen při narození za muže a tato osoba se jako muž identifikuje, znamená, že to, že je cisgender. Pokud se někdo neztožňuje s mužským ani ženským pohlavím, jde o nonbinary jedince.³⁴⁴

Transgender

Pojem transgender zahrnuje jedince, kteří během života začnou gender, který jim byl na základě pohlaví dán, odmítat. Zahrnuje i jedince, kteří odmítají své pohlaví, se kterým se narodili a přejí si změnit svou anatomii, například hormonální léčbou. Tito jedinci se cítí být opačným pohlavím. Svě pohlaví

³⁴⁰ FAFEJTA, Martin. *Úvod do sociologie pohlaví a sexuality*, s. 78–79.

³⁴¹ Tamtéž, s. 83.

³⁴² JANOŠOVÁ, Pavlína. *Homosexualita v názorech současné společnosti*, s. 18–19.

³⁴³ BEŇOVÁ, Kateřina. *Analýza situace lesbické, gay, bisexuální a transgender menšiny v ČR*, s. 11–12.

³⁴⁴ GUNNER, Jennifer. Cisgender, Transgender and Beyond: Explaining Gender Terms. Online.

In: *YourDictionary*. May 26, 2022. Dostupné z: <https://www.yourdictionary.com/articles/sex-gender-terms>. [cit. 2023-11-14].

pak znejasňují nebo volí pohlaví opačné. Transsexuálové si nechávají operativně změnit pohlaví. Rozlišujeme MtF (male to female) a FtM (female to male). Všechny kategorie spojuje definice, že transgender jedinec je taková osoba, která nějakým způsobem nesplňuje očekávání, která společnost spojuje s jejich biologickým pohlavím.³⁴⁵ Transgender lidé jsou pak definováni překračováním genderových rolí a identit a transsexuální lidé úsilím o operativní změnu pohlaví.³⁴⁶

Transvestitismus

Transvestité jsou ti, kteří se oblékají jako opačné pohlaví. Někteří tak vychází mezi veřejnost, jiní převlékání a líčení ponechávají soukromou záležitostí a někteří jedinci tak i vystupují a často napodobují slavné lidi. Pro české prostředí méně známé výrazy drag queens a drag kings zahrnují jedince, kteří výrazně prezentují opačné pohlaví. Často se tito jedinci oblékají do výrazných oděvů s velmi výrazným líčením, které by si většina lidí nezvolila.³⁴⁷ Mívají vlastní utvořenou osobnost, kterou předvádí.

Intersexualita

Termín intersexuál označuje jedince, u kterého není jisté, zda je mužského nebo ženského pohlaví. Pokud u jedince není genetická, hormonální a anatomická úroveň ve vzájemné shodě, mluvíme o intersexualitě, nebo též o mezipohlavnosti. Někdy může mít jedinec těžké vady, které je třeba léčit, aby nedošlo k ohrožení zdraví nebo života, jindy si jedinec svou intersexualitu ani neuvědomuje. Nemá žádné problémy, netrpí zdravotními obtížemi a s jeho vzhledem není nic v nepořádku. O těchto lidech se v poslední době více hovoří proto že narušují naši představu o přirozené existenci dvou pohlaví, protože u některých skutečně nelze jejich „správné“ pohlaví určit.³⁴⁸

LGBTQ+

Zkratka LGBTQ+ zahrnuje lesby, gaye, bisexuály, transgender, queer jedince a další sexuální menšiny. Jde o spektrum sexuálních menšin, pro které se především v zahraničí užívá právě tato zkratka.³⁴⁹ Za příslušníka LGBTQ+ menšiny můžeme považovat každého s menšinovou sexuální orientací bez toho, zda se za příslušníka komunity sám „uvědoměle“ považuje. Existují však lidé, kteří mají zkušenost se vztahem s osobou stejného pohlaví, ale ke své menšině mají slabé nebo žádné vazby. V takovém případě můžeme mluvit jen o příslušnosti k menšině, ale ne ke komunitě. Pak jsou zde případy, kdy mají jedinci velmi dobré vazby ve své menšině, aniž by se chtěli jako její členové prezentovat nebo se účastnit veřejného života. Tito lidé tvoří komunitu, ale neúčastní se veřejného „gay a lesbického života“.³⁵⁰ Často můžeme narazit na zkratku přidanou o pár písmen navíc, jako je písmeno I pro intersexuály a písmeno

³⁴⁵ JANOŠOVÁ, Pavlína. *Homosexualita v názorech současné společnosti*, s. 49.

³⁴⁶ BEŇOVÁ, Kateřina. *Analýza situace lesbické, gay, bisexuální a transgender menšiny v ČR*, s. 14.

³⁴⁷ JANOŠOVÁ, Pavlína. *Homosexualita v názorech současné společnosti*, s. 49.

³⁴⁸ FAFEJTA, Martin. *Úvod do sociologie pohlaví a sexuality*, s. 39.

³⁴⁹ BEŇOVÁ, Kateřina. *Analýza situace lesbické, gay, bisexuální a transgender menšiny v ČR*, s. 7.

³⁵⁰ Tamtéž, s. 9.

A pro asexuály, osoby nezažívající sexuální přitažlivost. Q pak může označovat nejen queer, ale i tzv. questioning osoby hledající svou sexuální orientaci nebo genderovou identitu.³⁵¹

Sexuální menšiny mají na rozdíl např. od příslušníků etnických menšin tu „výhodu“, že mohou svoji sexuální orientaci poměrně dobře skrývat a tím se vyhnout spojování s touto menšinou ze strany větší nové společnosti. Z tohoto důvodu je pro ně jednodušší se skrýt v majoritě než vyhledávat ochranu v aktivní příslušnosti ke komunitě.³⁵²

Queer identita

Termín queer je anglickým slovem, které v od 16. století označovalo podivné nebo zvláštní. Během 20. století však u něj proběhl sémantický obrat a slovo začalo být chápáno jako urážlivé slovo pro zesměšňování a ostrakizaci homosexuálů. Na konci 20. století byl pojem reartikulován ve smyslu, kdy se stalo nástrojem boje proti útlaku homosexuálů, kteří nebyli spokojeni s tehdejšími výsledky dosavadního gay a lesbického aktivismu. V prostředí homosexuálního aktivismu se stalo slovo queer novým zastřešujícím termínem, který označoval sexuální identity lidí, kteří nechtěli mít společensky srozumitelnou sexuální identitu. Queer dnes představuje neustálý boj proti specifikaci sexuálních identit, nebo proti tzv. škatulkování.³⁵³ Od počátku 21. století se začalo častěji používat slovo queer jako zastřešující termín, který zahrnoval spektrum sexuálních a genderových identit zastoupených ve zkratce LG-BTQ+.³⁵⁴

³⁵¹ *What Is LGBTQIA+?* Online. The Lesbian, Gay, Bisexual & Transgender Community Center. Dostupné z: <https://gaycenter.org/community/lgbtq/#lesbian>. [cit. 2023-11-06].

³⁵² BEŇOVÁ, Kateřina. *Analýza situace lesbické, gay, bisexuální a transgender menšiny v ČR*, s. 10.

³⁵³ PITOŇÁK, Michal: Queer space(s). In: MATOUŠEK, ROMAN and OSMAN, Robert. *Prostor(y) geografie*. Praha: Karolinum, 2014. S. 123-146. 2014. ISBN: 978-80-246-2733-5. S. 137–139.

³⁵⁴ JONES, Timothy W. Reviled, reclaimed and respected: the history of the word 'queer'. Online. In: *The Conversation*. January 18, 2023 8.23pm. Dostupné z: <https://theconversation.com/reviled-reclaimed-and-respected-the-history-of-the-word-queer-197533>. [cit. 2023-11-06].

Závěr

V této bakalářské práci jsme analyzovali společenské postavení sexuálních menšin a jejich životní situace v průběhu 20. století a 21. století. Nejdříve byl představen úvod k problematice sexuálních menšin a její zkoumání na našem území, jak se k sexuálním menšinám přistupovalo a jak se proměňovalo jejich postavení až do dnešní podoby. Poté jsme se věnovali jednotlivým obdobím od první republiky až po současnost. V různých etapách jsme si mohli povšimnout odlišných faktorů, které pozitivně či negativně ovlivňovaly postavení sexuálních menšin včetně toho, jak se měnilo společenské a politické klima. Seznámili jsme s tím, jak se dříve žilo sexuálním menšinám a představili jsme důležité mezníky pro LGBTQ+ komunitu, jako byl například tisk ze 30. let zaměřený na homosexuální menšinu, represe za nacistického období, přístup komunismu k sexuálním menšinám a odtržování homosexuality v 60. letech, význam a role sexuologie v 70. a 80. letech včetně epidemie AIDS a změna společenského postavení po roce 1989. Na konci jsme provedli analýzu nynějšího společenského postavení a situace LGBTQ+ komunity včetně LGBTQ+ aktivismu.

Zjistili jsme, že snahy o dekriminálnízaci homosexuality probíhaly již v období první republiky, shledali jsme, jak důležité bylo pro komunitu sexuálních menšin tajné setkávání a sdružování v různých kruzích v heterosexuálních podnicích a jaká omezení v životě sexuálních menšin přinesly nacistické a komunistické režimy. Mohli jsme se dočíst, jak psychologie a sexuologie zlepšovala postavení a životy sexuálních menšin a jak byl vývoj v informovanosti a LGBTQ+ aktivismu v demokratickém režimu důležitý pro současné postavení sexuálních menšin. Na konci jsme představili proces přijetí registrovaného partnerství, názory veřejnosti na sexuální menšiny včetně osobností ve veřejném prostoru, ale i dnešní výzvy sexuálních menšin a možnosti, které dnes LGBTQ+ komunita má na rozdíl od předchozích let. Právě tyto, pro mnohé nové informace a poznatky o sexuálních menšinách a jejich nelehkém osudu, mohou vést k proměně názorů na osoby odlišné sexuální orientace, v čemž můžeme spatřovat přínos.

Sledování vývoje LGBTQ+ komunity a jejího rozdílného společenského postavení v průběhu různých časových období nám může pomoci porozumět dnešnímu postavení LGBTQ+ komunity a výraznému prostoru, který je jí více než kdy předtím na veřejnosti a v médiích věnován. Analýza měnícího se postavení a možností sexuálních menšin nás může dovést k pochopení, proč je dobré umožnit diskurz o tématu LGBTQ+ komunity, sexuální a genderové identity a problematiky spojené s ní. Bylo by vhodné práci rozšířit o archivní prameny, rozhovory s pamětníky a o více informací o lesbických a transgender osobách. Ačkoliv se může zdát, že je na sexuální menšiny nahlíženo s respektem a tolerancí a usiluje se o zkvalitnění jejich postavení a životů, není tomu tak vždy a všude. Tato práce by mohla přispět k zamezení diskriminačním názorům a jednáním, pomoci vést ke změně a přehodnocení názorů na práva a možnosti sexuálních menšin. Seznámení se s informacemi o postavení LGBTQ+ komunity může pomoci upevnit respekt a úctu k jejím členům. Na dlouhé roky diskriminace a nelehké osudy těchto lidí nesmíme zapomínat.

Seznam použitých zdrojů

BARTONÍČEK, Radek. Manželství pro všechny má jen malou šanci. Poslanci jsou proti a řeší kompromis. Online. In: *Aktuálně.cz*. 23. 6. 2023 5:30. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/hlasovani-o-manzelstvi-pro-vsechny/r~9ec760fc0ebb11ee8c6f0cc47ab5f122/>.

BARTOSZ, Jakub a MENŠÍK, Jan. Transgender lidé jsou mi bytostně odporní, řekl Zeman. Online. In: *Novinky.cz*. 27. 6. 2021 12:24. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/domaci-usporadal-bych-obrovskou-demonstraci-heterosexuálu-rekl-zeman-v-reakci-na-duhove-pochody-40364594>.

BENEDEK, David. Queerbaiting a performativní bisexualita. Ako popkultúra ubližuje queer komunitě. Online. In: *Duhový rok*. 9. 6. 2021. Dostupné z: <https://duhovyrok.sk/blog/queerbaiting-a-performativna-bisexualita-ako-popkultura-ublizuje-queer-komunita/>.

BEŇOVÁ, Kateřina. *Analýza situace lesbické, gay, bisexuální a transgender menšiny v ČR*. Online. Praha: Úřad vlády ČR, 2007. ISBN 978-80-87041-33-8.

BERNATT-RESZCZYŃSKÁ, Markéta. Homosexuálové čelili za socialismu opovržením a vyhazovům z práce. Online. In: *Paměť národa*. 24. 3. 2021. Dostupné z: <https://www.pametnaroda.cz/cs/magazin/pribehy/homosexualove-celili-za-socialismu-opovrzeni-vyhazovum-z-prace>.

BIDNENKO, Oksana. Breaking Free: Legal Developments for LGBT Rights in Ukraine. Online. In: *LYMEC*. May 17 2023. Dostupné z: https://www.lymec.eu/breaking_free_legal_developments_for_lgbt_rights_in_ukraine.

BRZEK, Antonín a Jaroslava PONDĚLÍČKOVÁ-MAŠLOVÁ. *Třetí pohlaví*. Praha: Scientia Medica, 1992, 124 s. ISBN 80-85526-03-4.

Centrum queer paměti. Online. Společnost pro queer paměť. © 2023. Dostupné z: <https://www.queer-pamet.cz/>.

ČADOVÁ, Naděžda a MONIKA, Kyselá. *Postoje veřejnosti k právům homosexuálů – duben/květen 2023*. Online. Praha: Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, 20. 6. 2023. Dostupné z: https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a5655/f9/ov230621.pdf.

Časopis lékařů českých. Online. 1921, roč. 60, č. 6. s. 72-75. Praha. Dostupné z: <https://kramerius.medvik.cz/search/i.jsp?pid=uuid:MED00010976-visk&q=%C4%8Daso-pis%20%C3%A9ka%C5%99%C5%AF%20%C4%8Desk%C3%BDch>.

Článek o klubu Galibi vyšel v deníku Právo. Online. Galibi. 3 čvc 2009. © 2023. Dostupné z: <https://www.galibi.cz/2009/clanek-o-klubu-galibi-vysel-v-deniku-pravo/>.

ČTK. Na UK vznikl klub pro homosexuály Charlie. Online. In: *Deník.cz*. 25. 3. 2010. Dostupné z: https://www.denik.cz/z_domova/na-uk-vznikl-klub-pro-homosexuality-charlie20100325.html.

ČTK. Sňatek homosexuálů umožňuje zatím pět zemí v Evropě. Online. In: *Deník.cz*. 30. 12. 2009. Dostupné z: https://www.denik.cz/ze_sveta/snatek-homosexualu-umoznuje-zatim-pet-zemi-v-evrop.html.

ČTK. Stehlíková: Je čas na debatu o adopci dětí homosexuály. Online. In: *Hospodářské noviny*. 27. 2. 2007 00:00. Dostupné z: <https://archiv.hn.cz/c1-20529340-stehlikova-je-cas-na-debatu-o-adopci-deti-homosexuality>.

DOLEJŠÍ, Václav. Dohoda: Manželství by mělo být pro všechny, ale bude mít dva názvy. Online. In: *Seznam Zprávy*. 20. 10. 2023 5:00. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-politika-dohoda-k-homosexualum-stejna-prava-ale-nesmi-se-to-jmenovat-manzelstvi-238599>.

DRAKE, Daniel. Zemanových urážek transgender lidí si všimli v zahraničí. Online. In: *Novinky.cz*. Praha, 28. 6. 2021, 10:39. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/zahranicni-zemanovych-urazek-transgender-lidi-si-vsimli-v-zahranici-40364664>.

DUKA, Dominik. [*Je hrozné utrpení těch...*]. Online, příspěvek. 6. září 2023. Dostupné z: Facebook, <https://www.facebook.com/dominik.kardinal.duka/videos/1031729184663943>.

FAFEJTA, Martin. *Úvod do sociologie pohlaví a sexuality*. Věrovany: Jan Piszkiwicz, 2004. ISBN 80-86768-06-6.

FAFEJTA, Martin. *Sexualita a sexuální identita: sociální povaha přirozenosti*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1030-6.

FANEL, Jiří. *Gay historie*. Praha: Dauphin, 2000. ISBN 80-7272-010-4.

Femme flavor. Online. Taneční škola Voilà. © 2019-2023, 9.11.2023. Dostupné z: <https://www.tsvoila.cz/femme-flavor.php>.

FUKS, Ladislav a TUŠL, Jiří. *Moje zrcadlo: Vzpomínky, dojmy, ohlédnutí / Ladislav Fuks. & co bylo za zrcadlem / Jiří Tušl*. Autor úvodu Arnošt LUSTIG. Praha: Melantrich, 1995. ISBN 80-7023-210-2.

GAVRINĚV, Vojtěch. Lidovci navrhnou partnerství pro všechny. Chtějí nás opít rohlíkem, tvrdí LGBT. Online. In: *Seznam Zprávy*. 5. 7. 13:40. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-politika-lidovci-navrhnu-partnerstvi-pro-vsechny-chteji-nas-opit-rohlikem-tvrdi-lgbt-233637>.

GLASEROVÁ, Dominika. Zeman by vetoval zákon o sňatcích lidí stejného pohlaví. Online. In: *ČT24*. 7. 6. 2022. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3500626-zeman-vetoval-zakon-o-snatcich-lidi-stejneho-pohlavi>.

GRIM, Jakub. 10 otázek, 90 odpovědí. Názory kandidátů na Zemana, pomoc Ukrajině, stejnopohlavní sňatky nebo Michla. Online. In: *I Rozhlas*. Praha. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/volby/kandidati-na-prezidenta-odpovedi-babis-nerudova-pavel-basta-stredula_2301070700_jgr#stejnopohlavni.

GUNNER, Jennifer. Cisgender, Transgender and Beyond: Explaining Gender Terms. Online. In: *Your Dictionary*. May 26, 2022. Dostupné z: <https://www.yourdictionary.com/articles/sex-gender-terms>.

HANÁKOVÁ, Petra, Barbara HAVELKOVÁ, Kateřina KOLÁŘOVÁ, et al., HAVELKOVÁ, Hana a Libora OATES-INDRUCHOVÁ, ed. *Vyvlastněný hlas: proměny genderové kultury české společnosti 1948-1989*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2015, 512 s. POST, 14. svazek. ISBN 978-80-7419-096-4.

HAVLÍNKOVÁ, Tereza. Ballroom je zábava i safe space. V Praze se sešla taneční vogue scéna z celé Evropy. Online. In: *Radio Wave*. 24. říjen 2022. Dostupné z: <https://wave.rozhlas.cz/ballroom-je-zabava-i-safe-space-v-praze-se-sesla-tanecni-vogue-scena-z-cele-8854752>.

HEJDUKOVÁ, Georgia. Chystané zrušení podmínky kastrace při úřední změně pohlaví je výborná zpráva. Online. In: *Deník Referendum*. 5. dubna 2023 v 11.18. Dostupné z: <https://denikreferendum.cz/clanek/35076-chystane-zruseni-podminky-kastrace-pri-uredni-zmene-pohlavi-jevuborna-zprava>.

HIML, Pavel; SEIDL, Jan a SCHINDLER, Franz (ed.). *"Miluji tvory svého pohlaví": homosexualita v dějinách a společnosti českých zemí*. Každodenní život, sv. 56. Praha: Argo, 2013. ISBN 978-80-257-0876-7.

Historie a podoba festivalu. Online. PRAGUE PRIDE Z. S. Prague Pride Festival. © 2023. Dostupné z: <https://festival.praguepride.com/o-festivalu/historie-a-podoba/>.

IPSOS. *LGBT+ PRIDE 2021 GLOBAL SURVEY*. Online. New York: Bloomberg, April 23 – May 7, 2021. Dostupné z: https://www.ipsos.com/sites/default/files/ct/news/documents/2021-06/LGBT%20Pride%202021%20Global%20Survey%20Report_3.pdf.

ISTANBULSKAUMLUVA [@Istanbulskaumluva]. *Mons. Petr Pit'ha - katedrála sv. Víta* 28. září 2018. Online, video. 28. září 2018. Dostupné z: Youtube, <https://www.youtube.com/watch?v=vBiyz38PSdQ>.

JANOŠOVÁ, Pavlína. *Homosexualita v názorech současné společnosti*. Praha: Karolinum, 2000. ISBN 80-7184-954-5.

JANSOVÁ, Lenka. Registrovaní partneři chtějí stejná práva jako manželé. Novela je už přes rok a čtvrt ve sněmovně. Online. In: *I Rozhlas*. 29. října 2019 10:54. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zivotni-styl/spolecnost/lesby-gayove-homosexualove-registrovane-partnerstvi-manzelstvi_1910291054_vtk.

JANSOVÁ, Petra. *Homosexuální láska za časů komunismu. Jak se žilo lesbičkám?* Online. In: *Aktuálně.cz*. Dostupné z: <https://magazin.aktualne.cz/rozhovor-s-janou-kocianovou/r~68d6b21a758411e4833a0025900fea04/>.

JAROLÍMKOVÁ, Zuzana; NOVÁK, Ladislav a ČTK. Slovenská policie našla útočníka z centra Bratislavy mrtvého. Před nočním klubem zastřelil dva lidi. Online. In: *IRozhlas*. 13. 10. 2022. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/strelba-bratislava-pachatel-umrti_2210130821_zuj.

JONES, Timothy W. Reviled, reclaimed and respected: the history of the word 'queer'. Online. In: *The Conversation*. January 18, 2023 8.23pm. Dostupné z: <https://theconversation.com/reviled-reclaimed-and-respected-the-history-of-the-word-queer-197533>.

KABÁTOVÁ, Šárka. Manželství homosexuálů? Povede k muslimskému mnohoženství a konci západní civilizace, míní Benda. Online. In: *Lidovky.cz*. 20. května 2018 13:00. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/domov/manzelstvi-homosexualu-povede-k-muslimskemu-mnohozenstvi-homofob-nejsem-rika-benda.A180517_141450_In_domov_sk.

KARÁSKOVÁ, Ivana. Jiří Hromada: Jiří Hromada byl hlavním „tahounem“ mezi těmi, kteří přesně před deseti lety vybojovali pro české gaye a lesby registrované partnerství. Online. In: *MF DNES*. 15 Mar 2016. Dostupné z: <https://www.pressreader.com/czech-republic/mf-dnes/20160315/282080570944839>.

Kdo jsme. Online. Jsme fěr. Dostupné z: https://www.jsmefer.cz/kdo_jsme.

Kdo jsme? Online. OLLOVE. 6. 6. 2023. Dostupné z: <https://www.ollove.cz/o-n%C3%A1s>.

Kdo jsme. Online. Trans*parent. © 2020-23. Dostupné z: <https://jsmetransparent.cz/kdo-jsme/>.

KOALICE ODS, KDU-ČSL, TOP 09. *Petr Fiala od A do Z*. Online. Občanská demokratická strana, 2021. Dostupné z: https://pfiala.cz/download/PF_od_A_do_Z.pdf.

KOPECKÝ, Josef. Radši bych skočil z okna, než skončit u stejnopohlavního páru, řekl Okamura. Online. In: *IDnes.cz*. Čtvrtek 29. dubna 2021. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/okamura-manzelstvi-osob-stejneho-pohlavi-adopce-deti-z-detskeho-domova.A210429_095743_domaci_kop.

KOSÍKOVÁ, Terezie. Všechny lidi automaticky považujeme za heterosexuální, říká psycholog Procházková. Online. In: *e15*. 29. dubna 2018 18:30. Dostupné z: <https://www.e15.cz/the-student-times/vsechny-lidi-automaticky-povazujeme-za-heterosexualni-rika-psycholog-prochazka-1346194>.

KOŠLEROVÁ, Anna. České zákony o kastraci trans osob jsou evropskou anomálií. Ministerstva jsou připravená jednat. Online. In: *IRozhlas*. 22. března 2023 6:30. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/trans-zakon-gender-zmena-pohlavi-rakusan-spravedlnost-zdravnictvi-vnitrovlada_2303220630_ank.

KULASOVÁ, Magdalena. Dárcovství krve od gayů by se mělo změnit. Musíme být opatrní, zní od lékařů. Online. In: *Seznam Zprávy*. 25. 4. 2023. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-zivot-v-cesku-darcovstvi-krve-od-gayu-by-se-melo-zmenit-musime-byt-opatrní-zní-od-lekaru-229609>.

Kultura - Média - Komunikace. Speciál: Vyprávění - identita - diference : vybraná témata kulturních studií. 2009, č. 2. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009. ISSN 1804-1469.

LANKAŠOVÁ, Markéta. Změnit úředně pohlaví bez operace nepůjde, rozhodl Ústavní soud. Online. In: *IDnes.cz*. Čtvrtek 31. března 2022. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/ustavni-soud-zmena-pohlavi-operace-nejvyssi-soud-specificke-zdravotni-sluzby.A220331_081536_domaci_dape?zdroj=vybava_idnes.

LEBA, Ondřej. *Česká drag queen/travesti scéna optikou sociálních polí a kolektivní paměti*. Online, Diplomová práce. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta filozofická, Katedra antropologie, 2023. Dostupné z: https://dspace5.zcu.cz/bitstream/11025/52699/1/DP_LEBA_ONDREJ.pdf.

LIŠKOVÁ, Kateřina. *Politika touhy: sex a věda v komunistickém Československu*. Přeložil Jan J. ŠKROB. Brno: Host, 2022. ISBN 978-80-275-1380-2.

MACKOVÁ, Martina. Sněmovna schválila zákon pro gaye. Online. In: *Aktuálně.cz*. 15. 3. 2006 20:21. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/politika/snemovna-schvalila-zakon-pro-gaye/r~i:article:102880/>.

MACHOVÁ, Martina a STUHLÍKOVÁ, Lucie. Další pokus. Do Sněmovny se vrací velké téma, manželství pro všechny. Online. In: *Seznam Zprávy*. 18. 5. 2022 18:50. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-politika-dalsi-pokus-do-snemovny-se-vraci-velke-tema-manzelstvi-pro-vsechny-202790>.

MATULÍK, Petr a VACHTL, Jiří. Homosexualita není nemocí z politických důvodů, řekla Jočová v Rozstřelu. Online. In: *IDnes.cz*. Čtvrtek 28. listopadu 2019. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/rozstrel-jana-jochova-predsedkyne-aliance-pro-rodinu-tradicni-rodina-manzelstvi-homosexualove-lesby.A191125_160906_domaci_pmk.

MAXA, David Rabbi [@RabbiDavidMaxa]. [*Pane kardinále @dominikduka...*]. Online, příspěvek. 7. 9. 2023 7:12 dop. Dostupné z: Twitter, https://twitter.com/RabbiDavidMaxa/status/1699651864784990335?ref_src=twsrc%5Etfw%7Ctwcamp%5Etweetem-bed%7Ctwtterm%5E1699651864784990335%7Ctwgr%5Eaef1ba516f61f3021563ce-baaa61d4e13d2441de%7Ctwcon%5Es1_&ref_url=https%3A%2F%2Fwww.irozhlas.cz%2Fzpravy-domov%2Fkardinal-duka-rabin-maxa-otevreny-dopis-perzekuce-zidu-duhove-rodiny_2309072240_fos.

MILDE, Filip. ROVNÉ SŇATKY VE SNĚMOVNĚ 2023: MANIPULACE, NESMYSLY, OBSTRUKCE, ALE TAKÉ FAKTA A SLOVA PODPORY. Online. In: *J sme fér*. 9. 6. 2023. Dostupné z: https://www.jsmefer.cz/rovne_snatky_2023_manipulace_nesmysly_obstrukce_fakta_slova_podpory.

MILDE, Filip. 31 ČESKÝCH KIN VYZVALO PREMIÉRA FIALU K PŘIJETÍ ROVNÉHO MANŽELSTVÍ. Online. In: *J sme fér*. 13. 10. 2023. Dostupné z: https://www.jsmefer.cz/vyzva_premie- rovi ceska kina.

Náš příběh. Online. LUI. Dostupné z: <https://www.lui.cz/nas-pribeh>.

NEJEDLOVÁ, Johanna. Dva líbající se muži na sítích ukazují, k čemu může vést diskriminace. Online. In: *Radio Wave*. 15. červenec 2022. Dostupné z: <https://wave.rozhlas.cz/dva-libajici-se-muzi-na-sitich- ukazuji-k-cemu-muze-vest-diskriminace-8788876>.

NOVINKY a ČTK. Stehlíková chce umožnit homosexuálům adoptovat partnerovo dítě. Online. In: *Novinky.cz*. 17. 7. 2008. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/domaci-stehlikova-chce-umoznit-ho- mosexualum-adoptovat-partnerovo-dite-40203140>.

Otázka. Online. *Rudé právo*. Sobota 12. září 1987, roč. 67, č. 214, s. 2. Dostupné z: <https://ar- chiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1987/9/12/2.png>.

O nás. Online. eLnadruhou. Dostupné z: <http://www.elnadruhou.cz/cz/o-nas/>.

O nás. Online. Mezipatra queer filmový festival. © 2023. Dostupné

O nás. Online. Sbarvouven.cz. Dostupné z: <https://www.sbarvouven.cz/o-sbarvouven-cz/o-nas/>.

O nás. Online. STUD. © 1996 - 2023. Dostupné z: <https://www.stud.cz/o-nas.html>.

O nás. Online. STUD. Queer Ball. © 2012 - 2023. Dostupné z: <https://www.queerball.cz/o-akci/o-nas>.

PATOČKOVÁ, Jana. Pražský drag: „Moje identita je víc než jen žena nebo muž“. Online. In: *Heroine*. 07. listopad 2019. Dostupné z: <https://www.heroine.cz/spolecnost/1617-prazsky-drag-moje-identita-je- vic-nez-jen-zena-nebo-muz>.

PATOČKOVÁ, Tereza. „Nechceme jen parodovat sexy pohyby.“ Ball je zábava, soutěž, večírek a prostor pro naplnění fantazií o nás samotných. Online. In: *Refresher*. 27. června 2023 11:00. Dostupné z: <https://refresher.cz/139252--Nechceme-jen-parodovat-sexy-pohyby-Ball-je-zabava-soutez-vecirek- a-prostor-pro-naplneni-fantazii-o-nas-samotnych#gallery-1>.

PÁNEK, Jiří. *Před 30 lety podlehl AIDS první Čech. Laxní přístup zlomil až Mercury*. Online. In: *ID- NES.cz*. 31. října 2017. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/aids-umrti-hiv-ceskosloven- sko.A171024_123916_domaci_iri.

PAŽOUT, Jaroslav a PORTMANN, Kateřina (ed.). *"Nechtění" spoluobčané: skupiny obyvatel perzekvovaných či marginalizovaných z politických, národnostních, náboženských i jiných důvodů v letech 1945-1989*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2018. ISBN 978-80-88292-06-7.

PITOŇÁK, Michal: Queer space(s). In: MATOUŠEK, ROMAN and OSMAN, Robert. *Prostor(y) geografie*. Praha: Karolinum, 2014. S. 123-146. 2014. ISBN: 978-80-246-2733-5.

PITOŇÁK, Michal; ad. Rovnost manželství ve světě. Online. In: *Queer Geography*. 18. 11. 2022. Dostupné z: <https://queergeography.cz/sexualni-obcanstvi/rovnost-manzelstvi/rovnost-manzelstvi-ve-svete/>.

PITOŇÁK, Michal a MACHÁČKOVÁ, Marcela. *Byt LGBTQ+ v Česku 2022 výzkumná zpráva*. Online. Klecany: Národní ústav duševního zdraví, 2023. ISBN 978-80-87142-51-6. Dostupné z: https://lgbt-zdravi.cz/WEB/wp-content/uploads/2023/02/BytLGBTQvCesku2022_report.pdf.

Právo: Zastánci homosexuálních sňatků se kompromisu bojí. Online. In: *Vláda ČR*. 27. 7. 2023 6:42. Dostupné z: https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/pri-uradu-vlady/michal_salomoun/z-medii/pravo-zastanci-homosexualnich-snatku-se-kompromisu-boji--207377/.

PRCHALOVÁ, Barbora a ČTK. Podpořte manželství pro všechny, žádá 66 firem premiéra. Fiala chce debatu. Online. In: *IDnes.cz*. 6. září 2023. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/manzelstvi-osob-stejneho-pohlavi-fiala-premier-cesko-zmena-zakona-firmy.A230906_110546_domaci_ihal.

Prohlášení prezidenta republiky k výsledku hlasování o zákonu o registrovaném partnerství ze dne 15. března 2006. Online. In: Václav Klaus. 15. 3. 2006. Dostupné z: <https://www.klaus.cz/clanky/2296>.

PROCHÁZKA, Ivo a GRAUPNER, Helmut. Historie právních postojů k homosexualitě. Online. In: *Econnect*. Praha, Vídeň: Sexuologický ústav 1.LF UK; Rakouská sexuologická společnost. Dostupné z: <https://zpravodajstvi.ecn.cz/PRIVATE/logos/pravhist.htm>.

PRVNÍ HLASOVÁNÍ: JAK POSLANCI A POSLANKYNĚ HLASOVALI. Online. Jsme fér. Dostupné z: https://www.jsmefer.cz/prvni_hlasovani_2023?strana=2.

První oběť AIDS v ČSR. Online. *Rudé právo*. Sobota 21. listopadu 1987, roč. 68, č. 274, s. 2. Dostupné z: <https://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1987/11/21/2.png>.

Queer. Šimon Formánek – Láska je silnější než bohové. ČT2, 2020. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10520528904-queer/220562210900011/>.

RAMBOUSKOVÁ, Bohdana. 5 DŮVODŮ, PROČ JE ÚSTAVNÍ ZÁKAZ ROVNÝCH SŇATKŮ NEBEZPEČÍM PRO CELOU SPOLEČNOST. Online. In: *Jsme fér*. 11. 9. 2023. Dostupné z: https://www.jsmefer.cz/5_duvodu_proc_je_ustavni_zakaz_rovných_snatku_nebezpeci_pro_celou_spolecnost.

RAMBOUSKOVÁ, Michaela a JUNA, Petr. Sněmovna řešila manželství pro všechny. V prosloveh došlo i na neomarxismus. Online. In: *Seznam Zprávy*. 1. 6. 11:55. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-politika-snemovna-resi-manzelstvi-pro-vsechny-ma-neomarxisticke-prvky-rekla-poslankyne-231878>.

ROZDÍLY MEZI MANŽELSTVÍM A REGISTRACÍ. Online. Jsme fér. Dostupné z: <https://www.jsmefer.cz/rozdily>.

SEIDL, Jan. *Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti*. Brno: Host, 2012. ISBN 978-80-7294-585-6.

SCHREIBEROVÁ, Adéla. Pinkwashing: jak může duha ubližovat. Online. In: *Fakescape*. 8. 8. 2021. Dostupné z: <https://www.fakescape.cz/blog/pinkwashing-duha-pride>.

SLOBODA, Zdeněk a Mirka DOBEŠOVÁ. Travesti show po česku. In: MARKOVÁ, Dagmar a Lenka ROVNANOVÁ, ed. *Sexuality VI: Zborník vedeckých príspevkov*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, Pedagogická fakulta, 2013. ISBN 978-80-557-0479-1.

Společně proti nenávisti. Online. © 2023. Dostupné z: <https://spolecneprotinenavisti.cz/>.

Společnost pro transfuzní lékařství ČLS JEP. *Doporučení Společnosti pro transfuzní lékařství ČLS JEP č. STL2007_03, verze 10 (2022_07_28)*. Online. Dostupné z: <https://www.transfuznispolecnost.cz/media/document/8697cb9e64f0a6dda6fc693942ba5aff.pdf>.

SPURNÝ, Martin. *Postoje veřejnosti k právům homosexuálů – květen 2019*. Online. Praha: Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, 07. 06. 2019. Dostupné z: https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a4940/f9/ov190607.pdf.

STEHLÍKOVÁ, Džamila; PROCHÁZKA, Ivo; HROMADA, Jiří; ČERNÝ, Daniel a ŠIMURDA, Jan. *Homosexualita, společnost a AIDS v ČR*. Praha: Orbis, [1995].

Stenoprotokol schůze Poslanecké sněmovny. Online. In: Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna. Čtvrtek 26. března 1998. Dostupné z: <https://www.psp.cz/ek-nih/1996ps/stenprot/023schuz/s023099.htm>.

Stenoprotokol schůze Poslanecké sněmovny. Online. In: Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna. Čtvrtek 2. dubna 1998. Dostupné z: <https://www.psp.cz/ek-nih/1996ps/stenprot/023schuz/s023231.htm>.

Stenoprotokol schůze Poslanecké sněmovny. Online. In: Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna. Středa 31. března 1999. Dostupné z: <https://www.psp.cz/ek-nih/1998ps/stenprot/010schuz/s010222.htm>.

Stenoprotokol schůze Poslanecké sněmovny. Online. In: Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna. Čtvrtek 8. prosince 2005. Dostupné z: <https://www.psp.cz/ek-nih/2002ps/stenprot/051schuz/s051332.htm>.

Stenoprotokol schůze Poslanecké sněmovny. Online. In: Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna. Pátek 16. prosince 2005. Dostupné z: <https://www.psp.cz/ek-nih/2002ps/stenprot/051schuz/s051548.htm>.

STRNADOVÁ, Tereza; VACÁTKO, Vladimír a FOJČÍKOVÁ, Zuzana. Průvod homosexuálů překazili extremisté, útočili pěstmi i slzným plynem. Online. In: *IDnes.cz*. Sobota 28. června 2008. Dostupné z: https://www.idnes.cz/brno/zpravy/pruvod-homosexuálu-prekazili-extremiste-utocili-pestim-i-slznym-plynem.A080628_1001109_brno_atk.

SVITÁK, Matěj. Sňatky homosexuálů, nebo manželství výhradně pro muže a ženu? Poslanci vzrušeně debatovali. Online. In: *ČT24*. 14. 11. 2018. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/2651909-snatky-homosexuálu-nebo-manželství-výhradně-pro-muže-a-ženu-poslanci-vzrusene>.

ŠABATOVÁ, Anna. *Být LGBT+ v Česku: Zkušenosti LGBT+ lidí s předsudky, diskriminací, obtěžováním a násilím z nenávisti.* Online. Brno: Veřejný ochránce práv, 2019. 96 s. Dostupné z: <https://www.ochrance.cz/uploads-import/DISKRIMINACE/Vyzkum/Vyzkum-LGBT.pdf>.

ŠABATOVÁ, Anna. *Zpráva ve věci posuzování kritérií pro výběr dárců krve.* Online. Brno: Veřejný ochránce práv, 21. 12. 2017. 10 s. Dostupné z: <https://www.ochrance.cz/uploads-import/ESO/3997-2016-VOP-IP.pdf>.

ŠKODOVÁ, Markéta. *Češi o některých právech homosexuálních párů.* Online. Praha: Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, 07. 06. 2007. Dostupné z: https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a1020/f9/100694s_ov70607.pdf.

The long road to legal reform. Online. In: *Arolsen Archives*. 24. February 2022. Dostupné z: <https://arolsen-archives.org/en/news/the-long-road-to-legal-reform-2/>.

TREMBLAY, Sébastien. *Případ růžového trojúhelníku: k persekuci gayů a leseb v období národního socialismu.* Online. In: *Queer Geography*. Dostupné z: <https://queergeography.cz/pripad-ruzoveho-trojuhelniku-k-persekuci-gayu-a-leseb-v-obdobi-narodniho-socialismu/>.

TYPLT, Viktor. Krve je málo. Gayové ji ale darovat nemohou. Online. In: *Právo21*. 16. 6. 2022. Dostupné z: <https://pravo21.cz/spolecnost/krve-je-malo-gayove-ji-ale-darovat-nemohou-i>.

WALKER, Alicia. LGBTQ+ rights in Austria. Online. In: *Expatica*. 02/11/2023. Dostupné z: <https://www.expatica.com/at/living/gov-law-admin/austria-lgbt-78729/>.

What Is LGBTQIA+? Online. The Lesbian, Gay, Bisexual & Transgender Community Center. Dostupné z: <https://gaycenter.org/community/lgbtq/#lesbian>.

WOODS, Nicole a HARDMAN, Doug. 'It's just absolutely everywhere': understanding LGBTQ experiences of queerbaiting. Online. *Psychology & Sexuality*. 2022, roč. 13, č. 3, s. 583-594. ISSN 1941-9899. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/19419899.2021.1892808>.

WRIGHT, Joe. Remembering the Early Days of 'Gay Cancer'. Online. In: *NPR*. May 8, 2006 4:00 PM ET. Dostupné z: <https://www.npr.org/templates/story/story.php?storyId=5391495>.

ZDRÁHALOVÁ, Judita. *Život a kriminalizace českých neheterosexuálních žen v 1. polovině 20. století*. Online, Bakalářská práce. Praha: Univerzita Karlova, Katolická teologická fakulta, Katedra církevních dějin a literární historie, 2022. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/177919>.

„Po naší zemi kráčí duhový mor.“ Polská média si všimla, že Duka podpořil krakovského arcibiskupa. Online. In: *IRozhlas*. 11. srpna 2019 20:49. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/dominik-duka-lgbt-krestanstvi-polsko_1908112049_per.